

dünyaya bakış

Aylık
Sosyalist
Çeviri
Dergisi

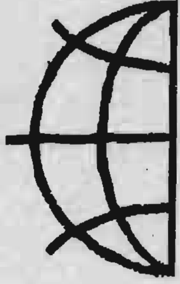
Fiyatı: 2000 TL. *(KDV Dahil)*

ŞUBAT 1989 **10**

dünyaya bakış

Aylık
Sosyalist
Çeviri
Dergisi

Dünyaya Bakış, Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi
Sahibi: Su Basım Yayın ve Ticaret A.Ş. adına Şefik Çalık □ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Zeki Demirhisar □ **Yönetim Yeri:** Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok. No. 8 Selimbey İş Hanı, K.2 Çemberlitaş-İstanbul □ **Dizgi:** EKOL/Basın Yayın Tanıtım □ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi □ **İç Baskı:** Anıl Ofset □ **Dağıtım:** Yaygın Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. No: 5 Tel: 513 77 10 Cağaloğlu-İstanbul **Abone Koşulları:** (Yurtiçi) 6 aylık 10.000 TL., 1 yıllık 20.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 20 DM, 1 Yıllık 40 DM B.Almanya Temsilcisi: Bahattin Erdem
Hesap No: 2933 Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şubesi-İstanbul
Döviz Hesap No: 30100/30498 TC. Ziraat Bankası Çemberlitaş Şubesi-İstanbul

dünyaya bakış

AYLIK SOSYALİST ÇEVİRİ DERGİSİ

İçindekiler

şubat 1989/10

SAVAŞ SAHNESİ Mİ İŞBİRLİĞİ SAHNESİ Mİ?

Horst Schmitt
Batı Berlin Sosyalist Birlik Partisi
Başkanı

Global olarak bakıldığında, Atlantik'ten Urallara kadar uzanan Avrupa, görece küçük bir yer. Yine de, içinde hem dil hem de başka açılardan çok farklı ulusları ve yüz milyonlarca insanı barındırıyor. Büyük bir tarih ve zengin bir kültürel mirasla uygarlığın beşiği olan Avrupa aynı zamanda çağdaş ilerlemenin de merkezi. Dünyanın kaderi üzerinde, özellikle de uluslararası ilişkilerde büyük bir etkisi oldu. Avrupa'nın çok uzaklarındaki devletleri de kapsayan iki dünya savaşı burada başladı. Bugün de dünya barışı büyük ölçüde Avrupa'daki gelişmelere bağlıdır.

Avrupa'daki silahların, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana geçen 40 yılı aşkın süredir suskun olmasına, şimdiye kadar ilk kez INF anlaşmasıyla silahsızlanmaya doğru gerçekten ilerleyebilmemize ve devletlerarası ilişkiler düzelmeye başlamasına karşın, güvence altına alınmış bir barıştan söz etmek doğru olmaz. Çünkü dünyanın başka hiçbir yerinde bu kadar büyük bir silah yığınağı ve ana askeri bloklara - NATO ve Varşova Paktı - ait, son derece gelişkin konvansiyonel ve nükleer silahlarla donanmış iki karşıt, milyonluk ordular yok.

Nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu Avrupa'da, devletler arasında barış içinde yan yana yaşama, diyalog ve karşılıklı güven temeline dayanan ilişkiler her zamankinden daha zorunludur. SBKP MK Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov tarafından öne sürülen ortak bir Avrupa evi düşüncesi, bugün kıta içinde birlikte çalışmayı genişletip iyileştirmeye duyulan nesnel gereksinime yanıt veriyor. Partimiz, 2000 yılına kadar Avrupa'nın yaşamını sürdürmesinin, barışın ve gelecek kuşakların mutluluğunun güvence altına alınmasını gerekli ve doğru buluyor.

Batı Berlin, sosyalist Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin merkezinde kapitalist bir adadır. Jeopolitik konumundan ötürü, ortak-ev düşüncesinin gelişiminde ve iyi komşuluk ilişkilerinde yaşamsal çıkarı vardır. Geçmiş deneyimler, Batı Berlin'in Avrupa'da özel bir sorumluluk taşıdığını gösterdi. Soğuk savaşta, antisosyalist saldırının sivri ucu olarak oynadığı rol onu, Avrupa'nın tüm insanları için bir gerginlik ve endişe kaynağı durumuna getirdi. 1971'de Batı Berlin'le ilgili dörtlü anlaşma patlamaya hazır bu durumu sakinleştirdi. Tüm diğer Avrupa devletlerinin olduğu gibi

bizim de daha fazla huzura kavuşmamız ve daha büyük ölçüde gelişmemiz, toplumsal sistemler arasındaki farklılıklara bakılmaksızın, halkların ve hükümetlerin barış ve eşitlik temelinde bir arada yaşamlarını sürdürmek için işbirliği yapma gereksiniminin kavranmasına bağlıdır.

Mecazi anlamda konuşacak olursa, Batı Berlin, Avrupa evindeki bir dairedir. Bu dairede oturanlar yalnızca kendi evlerinin sorunlarına eğilmekle yetinmemeli, tüm diğer daire sakinleri arasında ilişkilerin iyileştirilmesine katkıda bulunmalıdır. Bunun yapmanın en iyi yolu, dörtlü anlaşmayı kesinkes izlemektir. Batı Berlin, koyduğu koşulların hiçbir keyfi yorumuna ya da bunlara karşı gelişebilecek hiçbir harekete izin vermemelidir.

Ortak bir Avrupa evi oluşturmanın ne kadar ivedi olduğunu düşünün; Avrupa'nın dekorunun ne kadar köklü biçimde değiştiğini göreceksiniz. Bu yüzyıl içinde emperyalizm, çelişkileri korkunç biçimde arttırdı. Avrupa halkları kendilerini, yalnızca rakip burjuva grupların çıkarları için bir kâr ve güç kapışmasının ortasında çekilmiş buldular. Bu politika, Alman emperyalizmi tarafından, etki alanlarını kendi lehine yeniden çizmek için başlatılan iki dünya savaşına yol açtı. Dünyada egemenlik kurma iddialarıyla ortaya çıkan Alman faşizmi emperyalizmin en zehirli ürünüydü.

Her iki dünya savaşı da Avrupa'yı harabeye çevirdi ve halklarına büyük acılar getirdi. Ama bu savaşlar bile onların varlıklarını tehlikeye sokmamıştı. Şimdi ise nükleer silahların varlığıyla savaşlar, yalnızca Avrupa'nın değil, tüm dünyadaki uygarlıkların yok olması tehlikesini getiriyor. Bu durum Avrupalıların, hem kendilerinin hem dünyanın güvenliği karşısında çok daha sorumlu olduklarını gösteriyor.

Savaşın sonundan bu yana kapitalist Batı Avrupa, kendi güvenlik anlayışını öğütledi durdu: Atlantisizm, basit bir deyişle, ABD ile bağlaşıklığa ve NATO'nun gelişimine dayanmak. Burjuva sınıf çıkarlarının bir ürünü olan Atlantisizm Avrupa'yı kutuplaştırdı ve sürekli büyüyen bir silahlanma yarışı başlattı.

Politik sahnede "Avrupa binası" şimdi moda. Yalnızca Batı Avrupa'yı kapsayan bu görüş-bazıları sınırı AET 12'lisine kadar daraltıyorlar- Atlantisizmle çelişmediği gibi Avrupa'nın bölünmesini derinleştiriyor.

Bu bölünmenin hem Doğu hem de Batı Avrupalılar için ne kadar zararlı olduğunu ve değerli Helsinki konferansı tarafından başlatılan Avrupa sürecini ne kadar olumsuz etkilediğini tartışmaya gerek yok. Batı, ancak son birkaç yıldır sosyalist devletlerin güvenlik, silahsızlanma ve işbirliği konularında önceleri baştan geri çevirdiği önerileri şimdi daha ciddiye almaya başladı. Bu, Sovyetler birliği'nin, Avrupa'da daha güçlü bir barışın yolunu açan yenilikçi dış politikasının sonucudur. Ama insanlar, Atlantisizm'in ve NATO'nun, askeri güce ve nükleer caydırıcılığa güvenmesinin, Batı Avrupa'yı sürüklediği açmazın giderek daha fazla farkına varıyorlar.

ABD'deki bazı çevrelerin ve NATO yönetiminin bu tür tutumlarının pek çok Avrupalı için oldukça endişe verici olduğunu da belirtmek gerekir. Washington, Avrupa'yı bir "savaş sahnesi" olarak feda edip tehlikeyi ABD'den uzaklaştıracaktı. Yalnızca ABD'nin çıkarlarına göre belirlenen bu rol, ABD'nin, yığınsal protestoları hiçe sayarak orta ve daha kısa menzilli nükleer füzelerini Batı Avrupa'ya yerleştirdiği zaman açık biçimde ortaya çıktı. O zamanlar şu sorunun sık sık sorulduğunu duy-

dum: "Bu füzeler gerçekten de Batı Avrupa'nın güvenliğini sağlayacak mı?" Yetkililer kendilerinden emin biçimde sağlayacağını söylediler ve böylece ABD'yi Batı Avrupalı bağlaşıklarına daha sıkıcı bağladılar. Şimdi INF anlaşması bu füzelerin, nükleer bir savaşta ABD'nin rehinesi ve önceden kararlaştırılmış kurbanı olarak tehlikelere daha da açık duruma gelen Avrupa için, yeni bir tehlike oluşturduğunu belirgin biçimde ortaya çıkarıyor. Avrupalıların da giderek farkına vardıkları gibi, kendi çıkarlarını ABD askersel-sanayi kompleksinin çıkarlarının gerisinde tutmak zararlıdır. Bu duruma işaret etmekle, Amerikan karşıtlığı uyandırmaya çalışmıyoruz; yalnızca gerçekleri dile getiriyoruz. Tersine, sosyalist devletlerin çağrıda bulundukları bir çıkarlar dengesi ve güvenlik gereklerine karşılıklı olarak dikkat edilmesi Avrupa'nın ve dünyanın yararınadır ve evrensel barışı güçlendirecektir.

Avrupa'nın değişen gerçekleri Avrupa halklarının ya hep birlikte yaşamaya devam edeceklerini ya da hep birlikte öleceklerini açıkça gösteriyor. Ortak bir Avrupa evi düşüncesinin ardında yatan basit gerçek budur. Bu, bölgesel ölçekte uygulanmış yeni politik kültürdür. Bu, taktik bir manevra değildir; tüm Avrupalıların yaşamsal çıkarları temeline dayanan bir strateji olanağı ortaya çıkararak onlara barış dolu bir geleceğin güvencesini veriyor. Ayrıca, onları, kendilerini yalnızca iki askeri blokun koruduğu bir barışla sınırlamayarak işbirlikleri için biraraya getiriyor. Bu stratejinin bütünsel bir öğesi de, Avrupa uluslarının tam ve genel bir silahsızlanmaya varıncaya dek, her alandaki geniş işbirliğidir.

Avrupalıları birleştiren yalnızca doğal bir yaşama arzusu değildir. Pek çok ortak yanları, tamamen aynı çıkarları ve paylaştıkları ortak görüşleri vardır. Bir Avrupalı Paris'te ya da Budapeşte'de, Atina'da ya da Brüksel'de, Stocholm'de ya da Moskova'da kendisini evinde hisseder. Bu, tanımlanması güç ama elle tutulur akrabalık bağları, coğrafi olduğu kadar tarihseldir de.

Avrupa yalnızca anlaşmazlıklar ve savaş görmedi; işbirliği, huzur ve kültürlerin karşılıklı zenginleşmesini de yaşadı. Avrupalılar, ister kapitalist, ister sosyalist olsun, Avrupa'nın edebiyat, müzik ve sanat mirasını eşit ölçüde paylaşiyorlar ve aynı zamanda, karşılıklı yarar getiren işbirliğine de alışkınlar. Avrupa halklarının ortak bir kadere sahip oldukları da açıktır.

Bilimsel teknolojik devrim hızlı bir uzmanlaşmaya yol açtı. Modern ulaşım ve iletişim tüm Avrupa çapında, saatler ya da saniyeler içinde temas kurabilmemizi sağlıyor. Şimdiye kadar hiçbir zaman, bu kadar hızlı haber ve bilgi alışverişi olmamıştı; özellikle de bilim ve teknolojinin gelişmiş dallarında. Ufukta, sınırları aşan bilgisayar ağları görünüyor. Bütün bunlar Avrupa devletleri arasında işbirliğine daha da yardımcı oluyor.

Son yıllarda güçlü bir yeni etken Avrupa'daki yaşamı ve bilinçleri büyük ölçüde etkiledi: Çevreye verilen zarar. Çevre sorunları, sınır ya da sosyopolitik sistem tanımaksızın her zamankinden daha şiddetli biçimde karşımıza çıkıyor. Nükleer ve kimyasal tesis facialarının, asit yağmurunun, ölen ormanların, hava ve su kirliliğinin hepsinin tek tek ülkelerin sınırlarını çok aşan ve yalnızca ulusal çaplı önlemlerle giderilemeyecek etkileri var. Avrupa halkları, ortak çabalar olmadan doğayı korumayı ya da yaşamı sürdürmeyi başaramazlar.

Ancak, birlikte bir Avrupa evi kurmak iki sosyopolitik sistemin birbirine yakın-

laşması anlamına gelmiyor. Lenin'in "Avrupa Birleşik Devletleri Sloganı Üzerine" başlıklı makalesi akla geliyor. Bu makalede Avrupa'nın ortak çıkarlarının varlığından söz ediliyor. Lenin, bütünsel bir Avrupa bilincinin oluşturulmasının önkoşulunu, kapitalist düzenin yerini sosyalist bir Avrupa'nın alması olarak gördü. Biz elbette ki, Avrupa'da bütünlüğün, kıtadaki tüm devletler sosyalist olduğu zaman ancak olanaklı olabileceğini düşünmüyoruz. Gerçekçi olursak, daha çok uzun bir süre, her iki sosyopolitik sisteme ait devletlerin varolacağını kabul etmek gerekir. Aralarındaki rekabet ve çekişme sürecektir ama yalnızca barışçıl biçimlerde.

Aralarındaki farklılıklara karşın, Avrupalılar sorunlarını, emek ile sermaye arasındaki çelişkileri gözönünde bulundurarak birlikte çözmek isteyecekler. Bu, sağduyu ve diyalog politikasını sürdürmelerini, gerginlikleri azaltmalarını, tehditlere, savaş tehlikelerine ve düşman imajlarına son vermelerini ve üretimde, çevrecilikte, kültürde ve insan haklarında işbirliğini geliştirmelerini gerektiriyor.

Biz Batı Berlin komünistleri, hedefi insanların refahı olan sosyalizmin, şimdiden temel yaşam hakları, barış, çalışma, eğitim, vb. alanlarda yaptığı gibi, her alanda kapitalizmi utandıracağına inanıyoruz. Sovyetler Birliği tarafından çağdaş koşullara ve gerekliliklere uygun olarak başlatılan perestroyka ve sosyalizmin yenilenmesi hareketi ve çok sayıda sosyalist ülkenin, sosyalizmin çok boyutlu gelişimini hızlandırmak için yaptıkları reformların yaşama geçirilmesi konusunda harcadıkları ciddi çabalar, inancımızı doğruluyor.

Avrupa'daki insani (ve evrensel) değerlerin, devletlerarası ilişkilerde her şeyden önce geldiğini kabul etmekle birlikte, kapitalist toplumdaki emek-sermaye çelişkilerini ya da sınıf savaşımlarını gözardı edemeyiz. Ama nesnel gerçeklik, kapitalist Avrupa'nın komünistlerinin, ancak ve ancak toplumun varlığını sürdürmesinin sağlanmasıyla insanın insan tarafından sömürülmesine son vererek sosyalizmi kurmayı umut edebileceklerini söylüyor. Ülkülerimizle, iki toplumsal sistemin barış içinde yan yana yaşamaları birbirleriyle çelişmiyor, aralarında diyalektik bir bağ var ve bu ortak bir Avrupa evi düşüncesini barındırıyorlar.

Peki ama bu ev yararlı bir biçimde nasıl kurulacak? Projenin tüm öğelerini - askersel, politik, ekonomik, çevresel ve insancıl- kapsayan bir tasarım oluşturduk bile. Bu tasarım, Temmuz ayındaki Varşova Paktı Politik Danışma Komitesi toplantısında somutlandı: Tüm Avrupa devletleri, kıtamızın geleceği için, bilinçli ve ortak bir sorumluluk benimseyerek işbirliği içine girmelidirler. Bu işbirliği, eşitlik, iyi komşuluk ilişkileri, güven anlayışı temelinde; Avrupa Konferansı Sonuç Belgesi'nin ilkeleri ve hükümleri temelinde ve Helsinki sürecinin potansiyalinin en iyi biçimde değerlendirilmesi temelinde kurulmalıdır.

Şimdi gündemde, INF anlaşmasının ardından Avrupadaki silahlı güçlerin ve konvansiyonel silahların azaltılması var. Yıllar boyunca, silahsızlanmaya karşı olan Batılı propogandacılar bu alanda Varşova Paktı'nın NATO karşısında "ezici bir üstünlüğe" sahip olduğundan yakınıp durdular. Askeri güç dengesizliklerini Varşova Paktı politikasının, Batı Avrupa kamuoyu bir yana, çoğu NATO liderinin bile inanmadığı "saldırgan hamlesi"nin bir belirtisi olarak gördüler.

Sosyalist devletler, Batılı rakiplerine şu öneriyi yaptılar: Önce konvansiyonel silahlarımızı ve güçlerimizi önemli ölçüde azaltmakla işe başlayalım; yalnızca bir bü-

tün olarak Avrupa'da değil, aynı zamanda tek tek bölgelerde varolabilen tüm dengesizlikleri ve asimetrileri karşılıklı olarak yok edelim; daha da ötesi, her iki askeri bağlaşıklıkta da, beklenmeyen saldırılar ya da saldırgan operasyonlar için değil, yalnızca savunma için yeterli olabilecek kadar güç bırakalım; güven oluşturacak önlemleri genişleterek bunları anlaşmalara uyulmasını izlemek için etkili bir sistemin oluşturulmasıyla birleştirelim ve bunların sonucunda "üçüncü sıfır"a, yani taktik nükleer silahların azaltılıp yok edilmesiyle Avrupa'nın nükleer tehditten tamamen kurtulmasına geçelim.

Bu öneriler, sosyalist devletlerin, Avrupa güvenliği gibi yaşamsal bir soruna, karşılıklı olarak kabul edilebilir çözümler bulabilme isteğini yansıtıyor. Avrupa'da kalıcı bir barışın güvence altına alınmasını taahhüt ediyor. ASBP (Almanya Sosyalist Birlik Partisi), ASDP (Alman Sosyal Demokrat Partisi), ÇKP (Çekoslovakya Komünist Partisi), DAC (Demokratik Almanya Cumhuriyeti), Çekoslovakya ve Polonya tarafından da yakından bilinen önemli girişimler yapıldı.

Çevrenin korunması bakımından, Avrupa'da ortak çabaların zorunluluğu şimdi pratik olarak ortaya çıktı. Çağdaş dünyanın zedelenmeye ne kadar açık olduğunu Çernobil felaketi sırasında gördük. Yalnızca Sovyetler Birliği'ndeki değil, aynı zamanda Bazı Avrupa ülkelerindeki insanlar denetimden çıkmış bir nükleer reaktörün etkilerini duydular. Bu faciayla birlikte, çevreci hareketin, nükleer bir savaşı ve bunun sonucunda oluşacak tam bir ekolojik faciayı önlemeye yönelmesi gerektiği bir kez daha açık biçimde ortaya çıktı. Bu doğrultuda atılabilecek önemli bir adım da, sosyalist devletlerin önerdikleri gibi, tüm nükleer denemelerin durdurulması olurdu. Ancak, barışçıl insan faaliyetleri de doğaya önemli ölçüde zarar veriyor, çünkü bu tür hasarları kısıtlamak ya da önlemek için yeterli önlemler alınmıyor. Buna neden olarak sık sık arıtma tesislerinin yüksek maliyetleri ya da kaynak darlığı gösteriliyor. Silahlanma yarışına son vermek, doğanın korunması için kullanılabilecek önemli mali, maddi ve zihinsel kaynak sağlayacaktır. Sosyalist ülkeler Varşova toplantısında, devletler arasında çevre koruması için yararlanılan gelişmiş teknolojilerden karşılıklı olarak sınırsız biçimde yararlanma olanaklarının sağlanması gibi tam bir işbirliği öngören uluslararası çevre güvenliği anlayışını öne sürdüler. Avrupa'nın çevre sağlığı için ortak çaba içine girmek, ortak Avrupa evi düşüncesi ile aynı çizgi üzerindedir.

Sonuç olarak, yine kıtanın doğusu, Batı'yı, tüm Avrupalıların çıkarı için, geniş ve yapıcı, ekonomik grup çalışması yapmaya çağırdı. Sovyetler Birliği'ndeki perestroyka ve diğer sosyalist devletlerdeki reformlar, ortak girişimler başlatmak gibi, yeni olanakların önünü açıyor. Haziran ayında Avrupa'nın en büyük iki ekonomik örgütü —Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi ve Avrupa Ekonomik Topluluğu— arasında resmi ilişkilerin kurulmasıyla birlikte önemli umutlar doğuyor.

Doğu, ayrıca tüm insan hakları konularında, barış ve özgürlük içinde, devletlerin egemenliklerine gerekli saygıyı göstererek ve içişlerine karışmadan işbirliği yapma önerisinde de bulundu.

Bu programın uygulanması, sosyalist bir çevrede yaşayan Batı Berlin nüfusu için özel bir değer taşıyor. Kentin jeopolitik konumundan ötürü, Avrupa çapında tüm devletlerin barışçıl biçimde uzlaşmalarından, kent büyük yarar sağlayacaktır. Böy-

lece, ticaret ya da diğer ilişkiler için, sağlıklı bir ekonomik yapının oluşturulması için, yeni iş alanları ve işçi eğitim çalışmaları için yepyeni olanaklar doğacaktır.

İşçi sınıfı ve Avrupa'nın tüm emekçileri, ortak bir Avrupa evinin başarıyla kurulmasıyla derinden ilgililer. Silahlanma yarışının ve çevre felaketlerinin ağır yükünü omuzlayan onlardır. İki sistemin devletlerini barış, gelişme ve mutluluk için birlikte çalışmaya davet eden yeni politik düşünce, işçi sınıfı enternasyonalizmiyle büyük bir uyum içindedir ve komünistlerin, insanların bugün öne çıkan genel çıkarlarıyla işçi sınıfının sınıfsal çıkarlarını birleştirmelerini gerektirir. Aralarındaki diyalektik bağ basit değildir ve herkes tarafından kavranamayabilir, ama biz bu bağı görerek onu politikalarımıza uygulayabilmeliyiz.

Bu bağlamda komünistler değerli deneyimlere sahipler. 1935'te Avrupa'da giderek artan bir faşizm tehlikesi varken, durumu inceleyen 7. Komintern Kongresi, birbirlerinden çok farklı toplumsal güçleri faşizme karşı savaşımda ve insanlığı barbarlıktan kurtarmada onları birleştiren öğeler üzerinde durmaya çağırdı. Komintern'in bu çağrısı, tüm güçleri faşizme karşı harekete geçirmede büyük bir rol oynadı.

Şimdi, ayakta kalma sorunu Avrupa'nın ve dünyanın gözünün içine bakıyor ve şimdi komünistler bir kez daha, her emekçi erkeği ve kadını, sağduyunun ve gerçekçiliğin tüm güçlerini bu yeni ve daha da büyük tehlike karşısında birleşmeye çağırıyor. İşçi sınıfı hareketinin değişik akımları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine özel bir önem veriyoruz. Bunun temelleri yalnızca Batı Berlin'de değil, bütün Avrupa çapında vardır. SBKP'nin Sosyalist Enternasyonal üyesi partilerle ve Sosyalist Enternasyonalin kendisiyle olan bağlarından, DAC ile Çekoslovakya komünistlerinin ve Batı Alman Sosyal Demokratları'nın Orta Avrupa'daki barış hareketleri yararına ortak girişimlerinden ve Avrupa'daki komünist, sosyal demokrat ve sosyalist partiler arasındaki ve çeşitli işçi sendikalarının kendi aralarındaki işbirliklerinin çok sayıda örneklerinden söz etmek yeterli olacaktır.

Sonuç olarak, işçi sınıfı hareketi içinde, ister devrimci ister reformist kanadı olsun, işbirlikleri için yeni koşullar olgunlaşıyor. Komünistler olarak bizim temel görevimiz, birleşik hareket alanını yalnızca güvenlik konularıyla sınırlı bırakmayıp doğanın korunması, ekonomik grup çalışmaları, emekçilerin çıkarlarının savunulması ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi konularını da kapsayacak biçimde genişletmektir. Bağlaşıklıklar politikasını, aramızdaki farklılıkları yadsımadan, ama önceliği birleştirici öğelere vererek kararlılıkla geliştirmeliyiz. Ve ancak böyle bir yaklaşımın sağlanması koşullarında bizleri ayıran ideolojik farklılıkları mantıklı biçimde tartışabiliriz.

Yaşam, halkların karşısına çıkan sorunların bir ülke tarafından tek başına çözülemeyeceğini kanıtladı. Çoğu ülke, çabalarını ve deneyimlerini, bilimsel araştırmaların sonuçlarını ve toplumsal alandaki başarılarını biraraya getirmeli ve kısıtlanmamış ekonomik ve ticari ilişkiler geliştirmelidir. Ortak bir Avrupa evi düşüncesini olanaklı kılan, günümüzün nesnel gereklerini karşılıyor olmasıdır.

Böyle bir evin kurulması, bir Avrupa-merkezciliği ya da kıtasal bir bencillik anlamına gelmiyor. Elbette ki, Avrupalıların kendileri, daha güçlü bir barışa, devletlerinin dostça ilişkilerine, güvene ve grup çalışmalarına gereksinim duyuyorlar. Bunun yararları ise yalnızca Avrupa'nın değil, dünyanın tüm devletlerine yayılacaktır. Çünkü eğer Avrupa'da barış yoksa, dünya barış içinde olamaz. Ortak bir Avrupa evi düşüncesinin bütün insanlığın çıkarlarına yanıt vermesinin nedeni budur.

BARIŞI ZEHİRDEN DAHA ÖLÜMCÜL BULANLAR

İran ve Irak, Ağustos 1988'de bir ateşkes anlaşmasına vararak doğrudan barış görüşmelerine başladılar. Sekiz yıllık kanlı, ölümcül uyuşmazlığın sona ermesi umudu doğdu. Birleşmiş Milletler ve kişisel olarak Genel Sekreter Perez de Cuellar, ateşkesin gerçekleşmesinde önemli ve yapıcı rol oynadılar. Taraflar arasında bir uzlaşma sağlayabilmek için sonsuz bir sabır ve politik duyarlılık gerekmişti. BM'den bir grup gözlemci, Güvenlik Konseyi'nin 20 Temmuz 1987 tarihli ve 598 sayılı kararı gereği, esirlerin salıverilmesini ve geri çekilmeleri izlemek üzere İran-Irak sınırına gönderilmişlerdi.

Aşağıdaki metinde TUDEH Merkez Komitesi Birinci Sekreteri savaşın nedenlerini ve gelişimini inceliyor, sekiz yıl boyunca sağduyudan uzak sürmesinin nedenlerini ve uyuşmazlığın şimdiki aşaması konusunda partisinin tutumunu açıklıyor.

Ali Khavari
İran TUDEH Partisi MK Birinci Sekreteri

İran-Irak savaşı, II. Dünya Savaşından bu yana, süresi, ölü sayısı (toplam ölü sayısı bir milyon dolayında) ve zararın kapsamı (yalnızca İran'a ait maddi ziyan, tahminlere göre 300-400 milyar dolar arasında değişiyor) açısından en şiddetli askeri uyuşmazlıklardan biri oldu. Savaşı başlatmanın suçu, yalnızca partimiz tarafından değil, çok sayıda resmi organ tarafından da Irak'a yüklenmiştir.

"Ne Doğu ne de Batı" belgisiyle birlikte Humeyni "İslam Devrimi"ni ihraç etmek isterken, Bağdat hükümeti de bunun Irak üzerindeki olası etkisinden çekiniyordu. Bağdat, merkezi Tahran hükümetinin, özellikle batı sınır bölgelerindeki zayıflığı nedeniyle (o sıralar İran Kürdistanı kurtuluş hareketi güçleniyordu) savaşın kolayca kazanılabileceğini umuyordu. Sonuç olarak büyük burjuvazi, eski Şah rejiminin ya-

kın çevresi ve SAVAK[1] içindeki ateşli İran devriminin düşmanlarını desteklemeye başladı.

İran'da imparatorluğun düşüşü, ABD'nin Ortadoğu'da stratejik bir ortağını kaybetmesine yol açtı ve bu durum, bölgede Washington için büyük bir ekonomik ve politik kayıp anlamına geliyordu. Sonuçta, intikam almaya çalıştı.

ABD emperyalizmi ve İsrail siyonizmi, kanlı çatışmanın körüklenmesine ve uzamasına neden oldular. Bu uzun erimli planları, İran ve Irak rejimlerinin politikalarından ve amaçlarından güç alıyordu.

İslam Cumhuriyeti'nin Anayasasına göre, ordunun görevi yalnızca ülkenin sınırlarını korumak değil, aynı zamanda "Allah için ve Allah'ın yasasının yayılması için kutsal bir savaş vermek"tir. Cihat dönemine ilişkin bu ortaçağ belgileri, hükümet yetkilileri, mollalar ve resmi propoganda aracılığıyla yayılıyordu. "İslam Devrimi" etkin biçimde eylemsel olarak ihraç edilmeye başlanmıştı.

Humeyni ve diğer İranlı liderler, planlarını öncelikle Irak'ta uygulamak istediler çünkü Irak nüfusunun büyük çoğunluğu Şii'ydi.[2]

İran'a yönelik düşmanlıkların patlak vermesi, antiemperyalist ve Şah karşıtı devrimle ilgili pek çok çelişkiyi ve hırsı gündeme getirdi. Bu durum İran rejimine, yayılmacı politikasını yaşama geçirebilmesi için uzun süredir beklediği gerekçe ve propoganda cephanesini sağladı. Şoven ve dinsel hırsların alevleri, ülkede Humeyni'nin yayılmacı ideolojik konumuna destek sağlamak için yıllar boyunca kullandığı "İslam Devriminin Korunması" ve "Küfre Karşı Mücadele" belgileriyle körükleniyordu.

Devrimin ihracı ve bir İslam imparatorluğu kurma politikası Irak'la yapılan savaşın sürdürülmesiyle sınırlı değildi. Rejim, Lübnan'da yarı asker gruplardan oluşan Hizbullah'ı (Allah'ın Partisi) kurarak silahlı müdahalelere girişti. Lübnanlı ilerici ulusal güçlerin kurtuluş savaşımları içine ayrılık tohumları soktu, onlara karşı terör başlattı, adam kaçırma olaylarına, silah ticaretine, vb. girişti.

Tahran hükümeti, Afgan gericilerine her türlü desteği verdi, silahlı karşı devrimciler için eğitim kampları kurulmasına yardımcı oldu ve onlara silah ve para yardımı sağladı. Birleşik Devletler, Pakistan ve bölgedeki gerici rejimlerin Afgan devrimini bastırmak için uyguladıkları politikayla aynı politikayı sürdürüyordu.

İran-Irak savaşı her iki ülkenin de çıkarları açısından anlamsız ve kanlı bir maceradır ve dünyanın dört bir yanındaki iyi niyetli insanlar da uzun bir süre olayı böyle değerlendirdiler. Ama savaşı kışkırtıp başlatanlar, uzun erimli hedeflerine ulaşmak için savaşı sürekli körüklediler.

Şah rejiminin yıkılması, ABD'nin bölgedeki emperyalist konumlarını tehlikeye düşürdü. ABD emperyalizminin, neoglobalist amaçlarını sürdürmek ve Washington'un Orta Doğu stratejisi açısından biri anahtar bölge durumundaki İran Körfezi'ndeki askeri varlığını güçlendirmek için bahanelere gereksinimi vardı. ABD bu bölgede

(1) SAVAK Şah'ın güvenlik örgütüydü. **(Derginin Notu)**

(2) Şii'lik, İslam'ın, büyük çoğunluğu İran'da olan bir mezhebidir. Şii din adamları ülkede Şubat 1979 devrimiyle iktidarı ele geçirdiler. **(Derginin Notu)**

yıllardır etkin konumdaydı ve kısa bir süre önce ABD Savunma Sekreteri Frank Carlucci'nin de söylediği gibi, bundan vazgeçmeye de hiç niyeti yoktu. Beyaz Saray, bir yandan düzenli olarak İran ile Irak arasındaki düşmanlığı kışkırtırken diğer yandan Körfez'de güçlü bir deniz gücü oluşturmuş durumda.

Her savaş insanlara sorun ve sıkıntı getirir. Bizim halkımız da keder ve acılarla karşı karşıya kaldı. Dünya Sağlık Örgütü'nün 1987 istatistiklerine göre İran, dünyada en çok sakat bulunan ülke. İranlı tüccarlar, tekerlekli sandalye ve protez cihazları ithalatının son derece kazançlı bir iş olduğunu gördüler. İşsizlik 5 milyona ulaştı; Ocak 1987'de resmi yayın organları, tüm ailelerin yüzde 16'sı içinde bir tane bile ücretli çalışan olmadığını bildirdiler.

Ulusal ekonomi derin bir bunalım içinde. Rejim tarafından belirlenen çizgiye uygun olarak, fabrikalar silah üretimine geçtiler. İran ekonomisi, daha sonra Humeyni tarafından da sürdürülen Şah'ın ekonomik politikasının sonucunda büyük ölçüde yabancı kaynaklara bağımlıdır. Ekonomi, nakit para karşılığı alınan yedek parçalara, ara mallara ve hammaddelere gereksinim duyuyor. Devrimden sonra işletmelerin yarıya yakını kapandı ya da düşük kapasiteyle çalıştı. Geçtiğimiz bir kaç yıl içinde ülkenin geliri, üretimdeki durgunluk ve düşük petrol fiyatları nedeniyle yüzde 75 oranında düştü. Ülkenin bütün petrol gelirinin karaborsadan pahalı silahlar satın almak için kullanıldığı gerçeği, ekonomideki ve toplumsal alandaki bunalım konusunda bir fikir veriyor. Yüzbinlerce işçi, ölmek üzere cephelere gönderildiler. Eğitim Bakanlığı istatistiklerine göre 1987 yılında, 120 bin genç, okul sıralarından alınarak, doğrudan bu gelişigüzel katliamın ortasına sürüldüler.

Şimdi, ateşkes anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte barışın yeniden kurulacağı umudu var, ama uğranılan zararı gidermek, onlarca yıl sürecek zorlu çalışma ve milyarlarca dolar para gerektirecek.

Savaşı başlatma kararı, duraksanmadan alınmıştı ama tam bir uzlaşmaya varabilmek son derece güç olacak. Düşmanlık yılları boyunca, iki ülke arasında çok sayıda karmaşık sorun birikti. Katliamın perde arkasındaki ABD, diğer NATO ülkeleri, İsrail ve silah tüccarları gibi güçlerin, savaşın sürdürülmesinde yaşamsal çıkarları var. Bu nedenle barış güçleri tetikte olmalı ve şimdi uyuşmazlığı çözmek için verilen çabalara yapabilecekleri biçimde her katkıda bulunmalıdırlar.

Bütün bunlar, iki komşu ülke arasında yıllardır süren kısır çelişkinin temelinde yatan nedenlerin yalnızca bir özetidir. Başlangıçtan beri Irak güçleri saldırıyı tırmandırdılar ve İran topraklarının bir bölümünü istila ettiler. Bu durum o sıralar savaşın karakterini belirledi ve partimizin uyuşmazlıkla ilgili tutumunda önemli bir politik etken durumuna geldi, pratik olarak vardığımız sonuçların ve taktiklerimizin doğruluğunu gösterdi. Başlangıçta, biz savaşı İran için bir kurtuluş savaşı olarak değerlendirdik. Partimiz ve ülkenin diğer ilerici güçleri anayurdu ve devrimi savunmak için bir araya geldiler ve düşmanın geriletilmesinde etkili rol oynadılar. o sıralar halk, kahramanlık ve yurtseverlik ruhuyla dopdoluydu.

Çok sayıda TUDEH üyesi, parti yetkilileri ve diğerleri cephede cesurca savaşıyorlardı. Ama, saldırı geri püskürtüldükten sonra baskı altına alınarak diğer parti üyeleriyle birlikte öldürüldüler ya da yıllarca hapislerde tutuldular.

Savaşın, anayurdun savunulmasının söz konusu olduğu ilk aşaması iki yıl kadar

sürdü. Hürremşah[3] kurtarıldıktan ve Irak birlikleri İran sınırından uzaklaştırıldıktan sonra, belgilerimizi ve taktiklerimizi hemen değiştirerek katliama son verilmesi ve uyuşmazlığın barışçı biçimde giderilmesi istemini yükselttik. Devrimi ABD emperyalizminin kötü emellerine karşı koruma gerekliliğinin farkında olan partimiz, aynı zamanda, düşmanlığı yabancı topraklarda sürdürmenin ABD'nin ve gerici güçlerin ekmeğine yağ süreceğini de açıkça anlıyordu. Uyuşmazlık, bir fetih savaşı niteliğini, Humeyni'nin planlarına göre gelişen bir yağmacılık niteliğini kazanıyordu.

Tam o sıralarda İslamcı yetkililer partimizi, Sovyetler Birliği'nin barış önerilerini "körlemesine izlemek"le suçladılar. Bunun üzerine, partimiz ABD'nin, bölgede, emperyalizmin ve Siyonizmin çıkarlarına, düşmanlıkların sürmesi ve yayılması için elinden geleni yaptığı sonucuna vardı. Beyaz Saray, karşıt tarafları olabildiğince uzun bir süre için kısır bir savaşım içine hapsetmek istiyordu.

Büyük komprador burjuvazi de savaşın uzatılmasına katkıda bulundu ve Humeyni'ye saldırgan planlarında her tür desteği verdi.

Tahran, Irak petrol alanlarını ele geçirerek buralardan büyük ekonomik çıkarlar sağlamayı hayal ediyordu; dolayısıyla burjuvazi de rejime, savaşı Irak toprakları üzerinde sürdürmesini sağlayabilmek için maddi ve politik destek veriyordu. Sonuç olarak, ABD emperyalizminin amaçları, Humeyni'nin yayılmacı hayalleri ve büyük ticari burjuvazinin planları, hep birlikte ülkeyi aynı yöne, kan dökümünün sürdürülmesi doğrultusuna itti. Silahlar kükremeye devam etti, bir altı yıl daha masum insanlar öldürüldü, yüzbinlerce anne oğullarının ölümü için yas tuttu. Umut ediyoruz ki, çağımızın bu trajik ve kederli öyküsünün son bölümlerinden biri bugün yazılıyor. Kim kazandı ya da kim kazanacak? Açık ki, iki ülkeyi de kana bulayan bu savaştan çıkar sağlayanlar yalnızca İran ve Irak'ın düşmanlarıdır. Halkımız, antiemperyalist devrimlerin bedelini böyle ödemek zorunda bırakıldı.

Amerikalı, Fransız ve diğer tekeller, İran'a, Irak'a ve bölgedeki diğer ülkelere silah satarak şişkin kârlar elde ettiler. Silah siparişleri için ödenen paralar büyük ölçüde, bu ülkelerin ana ulusal kaynağı olan petrolden sağlandığı için, petrolün üretimini ve uluslararası pazarlardaki satışını artırdılar; bu da petrol fiyatlarının düşmesine neden oldu.

Tahran'ın kendi halkına karşı yönelttiği maceracı politikası, ABD'nin İran Körfezi'ndeki askeri varlığı, doğrudan silahlı müdahalesi için koşulları hazırladı. İran'ın petrol istasyonları ve platformları 1988 Nisan'ında füze saldırısına uğradı. Pentagon generallerinin canice sorumsuzlukları yüzünden, bir İran uçağının 298 yolcusuyla birlikte trajik biçimde yok olması dünyayı dehşete düşürdü. Bu olay ne bir teknik hata, ne de politikada taktik bir yanlış hesaptı; bu olay, Beyaz Saray'ın neoglobalist politikasının mantıksal bir ürünüydü.

Ama, ABD'nin halkımın ulusal çıkarlarına karşı sürdürdüğü açıkça saldırgan politik çizgi ve İran yönetiminin keskin fakat güçsüz antiamerikan belgileri, Humeyni rejimini ve ABD'yi birlikte kötülük yapmalarından alıkoymadı. Dünya kamuoyu, İrangate olarak anılmaya başlanan Pentagon'un İslam Cumhuriyetine yaptığı gizli silah satışlarını unutmadı. Bu alışverişler, Washington'un sürekli olarak izlediği, İran

---

(3) Bir İran sınır kasabası. (Derginin Notu)

hükümeti içindeki "ılımlılar"la ilişkiler kurma politikasının yansımalarıdır.

Ayetullah Montazeri'nin (Humeyni'nin varisi) bir temsilcisi ile bir Amerikan generali arasında Ankara'da yapılan görüşme, İrangate taktiğinin sürdürüldüğünü açıkça gösteriyor. Tahran'a sağlanan silah ve cephanelerin Afgan karşıdevrimcilerine aktarılacağı anlaşılıyor. Bunların bir kısmı İran ordu depolarında kalır.

ABD, demokrasiye ve insan haklarına bağlılığını kamuoyu karşısında açıklama olanaklarını hiç kaçırmaz; ama kendisinin de çok iyi bildiği gibi, Washington'un açık ya da gizli desteğinden yararlanan Şili'de, Pakistan'da, Güney Afrika'da ve İran'da bunlar tamamen baskı altındadır. ABD'nin bölgedeki devletlere yönelik politikası, Amerikan tekellerinin İran Körfezi ülkelerinden emdiği yüz milyarlarca dolar tarafından belirleniyor.

ABD topraklarından 15 bin kilometreden fazla uzaklıktaki İran Körfezi'nde, II. Dünya Savaşından bu yana, varolan en büyük deniz güçlerinin yoğunlaştırılmasının hiç bir haklı gerekçesi yoktur. Bu girişimin iddia edilen amacı; "ABD çıkarlarını savunmak"tır, ki bu, aslında ulusal zenginliklerimizin yağmalanmasından başka bir şey değildir.

İslamcı rejim, BM Güvenlik Konseyi'nin 598 sayılı Kararını tanıdığını, onaylanmasından neredeyse bir yıl sonra ve ancak cephedeki bir dizi yenilgisinin ardından açıkladı. İran, daha önce ele geçirdiği bazı bölgeleri, Fao yarımadasını ve Madjnucha Adasını kaybetti. Felaket karşısında Humeyni şu itirafları yapmak zorunda kaldı: "Bu karar zehirden daha ölümcüldür ama Allah'ın iradesi önünde diz çöküyorum. Bu bardaktan içeceğim. Bu kararı onaylamak herkes için, özellikle de benim için acı verici ve tiksindiricidir. Ama bu kararı ve ateşkesi, şimdilik açıklamak istemediğim bazı olaylar ve olgular nedeniyle, ayrıca üst düzey politik ve askeri uzmanların görüşleri ışığında kabul ettim."[4] Sekiz yıl boyunca "Yirmi yıl sürse de" savaşı sürdürmekte ısrar eden Ayetullah Humeyni'nin 18 Temmuz 1988 tarihindeki mesajında halka söyledikleri buydu. Ancak, şunları da sözlerine ekledi: "Bizim savaşımız ne coğrafya, ne de ülkeler arasındaki sınırları tanımayan ideolojik bir savaştır. İslam savaşçılarını, bu savaşı sürdürmek için tüm dünyada tek bir vücut olarak harekete geçirmeliyiz..."[5]

Halkın genel hayal kırıklığı, ekonominin kötü durumu, önemli yenilgiler ve korkunç bir insangücü ve mal kaybı "İslam Devrimi" ihracat şampiyonlarını, taktiklerini değiştirmek zorunda bıraktı. Ama zaten, ortaçağ dogmalarını bugünün gerçeklerine uygulamaya kalkışmak başka türlü sonuçlar doğuramazdı. Devrimin ideolojik ihracına gelince, diğer İslam devletlerinin, bu 20. yüzyıl sonu cihadı heveslilerine şu soruyu yöneltmeye her hakları var: Kendi halkınıza yıkıntı, dev kayıplar ve despotizmden başka ne verdiniz? Kısa bir süre öncesine kadar "Zafere kadar savaş!" belgisi, şüphe götürmez biçimde rejimin varlığının en önemli koşulu ve mantığı olarak görülüyordu. Humeyni yönetimi, katliama son verilmesi yolundaki herhangi bir öneriyi, politikasının ve iktidarının iflasının bir belirtisi olarak değerlendirdi, çünkü sekiz yıllık kanlı uyuşmazlık boyunca peşinde olduğu, "muzaffer bir savaş" idi.

---

(4) **Ettala'at**, 20 Temmuz, 1988 (Farsça). **(Derginin Notu)**
(5) **Agy.**

Rejimin, geleceğiyle ilgili ciddi endişelerine rağmen 598 sayılı kararı onaylamasının nedeni, Humeyni'nin politikasının bir çıkmaz sokağa girmesi ve askeri zafer umutlarının boş olduğunun farkına varılmasıydı. Rejim şimdi, savaşın sürmesi durumunda düşüşünün çok yakın olacağını hissediyor.

Tahran, bu karmaşık durumdan bir çıkış yolu bulabilmek konusunda çok zor bir durumda. İslamcı çıkarlar için bir savaş sürdürüyordu ama şimdi aynı çıkarlar uğruna savaşı durdurmaya razı. Bu mantık savaş yorgunu insanları yatıştırabilecekmiş gibi görünmüyor.

İnsanların öfkesi rejimi için tehlikeli olabilecek oranlara ulaşıyor. Humeyni kampında farklılıklar ve çekişmeler büyüyor. Ali Ekber Haşemi Rafsancani silahlı kuvvetlere başkomutan yardımcısı olarak atandı; bu atama açık biçimde orduyu kontrol altında tutma girişimiydi ve bu, giderek daha zorlaşıyor. Rejimin genel bunalımı giderek kötüleşiyor ve yöneticilerin isterik belgilerinin ve tehditlerinin insanlar üzerindeki etkisi giderek gevşiyor. Uzun savaşın üzücü sonuçları, saldırganlık ve "İslam Devrimi" ihracı politikasının iflası, sosyoekonomik durumun kötülüğü ve tüm demokratik hakların baskı altında tutulması bu halk karşıtı, demokrasiden yoksun rejime gelecek şansı tanımıyor.

Partimizin 1988 Ocak Plenumu, ülkedeki durumu inceleyerek, anayurdu yakın bir felaketten ve ortaçağ despotizminden kurtarmak için geniş bir barış ve özgürlük cephesi oluşturmanın ivedi ve vazgeçilmez olduğu sonucuna vardı.

Halk, artan ölçüde, cani savaşın sona ermesini, ABD'nin ve bağlaşıklarının donanmasının İran Körfezi'nden çıkarılmasını, bölgedeki ülkelerin içişlerine karışılmasına son verilmesini ve tüm politik tutukluların salıverilmesini istiyor.

Silahlı çatışma, Humeyni'nin, uzun süreden beri sahte belgilerin ve görüntülerin ardında gizlenmiş olan politikasının tedirginliğini açığa çıkardı. TUDEH Partisi, *rejime karşı savaşacak genel bir demokratik cephenin oluşturulması için nesnel koşulların* var olduğuna inanıyor, ama ne yazık ki, Ocak Plenumunun da vurguladığı gibi, öznel etmenler bu görüşün yaşama geçirilmesine uygun değildir. TUDEH Partisi ülkedeki tüm ilerici demokratik güçleri ve iyi niyetli insanları, uzun süredir gecikmiş barışa ulaşmak ve despot rejimden kurtulmak için verilen çabalara katılmaya çağrıyor.

ZAFER BİZİM OLACAKTIR

Yaser Arafat
Filistin Kurtuluş Örgütü
Yürütme Komitesi Başkanı

Filistinliler, Arap ulusu ve bir bütün olarak Orta Doğu şimdi uluslararası durumdaki gelişmelerin yeni bir aşamasına tanık oluyor : Çılgın silahlanma yarışının oluşturduğu nükleer tehdit, dünyadaki yaşamın üzerine bir kara bulut gibi çöküyor. Dünya dev bir barut fıçısı haline geldi.

En gelişkin bilgisayarlar bile hata yapabilir ve bu hatalar üst üste biriktiğinde bir nükleer savaşın başlamasına neden olabilirler. Bu bağlamda Sovyet-ABD Moskova zirvesi çok önemliydi, çünkü, yumuşamaya taze bir gelişme gücü verdi.

Kısa bir süre önce Erich Honecker'in daveti üzerine, Berlin'de, nükleer silahsız bölgeler üzerine uluslararası bir toplantıya katıldım. Konferanstaki konuşmacılar, yalnızca Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin (DAC) ve diğer sosyalist ülkelerin değil, aynı zamanda Batı Avrupa, Asya, Afrika, Latin Amerika ve Arap ülkelerinin çeşitli politik partilerinin de bu tür bölgeler istediklerini açık biçimde ifade ettiler.

Gazeteciler, Ebu Ammar'ın[1] nükleer konularla ilgili bir konferansta ne aradığını merak ettiler. Onlara, bu foruma çok ilgi duyduğumuzu çünkü Filistinlilerin Orta Doğu'nun en büyük nükleer silah yığınağıyla karşı karşıya olduğunu söyledim. Nükleer fizikçi Mordehai Vanunu, İsrail'in 120 nükleer savaş başlığına sahip olduğunu söyledi. Bu sorunun bizim için taşıdığı önem, ABD'nin bölgedeki en büyük bağlaşığına füze teknolojisi üretmek için verdiği bilimsel ve teknolojik yardımı göz önüne alındığında açıktır (özellikle Avrupa, Sovyetler Birliği, Orta Afrika, Hindistan ve Pakistan'daki hedeflere ulaşabilecek uzun erimli Ariha füzelerinin geliştirilmesi konusundaki yardımlar). Ayrıca, İsrail'in Yıldız Savaşları programına hevesle katıldığını ve bir süre önce Birleşik Devletler'le stratejik işbirliği üzerine bir anlaşma imzaladığını, böylece de bir NATO üyesi konumuna eşit bir konum kazandığını hatırlamak gerekir.

---

(1) Yaser Arafat'ın parti adı. **(Derginin Notu)**

Filistin devrimi dünya çapındaki özgürleşme sürecinin bir parçasıdır. Dünyanın herhangi bir yerinde soylu özgürlük, demokrasi ve ilerleme idealleri için savaşanlara yönelik bir tehdit, aynı zamanda bize yönelik bir tehdittir ve bunun tersi de doğrudur. Pretorya ırkçıları ile ırkçı Siyonist rejim arasındaki, özellikle de nükleer fizik alanındaki işbirliği bu bağlamdaki yerini alıyor.

Filistin Arap halkı, varoluş için verdikleri zorlu savaşımı sürdürerek, dünyanın tüm dürüst ve özgürlükçü insanlarının amaçlarını yükseltiyorlar. Bu nedenle, *biz, devrimimizin bir Filistinli yüze, bir Arap yüreğine ve uluslararası bir kişiliğe sahip olduğunu* söylüyoruz.

Dünyadaki tüm kurtuluş hareketleriyle işbirliğine büyük değer biçiyoruz; bu hareket çeşitli yerlerde yaygındır ve Latin ve Orta Amerika'dan Asya ve Afrika'ya uzanıyor. Filistin devriminin derin kökleri var: Biz, büyük bir ağacın, özgürlük ağacının bir dalıyız.

Güçlü bir düşmana karşı savaşıyoruz ve bize karşı çok sayıda entrika tertipleniyor. Bazı zamanlar düşmanımızın karşısında yalnız başımıza bırakıldık. Savaşımız ateşkes tanımıyor; askersel, propagandif ve ekonomik cephelerde sürdürülüyor ve bu savaş Filistin halkı için bir ölüm ya da kalım sorunudur.

1982 yılında, İsrail Lübnan'ı işgal ettiğinde, Orta Doğu uyuşmazlıkları tarihinin en korkunç *kurbanlık* durumuyla karşı karşıya kaldık. İsrail, şimdiye kadar ilk kez 11.5 tümeninin 8.5'ini tek bir cepheye yığarak onları 88 gün boyunca orada tutmuştu. Geriye kalan üç tümenin bir-buçuğu Golan tepelerine yerleştirilmiş, yarım tümen 600 km. uzunluğundaki Ürdün cephesini tutmuş ve bir diğeri de yedekte bekletilmişti. Bu, İsrail tarafından sürdürülen en uzun süreli askeri kampanyaydı ve CIA verilerine göre insangücü kaybı, tüm Orta Doğu uyuşmazlığı tarihi boyunca gerçekleşen toplam ölümlerden daha ağırdı.

Biz Beyrut'tan çekildikten sonra, o sıralar Pentagon şefi olan Caspar Weinberger, Lübnan'daki çatışmadan yararlanarak salkım, fosfor, emme, şarapnel, saçma, iğne, gaz ve napalm bombaları ve kovanları gibi en son Amerikan silahlarını deneme olanağı yarattıkları için İsrail yönetimine teşekkür etti. Bu çatışmada sinir gazları ve lazerle-yönlendirilmiş en son Amerikan hava bombaları da kullanıldı.

1982 yılında biz ve Lübnan'lı savaş yoldaşlarımız, onbinlerce ölü ve yaralı verdik ve onbinlerce Filistinli hava akınlarında yok oldular.

O sıralar Reagan, Lübnan operasyonunun FKÖ'nün yapısını yıktığını söyledi. Düşmanlarımız, Filistin direnişini tümüyle bozguna uğratmak için örgüt içindeki bölünmeleri kışkırttılar. Bu durumda bir başka savaşa daha, bu kez FKÖ'nün ve Filistin ulusal birliğinin korunması için savaşa katılmak zorundaydık. Lübnan'ın ulusal yurtsever güçleri içindeki kardeşlerimizle omuz omuza, hala, ülkenin güneyinde zorlu ve kanlı bir savaş sürdürüyoruz. İsrail hava saldırıları ve İsrail savaş gemilerinin bombardımanı altında, düşman birliklerinin Güney Lübnan'daki topluluklara ve Filistin mülteci kamplarına karşı düzenledikleri operasyonlarda birlikte kan döktük ve kayıplar verdik.

İsrail işgali altındaki topraklardaki ayaklanma çok önemli bir etmendir. Orta Doğu'daki en güçlü kuvvet olan İsrail savaş aygıtına ve ABD emperyalizmine karşı gelişen halk hareketinin karakterinde temel bir demokratik değişime tanık oluyoruz.

Bu ayaklanma, gerçek anlamda yığınsal Filistin devriminin harekete geçmesidir. Şimdi, neredeyse bir yıldır sürüyor. Ayaklanma hız kazandıkça, tüm toplumsal katmanların ve tüm mesleklerin temsilci halk komiteleri, kitlesel hareketi yönlendirmek üzere her toplulukta kuruldu. Gazze'de 68, Cabaliya kampında 18, Nablus'ta 51, Ramallah ve Al-Beira'da 49 komite bulunuyor.

2500 FKÖ militanı tutuklandığında (bu sayı bölgedeki yetkililer tarafından verilmişti) yerleri hemen yenileri tarafından dolduruldu. Bir yerde bir komite yok edildiğinde yerine hemen bir yenisi bitiveriyor.

Çok şey başardık, başta da yığınsal bir birlik sağladık ve ayaklanmanın, FKÖ ile Yürütme Komitesi'nin parçası haline gelen bir birleşik ulusal komutanlığı oluşturduk.

Hareketlenmenin Humeyni yanlısı unsurlar tarafından kışkırtıldığı ve Filistin kilise ve camilerinin dini bayramlara uymamasının İran'ın bir direktifi olduğu yolunda çok spekülasyon yapılıyordu. Ama gerçek şu ki, ilçelerimizdeki tüm insanlar ayaklanmanın belgilerini ateşli biçimde desteklediler. Ayaklanmada müslümanlar ile hıristiyanlar yan yana savaşıyorlar. Hıristiyanlar da mı İran'dan emir alıyor? Bu iddiaların amacı, savaşıma FKÖ'nün önderlik etmediğini kanıtlamak ve örgüt ile halk hareketleri arasında bir bölünme yaratmaktır. Ama bugün düşmanlarımız bile FKÖ'nün ayaklanmanın gerçek önderi olduğunu ve Filistinlilerin çoğunluğunun onu desteklediklerini kabul etmek zorunda kalıyorlar.

Bütün bu olaylar aslında, 24 Ekim 1987'de işgal altındaki topraklarda yaşayanlara Beyrut'ta kuşatılmış mülteci kamplarında bulunan yurttaşları ile dayanışma gösterileri düzenleme çağrısı yaptığımız zaman başladı. O zamandan bu yana ayaklanma dalga dalga büyüdü, evrenselleşti ve kendisini yalnızca yüksek düzeyde bir örgütlülük olarak değil, aynı zamanda yeni demokratik eğilimlerin gelişimi biçiminde de ortaya koydu.

FKÖ yönetiminin ve başkomutanlığının şimdiye kadar almak zorunda kaldığı en zor karar, gösterilerde ve İsrail birlikleri ve silahlı Yahudi gruplar arasındaki çatışmalarda silah kullanmaktan sakınmak oldu. Çok sayıda insanımız öldürüldü ya da yaralandı; çoğunun kardeşleri ya da anne babaları öldürüldü. Silahlara başvurmamak zor oldu. Ama aylar boyunca kitlesel protestolar sürecinde eylemlerden uzak durulması sonucunda İsrail askeri kliğine şunu söyledik: Silah taşıyabileceğimizi, yada kullanabileceğimizi düşünmüyormusunuz? İsrail ordu komutanlığı, yalnızca geçen Mayıs ayında, İsrail birliklerine karşı 190 silahlı operasyon gerçekleştirdiğimizi kabul etmek zorunda kaldı.

Filistin halkının tüm katmanları ayaklanmaya katıldılar. Ayaklanma dinsel değil, ama bu, FKÖ ile ilişkileri olan dinsel hareketlerin ayaklanmada yer almadığı demek değildir.

Ayaklanma şimdi üçüncü evresine girdi: İlki bir genel grevdi, ikincisi kentsel topluluklar arasında başgösteren huzursuzluklar ve kısmi sivil başkaldırılardı; şimdi ise yerel yöneticilere karşı tam bir tanımazlık söz konusu.

Dünya topluluklarının işgal altındaki topraklarda Filistin halk ayaklanmasına her desteği vermeyi sürdüreceğini umuyoruz.

Orta Doğu uyuşmazlığının kapsamlı biçimde giderilmesinin temel bir koşulu, İsrail birliklerinin 1967 yılında işgal ettiği tüm Arap topraklarından tamamiyle çekil-

mesidir. Bize göre sorunu çözümlemenin en iyi yolu, BM Güvenlik Konseyi üyelerinin ve Filistin Kurtuluş Örgütü de dahil tüm ilgili tarafların katıldığı bir temsili uluslararası konferans toplamaktır.

Bu yıl bizler için özellikle önemlidir, çünkü, Orta Doğu'da sorunların çözümü üzerine bir uluslararası konferans toplama düşüncesi 1988 yılı içinde onaylanmıştı ve Moskova zirvesinden bu yana da hiç olmadığı kadar geniş bir destek kazanıyor. Bu forumun karakteri ve hareket noktası üzerine bazı farklılıklar olmasına karşın, bu düşünce, özellikle Filistinlilerin amaçları için önemli bir politik başarı olan Cezayir olağanüstü zirvesinin ardından, tüm sosyalist ülkeler ve Arap devletler tarafından destekleniyor.

Filistin Ulusal Konseyi'nin 1987 Nisan'ında, Cezayir'deki oturumunda Filistin birliğinin yeniden kurulmasının, işgal altındaki topraklarda halk hareketinin geniş kapsamının ve uluslararası durumdaki genel yumuşamanın zirvede yapıcı sonuçlara ulaşılmasında büyük katkıları oldu.

Bir Orta Doğu konferansı düşüncesi bağlantısızlar hareketinden, Afrika ülkelerinden, müslüman ülkelerden, AET üyelerinden ve ilk kez olarak da Birleşik Devletler'den destek gördü. Yedi büyükler, kısa bir süre önce Toronto'daki toplantılarında bir konferans toplanmasının gerekliliğine işaret ettiler.

Bu düşünce, İsrail'de de, iyi ilişkiler içinde olduğumuz demokratik ve ilerici güçler başta olmak üzere çok sayıda insan tarafından olumlu karşılandı. Filistinlilerin kendi geleceklerini belirleme haklarına arka çıkan ve halkımıza karşı işlenen suçları kınayan diğer barışçıl örgütlerle de diyaloğa başladık. Ordudaki subaylar bile barış ve güvenlik için bir konsey oluşturdular. Aralarında aktörler, sanatçılar, yazarlar, gazeteciler ve üniversite profesörleri de bulunan 1500 aydın, İsrail hükümetinin politikasını kınayan ve Filistinlilerin kendi geleceklerini belirleme hakkını savunan bir bildiriyi imzaladılar. Bu, İsrail toplumunun yeni ve oldukça karakteristik bir özelliğidir. Bizleri yalnızca komünistler değil, çeşitli diğer partilerden ve örgütlerden insanlar da destekliyorlar. İsrail'de elbette Kahane ve Şaron gibi daha katı baskılar istemekle kalmayıp işgal altındaki topraklarda yaşayan 2,25 milyon Filistinlinin(2) sınır dışı edilmesini de isteyen faşist bilinçli unsurlar, fanatikler ve aşırı görüşleri olanlar da var.

Bugün Batı'da, özellikle de uluslararası bir konferans düşüncesinin yol almasından bu yana, Filistin sorunu bağlamında, insan hakları konusunda geniş tartışmalar oluyor. Ama, ABD ve İsrail'deki çevreler hangi haklardan söz ediyorlar? Onlar, bize karşı kurumsallaşmış terörü başlatanlardır. Washington'daki temsilciliğimizi kapatanlardır ve yalnızca Birleşmiş Milletler'deki FKÖ temsilciliğini kapattırmaya çalışmakla kalmayıp, aynı zamanda yoldaşımız Ebu Cihad'ın suikastinin, Atina ve Kıbrıs'taki önde gelen FKÖ subaylarının öldürülmeleri girişimlerinin, Tunus'taki FKÖ karargahına hava saldırısı düzenlenmesinin ve evlerine dönen Filistinlilerin bulunduğu bir geminin batırılmasının ardındakiler de onlardır. Ya da bir başka gerçeği daha ele alalım: İsrail ordusunun gösterileri dağıtmak için kullandığı kimyasal maddeler sonucunda 1600 kadın, çocuklarını düşürdü (bu sayı yetkililer tarafından açıklan-

---

(2) İşgal edilmiş topraklar dışında toplam 3,25 milyon Filistinli yaşıyor. **(Derginin Notu)**

mıştır). 10 bin Filistinli yaralandı ve 3400'ü yaşam boyu sakatlığa mahkum edildi; binlercesi toplama kamplarına atıldı; 3.700 ev hasar gördü ya da yerlebir oldu ve bunların hepsi de ayaklanmanın ilk yedi ayı içinde oldu. Düzinelerle Filistin köyü, aynı Çekoslovakya'daki Lidice gibi yok oldu.

Siyonist güçler tarafından kışkırtılan bir bunalımla karşı karşıyayız ve onların baskısı karşısında Washington, BM'de, FKÖ temsilciliğine karşı önlemler aldı. Onlar, ABD yönetimi ile BM arasındaki anlaşmayla açık biçimde çelişiyorlar; bu anlaşmaya göre, ev sahibi ülke, tüm BM üye ülkelerinin temsilcilerinin ve ayrıca BM Genel Kurulu tarafından görevlendirilen gözlemcilerin normal biçimde çalışabilmelerinin koşullarını sağlamakla yükümlüdür.

İşgalcilerin gaddarlıklarına, kadınları ve çocukları öldürmelerine, evleri yakıp yıkmalarına, kitlesel tutuklamalara, kiliselere ve camilere yapılan baskınlara ve ekonomik ambargoya karşın *ayaklanma sürecektir.* Tarih durdurulamaz.

İran ile Irak arasında varılan ateşkesin ve Güvenlik Konseyinin 598 sayılı önergesi altında sürdürdükleri barış görüşmelerinin, kuşkusuz amacımıza yardımı olacaktır. İki ülke arasındaki farklılıkların adil bir biçimde çözülmesi bölgedeki durum üzerinde olumlu etkide bulunacaktır ve genel olarak uluslararası ilişkilerde hatırı sayılır bir iyileşmenin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Yıllar boyunca düşmanlarımızın, ABD ile İsrail arasındaki stratejik işbirliğini genişletme, Lübnan'da Filistin varlığına son verme, Filistin direniş hareketini bölme ve bazı Arap rejimlerini bizlerle karşı karşıya getirme girişimleri gibi çok sayıda kötülüğü ve entrikası karşısında savaşıyoruz. Bütün bunlar savaşımımızı oldukça zorlaştırıyor ama zaferin bizim olacağına güveniyoruz.

BARIŞ VE KAPİTALİZM

Jurgen Reusch,
Ekonomi Doktoru,
Marksist Araştırmalar Enstitüsü (Batı Almanya)
Müdür Yardımcısı

Uzun bir süre boyunca marksistler, dünyada kalıcı bir barışın ancak sosyalizmin kapitalizme karşı kesin bir zaferinden sonra sağlanabileceğini varsayarlarken oldukça haklıydılar. Ama şimdi düşüncelerimizi yeniden gözden geçirmemizi gerektiren koşullar var: Kendi içinde bağımlı olan dünyadaki global tehditler ve insanlığın ayakta kalması sorunu, her tür sınıfsal çıkarın önüne geçerek birinci sırayı almasına neden oldu. Ayrıca, dünya çapında sosyalizme geçişin sanılandan çok daha fazla çaba ve zaman gerektirdiği de ortaya çıktı. Öyle görünüyor ki, kapitalizm ile sosyalizm daha çok uzun bir süre yan yana yaşamak zorunda kalacaklar. Dolayısıyla öyle anlaşılıyor ki, *istikrarlı bir barış, tekelci kapitalizmin varlığı koşullarında sağlanmalıdır.*

Bu, yeni bir sonuç değildir. Yeni olan, barışı güvence altına alma görevinin ivediliği ve bunun ötesinde akılcı bir alternatifin olmayışıdır. Bu nasıl yapılacak? Her şeyden önce, emperyalizmin silahlı kuvvetlerini kullanmaktan vazgeçmesi ve o sistemin çerçevesi içinde militarizmi "yumuşatması" sağlanmalıdır. Victor Perlo, böyle bir yaklaşımın ABD bağlamında kesin ve temelleri sağlam bir umut yarattığını çok iyi gösteriyor. Ama şu soru hâlâ geçerlidir: Kapitalizmden, *aşırı gerici çevrelerinin çıkarları ortadayken* uzun süreli bir ateşkes beklenebilir mi? Askersel bloklar arasında olası bir nükleer (ya da başka) çatışma ve ayrıca konvansiyonel silahlar yarışı nasıl güvenilir biçimde engellenebilir? Bana öyle geliyor ki, bunlar, *kapitalizmin kendisi, barışa ve silahsızlanmaya yapıcı bir katkıda bulunmadıkça* gerçekleştirilemez. Kapitalizmin böyle davranabileceği yolunda belirtiler var mı? Bunlar nelerdir, barış ve toplumsal ilerleme için verilen ulusal ve uluslararası savaşımlarda nasıl dikkate alınmalıdır?

Şiddete başvurma dürtüsü tekelci sermayenin kendi doğasından kaynaklanıyor. Militarizmin silahı doğrudan dünya sosyalizmine ve ayrıca ulusal kurtuluş hareketlerine çevrilidir. Silahlanma yarışından ve insanlığın üzerindeki nükleer tehdit kabusundan sorumlu olan emperyalizmdir başta da ABD emperyalizmidir. Kapitalizm, tarihi boyunca durmaksızın savaşlar yaptı; yalnızca son kırkyıl içindekilerin sayısı 150'nin üzerindedir.

Kurdu kuzuya çevirmek gibi olmayacak bir umuda sarılmıyoruz; yeni koşullarda

kapitalizm, kâr, silah üretimi ve savaş arasındaki ilişkilerde oluşan çelişkileri yeniden gözden geçiriyoruz.[1] Sorun, bu çelişkileri, son sömürü sisteminin saldırgan eğilimlerini de hesaba katarak incelemek, kapitalizmde varolan dayanak noktalarını saptayarak bunların barışçıl bir yolun oluşturulmasında nasıl başarıyla kullanılabileceğini belirlemektir.

Bu sorunlar, Batı Almanya komünistlerinin de ilgi odaklarının başında geliyor ve onlar tarafından tartışılıyor. Bizler silahlanma yarışına etkin biçimde karşı durduk ve Batı Alman militarizminin derinlemesine bir incelemesini yapmaya çalıştık. Batı Almanya'da gelişmiş bir askersel-sanayi kompleksi var ve militarist gelenekler hâlâ güçlü. Batı Almanya genel ve özel emperyalist amaçlara uygun olarak zıtlaşma politikasında yer aldı ve çeşitli uluslararası konularda amaca zarar veren bir tutum benimsedi. O halde yakın bir gelecekte Bonn'un barış içinde yanyana yaşama ve silahsızlanma çabalarına ne ölçüde etkin bir katkıda bulunması beklenebilir?

Karşıt toplumsal sistemler arasında bir nükleer savaş ya da bir silahlı çatışma, artık burjuvazinin genel sınıf çıkarlarına hizmet eden bir araç olamaz. Bu, tarihsel olarak yeni bir olgudur. Kapitalizm ile silahlanma yarışı ve savaşlar arasındaki organik bağlar elbette kopartılamazlar, ama bu bağlar üzerinde çağdaş öğelerin ne kadar etkisi vardır?

Pratikte bu bağların, bireylerin ya da geniş grupların davranışları sonucunda oluştuğunu da unutmamak gerekir. Bunların ideolojik olarak yaygınlaştırılmasıyla, çeşitli yönelimlere sahip güçler için bir hareket alanı oluşuyor ve savaşımların bir tür çizgisi haline geliyor.

Farklı ve hatta çoğu zaman zıt politika çeşitleri, kapitalizm temelinde, uzun süreden beri var olmuştur. Lenin, tekelci burjuvazi içinde iki ana kamp belirlemiştir: Aşırı gerici burjuvazi ve daha ılımlı, daha gerçekçi burjuvazi. Bu iki eğilim bugün Batı Almanya'da tekelci-devlet sermayesinin politikasında açık biçimde görülebilir: Barış ve silahsızlanma konularına yaklaşımda da birbirlerinden temelden ayrılan saldırgan eğilim ile reformist eğilim. Dış politika ve askeri konularda, önceden varolan görüşbirliği de ana konularda bozuldu (Victor Perlo, Birleşik Devletler'de de benzer bir tablonun varlığından söz ediyor).

Batı Almanya'da egemen olan saldırgan politikanın, örneğin ABD'dekiyle karşılaştırıldığında, bazı önemli özellikleri olduğu ortaya çıkıyor ve INF anlaşmasının imzalanmasından sonra oluşan yeni koşullarda bu özellikler daha da belirginleşti. Washington'a olan köklü bağlılık ve güç stratejisine karşın, Batı Alman emperyalizmi ekonomik gelişme çerçevesi içinde silah üretimine genel olarak daha az önem veriyor.

Öncelikle HDB/HSB (Hıristiyan Demokratik Birliği / Hıristiyan Sosyalist Birliği) politik çizgisinin bir öğesi o a- silah deposu oluşturma çabaları güçlü biçimde sürerken, son zamanlarda belirgin ekonomik, toplumsal ve politik engellerle karşılaştılar. Batı Almanya'da askeri güç etkeni, Reagan yönetiminin tutumuyla karşılaştırıldığında daha farklı bir biçimde ve daha çoğulcu olarak ele alınmaktadır. Bir

(1) Doğal olarak, bu unsur marksist klasikler tarafından tümüyle ihmal edilmemişti. Bu konu, örneğin Engels'in "Avrupa Silahsızlanabilir mi?" başlıklı makalesinde ele alınmıştı. Bk. Karl Marks, Fridric Engels, *Toplu Yapıtlar*, C. 22, s. 369-399.

Batı Avrupa ülkesi olarak Batı Almanya, silahların denetimi ve sınırlandırılmasına büyük umutlar bağlıyor. Ayrıca, yönetimdeki koalisyon içinde, Hür Demokrat Parti ile HDB/HSB'nin üyeleri arasında keskinleşen çelişkiler var. Barış ve silahsızlanma konularında önemli farklılıklar her iki Hıristiyan demokrat partide de ortaya çıkıyor. Bu partiler içinde çeşitli fraksiyonların benimsedikleri tutumlar, ABD'deki saldırgan çevrelerin çatışma politikalarıyla ters düşüyor.

Bu tartışmaya devam etmeden önce, kısaca Batı Alman silah sanayinin durumunu özetleyeyim:

1980'lerin başlarında silah sanayi 300 bin dolayında işçinin istihdamını sağlarken, bu rakam, o zamandan bu yana biraz düştü. Bu, tüm endüstride istihdam edilen toplam insan sayısının yüzde 3'ünden biraz daha düşük bir sayıyı gösteriyordu. NATO'nun hesaplarına göre Batı Almanya'nın silahlanma harcamaları GSYİH yüzde 3,4'ü kadardı ve bu oran ABD'dekinden çok daha düşüktü. Devletin askeri araştırma, geliştirme ve mühendislik harcamaları, 1982'deki toplamın yüzde 3,9'unu oluşturuyordu ve daha sonra bu oran artmış olmakla birlikte hâlâ yüzde 5'in üzerine çıkmamıştır.

Batı Alman silah sanayi toplam hasılada altıncı sırada geliyor ve büyük ölçüde tekelleşmiş durumda. Silah sözleşmelerinin büyük bir bölümü, görece küçük sayıda şirket tarafından gerçekleştirilmektedir. Başı çeken 27 silah imalatçısının çoğu aynı zamanda sivil ürünler de üretiyorlar ve askeri malzeme, yalnızca 12'sinde toplam üretimlerinin yarıdan fazlasını oluşturuyor; belli başlı silah üreticilerinden biri olan Messerschmitt- Boelkow- Blohm'da bu oran yüzde 50-60 arasında, ve Daimler-Benz için ise yüzde 10'dan az. Başka deyişle, önde gelen silah üreticilerinin çoğu aynı zamanda sivil pazarlarda da etkinler.

1982'den 1987'ye kadar silahlı kuvvetler ve silahlar üzerine devlet harcamaları yüzde 15 oranında arttı ve bu, sivil harcamalardaki artıştan üç kat daha hızlı bir artış oranıdır. Bundeswehr ve silah sanayi, aynı cömertlikle finanse edilmeye devam edecektir ama 1985'ten bu yana askeri harcamalardaki artış, toplam Federal harcamalardaki artışla orantılı olmuştur. Askeri bütçe 1987'de yüzde 2,1 oranında, 1988'de ise yüzde 0,9 oranında arttı ve bu artışlar bir bütün olarak bütçedeki artıştan daha azdır. Enflasyona göre ayarlama yapıldıktan sonra, silahlı kuvvetler ve silahlar üzerine yapılan harcamaların gerçek düzeyi son zamanlarda belli ölçüde azaldı. Orta erimli mali planlamaya uygun olarak, silahlanma harcamalarındaki bütçe payı önümüzdeki birkaç yıl içinde belli ölçülerde azalmalı.

Belirttiğim gibi, militarizm, toplumsal ve temel ekonomik ilişkilerden kaynaklanır ve herhangi bir kapitalist toplumda, bir gelişme olarak ortaya çıkabilir. Askersel-sanayi kompleksleri, bazı kapitalist ülkelerde, önde gelen silah üreticileriyle üst düzey ordu yöneticileri ve devlet bürokrasisinin birleşmesinin sonucunda ortaya çıkıyor. Bu kompleksler, *emperyalist saldırganlığın ana kaynağı değil, militarizmi besleyen bir jeneratör.*[2] Emperyalizmin çeşitli biçimlerdeki saldırganlığı, bu kompleksler var olmasalar ya da yok olsalar bile temel olarak kaynaklarından yoksun kalmış olmayacaktı.

---

(2) Bu sorun G. Tsagolov'un "Militarizmin Lokomotifi" başlıklı makalesinde ele alınmıştı; *WMR*, No. 4, 1987 (*Derginin Notu*)

Marks, savaş için para harcamanın, ekonomik açıdan bakıldığında, bir devletin sermayesinin bir bölümünü, geminin hafifletmek için denize eşya atması gibi attığını söylüyor.(3) Silah imalatı, belli bir dönem için ekonomiyi, en başta da silah sözleşmelerinde payı olan sanayileri ve kuruluşları kısmen hareketlendiriyor. Ancak, *uzun erimde ve ekonominin tümüne kıyasla, silah işleri, üretici güçlerin gelişimini engelleme eğilimi taşıyor ve böylece bunalımda ek bir etmen olarak rol oynuyor.*

Bu, Batı Almanya'daki tekelci devlet kapitalizminin gelişiminde içinde bulunulan aşamaya tümüyle denk düşüyor. Silah üretiminin ve genişlemesinin yüksek derecede tekelleşmesi, öldürücü aletler üretilmesi ile ilgili olmayan çok sayıda şirketin, küçük ve orta büyüklükte işletmenin çıkarlarına zarar veriyor. Daha da ötesi, tekellerin çeşitli ve oldukça önemli çıkarları, silah imalatı alanının dışında kalıyor ve bu çıkarların duyumsanma olasılığı, çatışma politikasıyla ciddi biçimde sınırlanıyor. Ayrıca, ilgili şirketler içinde de giderek büyüyen bir çeşitlenme olduğunun göstergeleri var ve böylece silah üretimi, çoğu zaman stratejilerinin yalnızca bir öğesi, hem de belirleyici bile olmayan bir öğesi durumuna geliyor.

Buradaki mesaj şudur: Sivil pazar bir bunalımın içine girdiğinde ve devletin askeri malzemeye olan talebi harekete geçirilerek, çekim merkezi, görece kolaylıkla sivil alandan askeri alana kayabilmektedir. Gerekli genel politik ve toplumsal koşullar oluştuğunda ise aynı biçimde kolaylıkla diğer yöne, askeri alandan sivil alana geçebilmektedir.

Tekelci sermayenin ana bölümü, belirli koşullarda, kazançlı sermaye yatırımlarına yönelme isteğini daha verimli biçimde yerine getirebilmek ve sosyalist ülkelerle ekonomik rekabete girmek için sivil üretici güçlerin gelişimini tercih edebilir. *Sonuç olarak, silah imalatının genişlemesini ve askersel-sanayi kompleksinin rolünün büyümesini engelleyen ekonomik etmenler doğrudan kapitalizmin kendi içinde yatıyor.* Bunların sonu gelecek mi ve eğer gelecekse ne zaman? Bu yalnızca ekonomik bir soru değildir çünkü bunda, aynı zamanda önemli politik-stratejik öğeler de söz konusu. Kapitalist devlet, belirgin ekonomik çıkarların zorlamasına karşın bile militarist bir politika izleyebilir. Kısaca, süreç hiç de otomatik değildir ve her şey güçler dengesine ve sınıf savaşımına bağlıdır.

Bu bağlamda, Viktor Perlo kayda değer bir görüş ifade etti: Bir bütün olarak tekelci sermaye, askersizleştirilmenin politik sonuçlarından endişe duymaktadır ve bu nedenle buna karşı çıkmaktadır. Bu endişe temel olarak şu gerçekten kaynaklanmaktadır: Militarizme son verilmesi var olan sosyalizmle daha yoğun ekonomik ve diğer temasların yapılmasına yol açacaktır ve bu da kapitalizmin ideolojik sistemini güçlendirmeye yarayan "düşman imajı"nı sarsacaktır. Başka bir deyişle, askersel-sanayi komplekslerinin kurulması, silahlı kuvvetlerin ve güç politikasının büyük roller üstlenmesi yalnızca ekonomik zorunluluklar ve çıkarlardan kaynaklanmıyor aynı zamanda emperyalizmin stratejik görevleri tarafından da belirleniyor. Bu nedenle bu tür kompleksler her zaman tüm kapitalist ülkelerde ortaya çıkmıyor.

Askersel-sanayi kompleksi, yalnızca sermayesini savaş işleriyle çoğaltmıyor. O, sermayenin belirli çıkarlarının askersel ve devlet organlarıyla kurumsallaşmış bir bü-

(3) Bk. Karl Marks. Fredrik Engels, *Toplu Yapıtlar,* C. 28, s. 66.

tünleşmesidir. Askersel-sanayi kompleksinin kökleri kapitalist ekonomidedir ama bu güçler belirgin bir politik ortamda filizlenme eğilimi gösteriyor. Askersel-sanayi kompleksi "ne toplumsal sistemin zorunlu bir bileşenidir, ne de tekelci hegemonya ve sömürü ilişkilerini korumak için oluşan güçlerin ve stratejilerin tek ve kaçınılmaz egemenliğidir; tekelci sermaye içinde ekonomik ve toplumsal kökleri bulunan ve devlet kurumlarıyla yakın bağlaşıklık içinde olan başka oluşumlarla rakiptir."[(4)]

Bu durum, askersel sanayi kompleksinin (Birleşik Devletler'de olduğu gibi) nükleer üstünlük stratejisiyle ya da hatta nükleer bir savaşın yürütülmesiyle bağlı olduğu zaman daha da geçerlidir: Bu durumda, gelişimi, yalnızca ya da ağırlıklı olarak, ekonomik etmenlerle açıklanamaz. *Nükleer bir savaş tehdidine ya da savaşın kendisine başvurma politikası, kapitalist çıkarları yerine getirmek ve kapitalizmin ekonomik ve toplumsal temellerini korumak için genel olarak silahlanmadan ve silahlanma politikalarından daha da az gereklidir: giderek daha da anlamsızlaşma eğilimindedir.*

Bilimsel-teknik devrim, güçlü üretici güçler yaratıyor ve bu sürecin ana özelliği, sermayenin yoğunlaşması ve uluslararası alanda daha sıkı örülmesidir. Bu üretici güçler, nesnel olarak sosyalizmi gerektiriyorlar, ama emperyalizm altında bile gelişimleri eskisinden çok daha büyük bir ölçüde belli bir (hatta asgari) uluslararası ekonomik istikrara, ilgili global orantılara ve insan, teknoloji ve çevre arasında en uygun dengenin kurulmasına bağlıdır. Buna, tekelci sermayenin, örneğin, ekonomik yayılmacılık uğruna askersel yayılmacılıktan vazgeçmesi de eklenebilir. "Nesnel koşullar tekelci sermayeyi ve danışmanlarını artan ölçüde global düşünceye katılmaları konusunda ikna ediyor."[(5)]

Dolayısıyla, uluslararası düzeyde tekelci sermayenin kendisi de savaşın önlenmesinde yarar görebilir; bu ise global sorunların ağır yükünü hafifletir ve onları olabildiğince çözer. Bugün insan, duyarlı alt yapılara sahip olan yüksek düzeyde sanayileşmiş devletlerin, ister nükleer, ister başka tür olsun, bir savaşa hiçbir şekilde dayanamayacağı izlenimine kapılıyor.

Ancak, bu eğilimler kendi başlarına kesinlik kazanmayacaklardır. *Bunlar sosyalizm tarafından doğru yönde uyarılmalı, harekete geçirilmeli, istikrarlılaştırılmalı ve geliştirilmelidirler.* Bunun için hem politik baskı, hem savaşım, hem de çıkış yolu için saldırgan senaryoların hiçbir başarı şansı olmadığına ilişkin tartışılmaz kanıtlar gereklidir. Burada başarının ön koşulu şudur: Sosyalizm, emperyalizmin askersel üstünlük sağlamasını kesin olarak engellemiştir ve bu temelde yeni Sovyet barış ve silahsızlanma politikası o kadar harekctlendirici olmuştur ki, kapitalist ülkelerin hükümetleri bile bu politikadan uzak duramazlar. SSCB'nin, DAC'in ve diğer sosyalist ülkelerin esnek barış stratejileri, kapitalizmin gerçekçi ve akılcı çıkarlarını öne çıkarmada en önemli araçtır.

---

(4) Jörg Huffschmid, *Rüstungs-oder Sozialstaat,* Koln, 1981, s. 188.
(5) Bk. Lutz Maier, "Das Monopolkapital und die Friedensfrage", IPW- Berichte, 11/87, bes. S.7.

Kapitalist sistemdeki politikaları etkileme olanakları, üretici güçlerin bugünkü gelişimleri temelinde genel olarak artıyor. Başka bir deyişle, silahsızlanmayı gerçekleştirmek ve Batı'da askersel-sanayi kompleksinin etkisini sınırlandırmak için devrimi beklemeye gerek yok; bu, kapitalist ilişkiler çerçevesi içinde de yapılabilir. Ancak, bu durum kapitalizmin görüntüsünde önemli bir değişime yol açar. Viktor Perlo, özellikle, etkili silah tekellerinin kârlarının büyük bir bölümünden vazgeçmek zorunda kalacaklarını söylerken oldukça haklıydı.

Ülkemizdeki askersel-sanayi kompleksi, tekelci sermayenin örgütlendiği ve devlet aygıtıyla iç içe geçtiği, güçlü ve dinamik bir biçim olmaya devam ediyor. Önemli bir ekonomik potansiyeli ve politik yönlendirme olanakları var. Silah imalatının tek ve sınırlı bir sanayi sektörü yerine, tüm sanayi sektörlerine yayılmış olması, bir yandan silahsızlanmanın olanaklarını gösterirken, diğer yandan, askersel-sanayi kompleksine amaçlarına ulaşmada ek bir güç veriyor.

Ancak, kapitalizm koşullarında bile, silah imalatını, engellemeler ve çelişkiler olmadan görece azaltmak ve sivil üretime geçmek için, çeşitli etmenler ve elverişli olanaklar var. "Silahsızlanmaya ve silah yapımından sivil mallar yapımına geçişe engel olan, büyük sermayenin genel ekonomik çıkarları değil, bazı politik ve maddi çıkarlarıdır."(6)

Bu engellerin aşılmaz olmadığı varsayımına dayanarak şu sonuca varılabilir: *Kapitalizm koşullarında bile, özellikle FAC'da, silahsızlanma, barış ve uluslararası işbirliği politikası için iç etmenler vardır.* Bunların kendilerini gösterebilmeleri için, hâlâ somut bir tabanı bulunan yeni tutucu saldırıya karşı bir alternatif olarak, çoğunluğu kazanabilecek, aşamalı ve esnek biçimde gelişen bir yaklaşıma gereksinim var.

Bunun için çeşitli toplumsal ve politik -devrimci ya da reformcu- güçlerin yapıcı katkılarına ve işbirliklerine, hem ülke içinde hem de uluslararası alanda gerek var.

Barış ve silahsızlanma savaşımı, FAC'nde egemen olan kapitalist ilişkiler çerçevesinde, işçi sınıfı hareketi için taze umutların yolunu açıyor. Önce, askersel üretimden sivil üretime geçiş için başlangıç noktaları belirlenmeli. Diğer yandan, Herbert Mies, işçi sınıfıyla birlikte FAC'nin barışa yönelik kapasitesine güç kazandıracak, saldırgan olmayan ve askersellcşmemiş ekonomik ve toplumsal yapılar oluşturmanın zorunlu olduğunu söylüyor.(7) Sonuç olarak, bu toplumsal koşullarda bile ilerde tekel karşıtı ve sosyalist toplumsal değişikler için olanakların varlığıyla birlikte, aynı anda en keskin sorunların üstesinden gelme çabası da olanaklıdır.

Eğer tüm çabalar kapitalist organizma içinden, uğursuz bir büyüme olan askersel-

---

(6) Jörg Huffschmid, Agy., s. 230

(7) Bk. Herbert Mies'in makalesi, "Savaş İşçi Sınıfına Yabancıdır." *WMR* No. 11, 1987 (*D.B* No. 1, 1988 - Çev.)

sanayi kompleksini söküp atmaya çalışmaya indirgenirse kapitalizmin saldırganlığı sorunu bütünüyle çözümlenemez. *Ortaya çıkan görevler birbirinin eşi değildir, ama birbirleriyle bağlantılıdır ve değişen önemlere sahiptirler.* Nükleer bir felaket yolu ile yanyana yaşamaya hazır, silahsızlanmış bir kapitalist toplum arasında çok sayıda ara aşamalar var. En ivedi görev, kapitalist sistemin bütünsel dünyamız üzerindeki yıkıcı etkisini sınırlandırmak, var olan tehlikeyi azaltmak ve karşılıklı yok oluşun önüne geçmektir. Nükleer bir savaşı önlemek, her aşamada önemini koruyan merkezi görevdir.

Özellikle FAC, nükleer tehdide ya da silahlı kuvvetlere başvurmayı temel alan (öncelikle NATO çerçevesi içinde ve Birleşik Devletler'le bağlaşıklık içinde) herhangi bir uyuşmazlığa arka çıkmaya son vermeli ve yumuşamada yapıcı bir tutum benimsemelidir.

Görevi bu biçimde belirlemek kesinlikle gerçekçidir ama, çözüme kavuşturulması durumunda yine de, kapitalizmin militarizmi reddetmesine ve askersel-sanayi kompleksini tasfiye etmesine ulaşılmayacaktır. Örneğin, FAC'nde, *(kendini koruma isteğinden kaynaklanan) bir nükleer üstünlük yaklaşımından uzak duran, genel olarak konvansiyonel silahlara yönelik "ılımlı" silah üretimiyle kendini sınırlayan ve politik denetime açan bir kapitalizm olabilir.* Bu, ABD'nin dünya egemenliği isteklerine karşı, Batı Avrupa'nın çıkarı için bir denge oluştururdu; buna bir durumu yumuşatma ve istikrarlılaştırma, bir savaşı uzaklaştırma yeteneğine sahip olan Avrupa askersel yapıları da dahildir. Bu tür bir kapitalizm güvenlik çıkarlarını, sosyalist ülkelerle politik, ekonomik, bilimsel ve teknolojik işbirliği olanaklarıyla birleştirildi; ayrıca Üçüncü Dünya'da ekonomik egemenlik yöntemlerine dayanan yeni sömürgeciliğe tam bir öncelik vererek silahlı müdahale politikasına nihayet son verirdi. Bunlar, aşırı gerici ve militarist politikanın senaryolarına kıyasla, büyük bir aşama getirirdi, ama ivedi olarak işbirliğine dayalı, yapıcı ve köklü reformlar gerektiren, insanlığın varlığını sürdürmesini sağlama görevi açısından yine de yeterli olmazdı.

Bu nedenle işçi sınıfı hareketi ile barış hareketi, silahsızlanma, demokratikleşme ve işbirliği temelinde yan yana yaşamanın koşullarını sürekli olarak ilerleten güçler olduklarını göstermelidirler. Bu yolda atılan her adım, ulusal ve uluslararası toplumsal yapılar üzerinde daha derin ve daha karmaşık etkileri gerekli kılıyor. Ve bu adımlar politik alandan kaynaklandığı halde, zorunlu olarak ekonomiyi de kapsamalıdır.

Bu, gerçekçi bir perspektiftir ama henüz somut bir gerçek durumunda değildir. Kapitalizm, insanlığın çıkarı için, geçmişin de gösterdiği gibi, karşıt çıkarların hesaba katılması gerektiği ve güçlü direnişlerin üstesinden gelindiği zorlu ve uzun bir savaşımla köklü bir dönüş yapmak zorunda bırakılabilir.

PARTİ KONFERANSLARI: GERÇEKÇİ YENİLENME

1988'in Haziran ayı sonlarına doğru, WMR'nin Sosyalist Yapılanma Komisyonu Prag'da bir yuvarlak masa toplantısı düzenledi. Bu toplantıya felsefe doktoru Profesör Mincho Draganov (Bulgaristan); ekonomi uzmanı Tibor Halai (Macaristan); tarih uzmanı Jan Shmeral (SSCB); ve Borba'da dış politika yazarı Dragan Vukcevic (Yugoslavya) katıldılar. Bu kişiler BKP'nin, MSİP'nin, SBKP'nin ve YKB'nin bu yıl yapılan konferanslarındaki ön çalışmalarda, tartışmalarda ve değişik konuların incelenmesinde doğrudan yer aldılar. Yuvarlak masa toplantısına katılanlar, bu parti forumlarında alınan kararlar açısından pratik ve kuramsal önem taşıyan konular üzerinde görüş alışverişinde bulundular.

Büyük Önem Taşıyan Forumlar

□ İlk olarak, genel bir soru önümüze çıkıyor. Bu konferansları toplamak için partilerinizi harekete geçiren şey ne oldu?

T.Halai: MSİP, 2. konferansını 1988 Mayıs ayında topladı; çünkü, gelecekteki sosyalist gelişmeyle ilgili temel konular üzerine son zamanlarda yapılan geniş tartışmaları derlememiz ve Macar toplumunun ilerlemesi için bir perspektif oluşturmamız gerekiyordu.

MSİP'in 13. Kongresi'nden (1985) hemen önceki dönemde, ekonomimizde olumlu gelişmeler ortaya çıktı. Ancak bunlar ne derin, ne de kapsamlıydılar. Çeşitli nedenlerden ötürü kongre bunu göz önüne alamadı ve yaşam standartları ile ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesinde yetersizlikler ortaya çıktı.

Yaşam standartlarını, bırakın yükseltmeyi, şimdiki düzeyinde tutmak için bile gerçek olanaklar yoktu. Dış borçlarımız yükseldi, gerçek ücretler geriledi ve enflasyon yükselmeye devam etti. İnsanlar geleceğe olan güvenlerini yitirmeye başladı ve poli-

tik kurumların oluşturduğu sistemin ortaya çıkan yeni sorunları hızla çözmekte yetersiz olduğu anlaşıldı. Bunun sonucunda partiye ve hükümet liderlerine duyulan güvende de azalma oldu. Bu, aslında bir bunalımdı.

J.Shmeral: Sovyetler Birliği'nde, SBKP'nin 19. Tüm Ülke Konferansı daha farklı nedenlerden dolayı toplanmıştı. SBKP'nin 27. Kongresi (1986) ekonomide, bilimde, teknolojide ve toplumsal dokuda ciddi aksaklıklar olduğunu ortaya koydu.

Dayatan sorunların çözümü için yoğun arayışlardan sonra SBKP, ekonomik reformlara, politik sistemin yeniden yapılandırılmasıyla eşlik edilmesi gerektiği sonucunu çıkardı. SBKP, dayatan sorunları gerçekten de çözmeye başladı. Bu, durumu derinden etkiledi ve parti içinde güvenin yükselmesine yol açtı.

Ancak, toplumumuzun her alanındaki bu olumlu gelişmeleri geri döndürülemez olarak nitelemek için henüz çok erkendi. Yenilenme mekanizması tamamen gelişmemişti ve parti çalışmaları da her zaman yeni sorunlara meydan okuyabilecek düzeyde değildi.

Koşullar, kongreden sonra gündeme gelen şu temel soruya bir yanıt bulunmasını gerektiriyordu: Oluşmakta olan devrimci değişiklikler geriye döndürülemez hale nasıl getirilebilir?

M.Draganov: BKP konferansının özelliği, Bulgaristan'da sosyalizmin gelişiminde keskin bir dönüşü simgelememesidir. Burada izlenen yol, BKP Merkez Komitesi'nin Ocak 1987 Plenum toplantısında belirlenmişti. Bulgaristan'da sosyalizmin ilerki yıllardaki yapılanmasına ilişkin anlayışımızı da o zaman benimsemiştik. Bu anlayış, BKP'nin 1971'deki 10. Kongresi'nde onaylanan Gelişmiş Sosyalizmin Kuruluşu Programı'nın ve 13. Kongre'nin (1986) ekonomik büyümede köklü bir ivme sağlamayla ilgili kararının doğal bir uzantısıydı. 13. Kongre, Bulgaristan toplumunun yeniden yapılanmasıyla ilgili bir politika öne koymadı ama alınan kararlar bir dönüm noktası oldu.

BKP Konferansı'nın görevi ise yapılan işleri değerlendirmek ve yeniden yapılanmanın ilkesel amaçlarını belirlemekti.

D.Vukcevic: Yugoslavya komünistlerinin bir Parti konferansı düzenlemeye karar vermelerinin nedeni, toplumumuzun ekonomik ve politik yapısında köklü bir reformun kaçınılmaz olduğunu farketmeleriydi. Son yıllarda, YKB 13. Kongresi'nden önce ve kongreden sonra, ülkeyi bunalımdan çıkarmak için çeşitli belgeler onaylanmıştı. Ancak, önerilen önlemlerin hepsi gerektiği gibi ayrıntılı düşünülmemişti ya da uygulanmalarda tutarsızlıklar ortaya çıktı. Bu nedenle bugün Yugoslavya, eşi görülmedik bir enflasyonla, büyük iç ve dış borçlarla, işsizlikle, emek üretkenliği ile tüketimin artış hızları arasında büyük bir farkla ve önemli ekonomik dengesizliklerle karşı karşıyadır. Bunlara ek olarak, ülkedeki cumhuriyetlerin ve eyaletlerin çıkarları ile federasyonun çıkarları arasındaki, ekonomik olarak az gelişmiş bölgelerle gelişmiş bölgeler arasındaki ve ayrıca söz ile iş arasındaki çelişkiler giderek keskinleşiyordu. Kısaca, bütün herşey bizleri gecikmeden toplumsal dokuda kapsamlı değişiklikler başlatmaya itiyordu.

Sosyalizmden Ne Bekliyoruz?

☐ Partileriniz bu sorunlar karşısında ne yaptılar? Hangi çağdaş sosyalist gelişme

anlayışlarını ortaya koydular?

J.Shmeral: Lenin'in ölümünden sonraki yıllarda geliştirmiş olduğumuz sosyalizm manzarasını bir anımsayalım: Bireyciliği temel alan toplumun sonunun geldiğine ve tüm potansiyelini tükettiğine inanmıştık. Ancak, bilimsel komünizmin klasiklerinden miras kalan kollektivizm düşüncesiyle ilgili yorumlarımız oldukça ilkeldi. Biz bunun, merkezileştirilebilecek her şeyin mutlak biçimde merkezileştirilmesi gerektiğine inanıyorduk. Tabii, Stalin'in dünyaya ve kendi dönemine bakışı bunda önemli bir rol oynadı.

Sanıyorum artık sosyalizmin kollektif unsurlarla kişisel unsurların bir sentezi olduğunu anladık. Toplumsal gerçekliğin kollektif biçimlerini kişiliğin sağlıklı gelişimi ile birleştirmeyi öğrenmemiz gerekiyor.

Biz, sosyalist toplumu, bilimsel ve teknolojik devrime dayanan etkili ve dinamik bir ekonomik sistem olarak, insanların yaşamsal gereksinimlerinin karşılanmasının herkes için güvence altına alındığı, kültür ile ahlakın gelişkin olduğu bir sistem olarak görüyoruz. Bizim için sosyalizm gerçek bir demokrasi, tüm etnik grupların eşitliği ve tüm ulusal ve devletler arasında uygar ilişkilerin gelişmesini sağlayan bir barış politikası anlamına geliyor. Özetlersek, esas olarak, SBKP'nin anlayışı, giderek hızlanan bir toplumsal yenilenme yoluyla oldukça üstün nitelikli bir sosyalizme ulaşmaya yöneliktir.

M.Draganov: BKP Konferansı, yeni sosyalist toplumun dört ilkesini öne koydu ve belirledi:

Birincisi; sosyalist iyeliğin ve mülkiyetin çeşitliliği ve birliği. Sosyalizmin önceki modeli, sosyalist mülkiyetin yalnızca bir bütün olarak devlete ait olabileceği görüşünü yansıtıyordu. Ancak, bu tür mülkiyetin potansiyelini tükettik. İşçiler bu mülkiyet biçimine ve onu tümüyle denetim altında tutan devlet kurumlarına açıkça yabancılaşmışlardı. BKP, sosyalist mülkiyetin, kooperatif, kişisel ya da diğer türleri de içerecek tarzda yeni biçimler alabileceği sonucuna vardı. Biz ayrıca kapitalist şirketler ya da ülkelerle ortaklıkları da kurumlaştırdık.

İkincisi, sosyalizmin önceki modelinde denge, merkeziyetçilikten yana kaymıştı. Oysa demokratiklik unsuruna daha fazla ağırlık verilmesi gerekiyordu.

Üçüncüsü özyönetimdir. BKP'nin sosyalist toplum anlayışına göre, toplumun etkili bir demokrasi temelinde işleyebilmesinin ardında yatan ana ilke, özyönetimdir. Aynı zamanda biz özyönetimin merkeziyetçilikle diyalektik bir birlik içinde sürdürülmesi gerektiğine inanıyoruz.

Dördüncüsü, konferans BKP'nin hükümet organları ile, kendi kendini yöneten yapılarla ve yerel yönetim örgütleriyle ilişkilerinde köklü değişiklikler yapılması gerekliliğini saptadı. Amaç, partiyi, kendi yetki alanı dışındaki yönetim görevlerini üstlenmekten uzaklaştırmaktır. Parti görevlerini üyeleri aracılığıyla, personel politikası aracılığıyla, eğitim ve ideolojik çalışmaları aracılığıyla sürdürmelidir.

T.Halai: MSİP Konferansı, Macar toplumunun yenilenmesi, ekonomik gelişme ve iyileştirilmiş bir politik sistem programının yaşama geçirilmesi sürecini başlattı.

Geçtiğimiz otuz yıl içinde Macar ekonomisi tarihsel zaferler kazandı. Bu demektir ki, MSİP'nin 1956 yılının trajik deneyimlerinden sonra oluşturduğu sosyoekonomik

yaklaşım genelinde doğruydu. Ancak, şimdi karşılaşılan zorluklar büyük ölçüde partinin ülke içi ve ülke dışındaki güncel gelişmeleri gerektiği gibi değerlendirememesinden kaynaklanıyor.

Herşeyden önce, ciddi düzeydeki dış borç (17 milyar dolar) sorunumuz ile yurtiçi dengesizlikler sorunumuzu çözmeliyiz.

Sanayimizin eskimiş imalat ve ürün yapısını düzeltmek de diğer bir öncelikli görevdir. Bu sorun, belirli bir işsizlik düzeyine, hiç olmazsa geçici olarak "izin vermek" gereği ile birleşiyor.

Ayrıca bir de, tüm çabalarımıza karşın artmaya devam eden enflasyon vardır.

Pazar sorunu denen sorun da acil sorunlardan biri olarak görülebilir. Merkezi planlamayla birleştirilen etkili meta-para ilişkilerinin, ekonomik yönetim biçimlerini çeşitlendireceğini düşünüyoruz.

Macar toplumunun güvenle ilerlemesini başka ne sağlayabilir? "Sosyalist Mülkiyet" kavramı için temelden yeni bir tanım önerilmesinin zorunlu olduğunu düşünüyoruz. Kamu mülkiyetinin, önceden benimsediğimiz egemen rolü çok sektörlü bir ekonomi içinde uygulanıyor.

Ayrıca, ekonomik ve toplumsal ilerleme, politik sistemimizin durumuna doğrudan bağımlıdır. Bu sistemin reformu, Macaristan'ın sosyalist gelişiminin temel bir görevidir. Partinin öncü rolünü sorgulamıyoruz. Ancak, partinin kendisine yabancı bir çok işlevi üstlenmekten vazgeçmesi gerekliliği de aynı biçimde açıktır. Bu, parti içi demokrasinin mükemmelleştirilmesine yönelik bir çabayı ve demokratik merkeziyetçilik kavramının yeniden değerlendirilmesini gerektiriyor.

Özet olarak, sosyalizm kavramını güncelleştirme çalışmalarımızı tamamlamak için daha yolumuzun bulunduğunu söylememe izin verin.

D.Vukcevic: Yugoslavya'ya özgü sosyalist toplum anlayışının temelleri YKB'nin 1958'deki 7. Kongresi'nde atılmıştı ve bunlar Parti programımıza da yansıdı. Ancak ne yazık ki, bu anlayışın bazı koşulları bu güne kadar hala yaşama geçirilmemiştir. Uzun süre yerimizde saydık ve şimdi Yugoslavya'nın, gelişmiş batılı sanayi ülkelerinin gerisinde kalması ve milliyetçiliğin yaygınlaşması (Kosova Özerk Cumhuriyeti'ndeki gelişmelere dikkatinizi çekeriz) nedeniyle köklü ekonomik reformların gerçekleştirilmesi daha da zorlaşmıştır.

Bunlara ek olarak, çeşitli sosyalist ülkelerde, keskinliği ülkeden ülkeye değişkenlik göstermekle birlikte, bir bunalım yerleşmiştir. Bence bu bunalım, sosyalizmin doğuşundan bu yana yanı başımızdaydı. Dolayısıyla bugün ülkelerimizi içinde bulundukları durumlardan çıkarabilmek için özel bir tür politik dehaya gereksinimimiz vardır.

J.Shmeral: Ben bunalım olayının her zaman sosyalizme eşlik ettiğine katılmıyorum. Gerçekler tersini gösteriyor: Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler tarafından katedilen dev mesafelere dikkatinizi çekerim. Eskiden varolanla bizim başarmış olduklarımızı karşılaştırmak bile olanaklı değildir. Bir dönüm noktasına gerçekten de ulaşmış olduğumuz ve şimdiye kadar yaygın ekonomik gelişmeden yoğun ekonomik gelişmeye geçmenin ya da beylik kelimelerle söylersek, sanayileşmeden bilimsel-teknolojik devrime geçmenin daha akılcı bir yolunu bulamamış olmamız bir başka konudur. Ancak, bu yolu arıyoruz ve perestroyka bu çabamıza destek oluyor.

D.Vukcevic: Öyleyse bu noktada ayrılıyoruz. Büyük, hatta dev mesafelerin katedildiğine katılıyorum. Ama güçlü bir devlet kurmak için gereken tek şey bu değildir. Şimdi, konumuza geri dönelim. Yugoslavya'da pek çok insan parti konferansının köklü önlemleri onaylamasını bekledi. Konferans, ülkeyi, kamu mülkiyetinin bulunduğu ve sosyalist özyönetimin daha güçlü bir rol oynadığı bir pazar ekonomisine doğru yeniden yöneltmeye karar verdi. Fabrikalarımıza ve işletmelerimize daha fazla ekonomik hak ve olanak tanıyarak yönetim mekanizmalarını her düzeye yaymalıyız.

Konferans ayrıca politik sistemin iyileştirilmesi sorununu da ele aldı. Önerilen adımlar, daha güçlü hukuk kurallarını ve sosyalist demokrasinin geliştirilmesini de içeriyor.

Doğal olarak parti, iç sorunlarını da ele aldı. Konferans, parti içi demokratikleşmenin hızlandırılması, YKB'ye taze kan verilmesi, birliğimizin güçlendirilmesi ve Yugoslav toplumunda Birlik'imizin ideolojik ve politik öncü rolünün güçlendirilmesi gerektiğini vurguladı.

Sorun, öne koyulan görevleri komünistlerin yerine getirip getiremeyecekleridir. Bazı parti üyeleri bunların da 13. Kongre kararları gibi gerektiği biçimde yerine getirilmeyeceklerinden endişe duyuyorlar. Burada belirleyici rol, varolan durumun sorumluluğunu üstlenmiş bulunan YKB yönetimi tarafından oynanacaktır. Eğer bir kez daha alınan kararlara uyulmasını sağlamakta başarısız olursa, olağanüstü bir parti kongresi toplanacaktır.

Ortak Yanlar ve Ayrılıklar

☐ Kardeş partilerin, sosyalist gelişmenin yeni kavramlarının özüne ilişkin yaklaşımlarında ortak öğeler belirlenebilir mi?

T.Halai: Öyle görünüyor ki, reformlarımızın çıkış noktaları aynıdır: Sosyalizmin sürekli ve başarılı gelişimini sağlamak.

J.Shmeral: Şimdi özgün ulusal öğelere gereken önemi veriyor olsak da, sosyalizm anlayışımız değişip gelişiyor ve ortak ögeler giderek su yüzüne çıkıyor. Geçmişte sosyalizmi, birbirini karşılıklı olarak dışlayan (aynı anda varolamayan-çev.) ölçütler temelinde değerlendirirdik. Örneğin, ya devletçi yönetim ya da özyönetim, ya planlı ya da pazar ilişkileri, ya merkeziyetçilik ya da anarşi gibi. Bugün daha gerçekçiyiz ve çeşitli değişik ulusal ögeleri kabul ediyoruz. Sandığımızdan çok daha fazla ortak yanlarımız olduğu ortaya çıktı.

M.Draganov: Hepimiz yeniden yapılanmanın nesnel bir zorunluluk olduğunun farkındayız. Ayrıca, bunun üstesinden ancak bir bütünsellik içinde gelinebileceğinin de farkındayız. Ne de olsa, ülkelerimizde sosyalizmin gelişimini hızlandırmak için yinelenen ciddi girişimler olmuştur. Ama bunları gerçekleştirmekte başarılı olamadık; birincisi, tüm sorunlarımızın çözümünü yalnızca ekonomik alanda aradık; ikinci olarak da, birbirimizin deneyimlerini yeterince dikkate almadık.

Yeniden yapılanma çabalarının bütünsel niteliği, kardeş ülke ve partilerin bunu ortak olarak, ama farklı yollarda, ortak bir marksist-leninist temelde kendi gelişme anlayışlarını oluşturarak üstlenmeleri anlamına geliyor.

☐ Bu, sosyalizmin bir "ortak modeli"nin varolduğu anlamına mı geliyor yoksa her ülkenin kendi özgün modeli bulunduğuna inanmak daha mı doğru?

J.Shmeral: Ben evrensel bir modelin var olduğuna ya da var olabileceğine inanmıyorum. Değişik ülkelerde sosyalist yapılanmanın ortak özellikleri ve ilkeleri var. Bu ortak özellikler kendilerini ulusal ve uluslararası düzeylerde aynı anda gösterebilirler. Şu anda, çoğu sosyalist ülke ilerlemenin sağlam yollarını bulmak için çaba gösterdiklerine göre, tanık olduğumuz da budur.

M.Draganov: BKP, belgelerinde yeni tarihsel gerçekliklere gereken dikkati verecek ve bunların daha iyi kavranmasını sağlayacak genel bir sosyalizm modelinin oluşturulması gereksiniminden söz ediyor. Başka bir deyişle, böyle bir modelin oluşturulması henüz tamamlanmadı. Bize göre, genel model bir şey, ortak özellikler ise başka şeydir. Japonya'daki kapitalist sistem ABD'dekinden daha farklıdır. Ama kapitalizmin genel özellikleri her ikisinde de vardır.

Belgelerimiz, tek tek ülkelerde sosyalist modellerin oluşturulmasının zamanla ortak bir ideal modelin oluşturulmasına yardımcı olacağını belirtiyor. Ancak biz, sosyalizmin her ülkede tek tek nasıl olması gerektiği konusundaki kendi görüşlerimizi ya da genel modeli konusundaki görüşümüzü herhangi birine empoze etmeye çalışmaktan çok uzağız.

□ **Yeniden yapılanmayı tüm sosyalist ülkeler için genel bir kural olarak kabul edebilir miyiz?**

J.Shmeral: Bence, "genel kural" kelimelerini kullanırken çok daha dikkatli olmalıyız. Nesnel yasalar vardır ve toplumsal konular bir istisna değildir. Ama bu terimin fazla basitleştirilmiş, ilkel biçimde kullanılması genellikle anlamını olumsuz biçimde çarpıtıyor. Genel kural, tek tiplik anlamına gelmez. Biz SSCB'de söz konusu süreci perestroyka olarak tanımlıyoruz. Polonya'da sosyalist yenilenmeden söz ediyorlar. Doğu Almanya'da sürecin adı, sosyalizmin mükemmelleştirilmesi. Bu masada da başka gelişme formüllerinden söz edildi. Özleri aynı olmakla birlikte bu süreçlerin her biri başlı başına ve farklı özgün ögeler içeriyorlar; bu da hoşnutlukla karşılanmalıdır.

Buna karşın, sosyalizmin daha dinamik olmasının ve geçmişin ideolojik ve diğer kalıntılarından kurtulmak için hızını artırması gerektiğinin kesinlikle farkındayız. İnanıyorum ki, bu, sözkonusu gereksinimin gerçekten de zorunlu olduğunu kanıtlıyor.

M.Draganov: BKP, yeniden yapılanmanın, sosyalist toplumun nesnel genel yasalara uygun olarak gelişme gereksinimini karşılayacak bir olanak olduğunu düşünüyor.

D.Vukcevic: Yugoslavya'nın ekonomik gelişimini engellemekte olan politik sistemin reformunda sosyalist ilkelerden milim sapmadığımızı vurgulamak isterim. Tersine, amaç, toplumumuzu daha sosyalist yapabilmektir. Keskin dönüşlerin gerekli olduğuna inanmıyoruz: Biz yolumuzu 1948'de çizdik. Sorun, önümüzdeki görevleri yerine getirmekten ibarettir.

T.Halai: Macaristan'da yaşanmakta olan süreçler elbette köklü devrimci bir dönüm noktası olarak tanımlanabilir. Ben herşeyden önce, Leninci sosyalist kuruluş anlayışına doğru bir dönüşten söz ediyorum. Sosyalizmin stalinci yorumundan kurtulmalıyız.

M.Draganov: Bence, Bulgaristan'daki yeniden yapılanma çabaları kesinlikle zorunludur. Aslında, sosyalizmi iyileştirme girişimlerini erteleyebilirdik. Ama sonuç çok

farklı olurdu. Uluslararası alanda sosyalist ülkeler ikincil, tali bir güç haline gelirlerdi.

Sosyalizmde Yeni Bir Nitelik İçin

J.Shmeral: Ülkelerimizde ilerlemekte olan süreçlerin karakteri ne olursa olsun, bunlar büyük ölçüde bizlere Marks, Engels ve Lenin'den kalan kuramsal mirasın birer yansımalarıdır. Ama elbette, bu mirası bugünün gerçeklerine uyarlıyoruz ve gelişimimizin tüm aşamalarında edinilen deneyimleri yeniden değerlendiriyoruz.

D.Vukcevic: Doğru, bugün ele aldığımız konuların büyük bölümü klasiklerde bulunabilir. Ama bu görüşleri şimdiki gerçekliklere basit biçimde uygulamamamız gerektiğini düşünüyorum; onları, yeni koşullara uyacak biçimde geliştirmeliyiz.

Devrimden önce Lenin, sosyalizm altında etkili ve demokratik bir genel katılım sistemi üzerinde, bir halk yönetimi üzerinde çalıştı. Bu sistem, bilinen nedenlerle, Ekim Devrimi'nin başlangıcında tümüyle denenemezdi. Ancak, Lenin'in bu konudaki temel görüşlerini ve bürokrasiye karşı tutumunu biliyoruz. Ama, bugün, bürokrasi aygıtını zayıflatmak için harcadığımız çabaların basit biçimde Lenin'in vasiyetini yerine getirdiğini söyleyebilir miyiz? Tabii ki hayır. Bürokrasi değişmiştir ve dolayısıyla onunla savaşmanın araçları da. Kaldı ki, Batı'nın kırtasiyeciliğe karşı verdiği savaşta izlediği akılcı yol örneği de önümüzdedir. Bu çağdaş deneyimin bizim için yararlı olduğu açıktır ve Batı'nın olumlu bir deneyimini örnek almaktan korkmamalıyız. Lenin, bu tür örneklerin sosyalist kuruluş için önemini hiç bir zaman inkar etmedi.

J.Shmeral: Sosyalizme yeni bir nitelik kazandırma zorunluluğunun bilinci, bence çağdaş sosyalist gelişme anlayışımız için merkezi önemdedir. Daha önce sosyalizm, otomatik olarak kusursuz bir model olarak algılanırdı. Ancak şimdi kuramımız sosyalizmin niteliksel aşamasının farklı olabileceği anlayışından yararlanacaktır.

T.Halai: Sanırım, sosyalist çoğulculuk kavramını da tanımlamalıyız.

MSİP, politik çoğulculuğu parti içinde görüş özgürlüğü, hatta platform özgürlüğü olarak görüyor; ancak bu, fraksiyon özgürlüğünü içermiyor. Bu, toplumun bütün kesimlerinin çıkarlarını şu ya da bu örgüt kanalıyla ifade edebilme olanağı demektir.

Sosyalist çoğulculuk tek partili sistem altında işleyerek demokrasinin gelişmesine hizmet edebilir. Ancak, böyle bir sistemin varlığı ilkesel olarak, Macar toplumunun gelişimi için kesinlikle zorunlu ya da olanaklı tek koşul değildir. Bugün başka hiç bir parti halkın çıkarlarını MSİP kadar geniş biçimde ifade edemez. Ancak daha sonraki yıllarda bu durum değişebilir.

J.Shmeral: Bana öyle geliyor ki, bize her şeyden önce bakış açılarında bir çoğulculuk gereklidir, aynı sorunlara değişik bakış açıları. Deneyim, hangisinin doğru olduğunu ortaya çıkaracaktır. Ancak, politikaların, farklı görüşlerin çatışması sonucunda biçimlenmesi özellikle önerilir.

Ancak, genel olarak çoğulculuğun farklı yorumları var. Batıda çoğulculuk denince en başta kastedilen şey, çeşitli politik yapıların örgütlenebilmesi olanağıdır. Bizim kullandığımız anlamda ise, çoğulculuğun ideolojik, felsefi bir boyutu vardır. Ama, bu çerçevede bile bireysel, grupsal ya da toplumsal görüşleri ifade edebilmek için

önemli ölçüde özgürlük vardır.

Başka bir parti ya da partilerin varlığına gelince, bugün bu, Sovyetler Birliği'nde olanaksız gibidir. Perestroyka'ya karşı muhalefeti hoşgöremeyiz. Diğer yandan, başka bir perestroyka yanlısı partiye de gereksinimimiz yok; ancak, perestroyka'yı başlatmış olan ve onu yöneten partinin, yeterince demokratik olması ve başkalarını dinleme, görüşlerini dikkate alma ve bunlardan çalışmalarında yararlanma yeteneğine sahip olması koşuluyla.

M.Draganov: "Siyasi çoğulculuk" terimi BKP belgelerinde yer alıyor, ancak bunun tam olarak ne anlama geldiğini açıklamak toplumbilimcilerin ve politik bilimcilerin işidir. Aslında, her ülkenin bu terimi kendi bildiği yoldan yorumlaması hakkıdır.

Örneğin, hepimiz, içinde sosyalist toplumda yürütme biçimi olarak özyönetimden söz ediyoruz, ama bu, değişik toplumlarda değişik biçimlerde işliyor. Yugoslavya'daki özyönetim Bulgaristan'dakinden farklı. Ayrıca, mülkiyet sorununa ve diğer konulara yaklaşımlarımızda da farklılıklar var.

J.Shmeral: Her toplum, büyümenin yollarını çizecek ve toplumun amaçlarına ulaşmasını sağlayacak bir strateji oluşturacak yönlendirici bir güce ihtiyaç duyar.

Dolayısıyla, parti yalnızca varolan çıkarları otomatik olarak yansıtmamalı (bunların çoğu geçicidir), bu çıkarları, nihai hedefimizle uyumlaştırarak biçimlendirmelidir. Herşeyden önce, hiç şaşmadan ikna yöntemine güvenmemiz ve *"geri bildirim"* (feedback) yöntemini kullanmamız gerektiğini düşünüyorum. Bazan kitleler şu ya da bu düşünceyi kabul etmeye hazır durumda olmuyorlar. Bu durumda aceleci davranma ya da baskı uygulama yoluna gidilmemelidir. Geçici bir geri çekilme ile önerdiğimiz şeyin anlamı açıklanmalıdır. Toplumun olup bitenleri gerçekten oldukları gibi görmesi, gündemdeki sorunun çözümünün gerekliliğini kavraması sağlanmalıdır.

D.Vukcevic: Belirtmek isterim ki, biz "partinin öncü rolü" terimini kullanmıyoruz. Parti belgelerimizde biz onun "yönlendirici rolü"nden söz ediyoruz. Ama aslında bu rol yine benzer yöntemlerle; örneğin personel politikasıyla (ki burada da hatalar oluyor) yerine getiriliyor.

Reform: Karşıtları ve Taraftarları

☐ İlerici değişim kaçınılmaz olarak karşıtlarının direnişiyle karşı karşıya kalıyor.

T.Halai: Ne yazık ki, Macaristan'da bazı insanlar enflasyon ya da iş bulmadaki sıkıntılar gibi olumsuz gelişmelerden reformu sorumlu tutuyorlar. Ama bu sıkıntılar bizim yeniden yapılanma çabalarımızdan kaynaklanmıyor. Bunlar, uzun süredir varolan sorunların çözümündeki gecikmelerden dolayı ortaya çıktılar.

Reformun taraftarlarıyla karşıtlarını birbirinden ayıracak keskin ve kalın bir çizgi çizmek pek olanaklı değil. İnsan duyduklarına göre bir değerlendirme yapacak olursa, tüm Macarlar güçlü bir değişimin ateşli taraftarları. Ama aslında bu değerlendirmelerin doğruluğu, reformlarımızın ne kadar geniş kapsamlı olacağına ve ne kadar tutarlı biçimde uygulanacaklarına bağlıdır. Farklılaşmaların su yüzüne çıktığı ve çıkarların çatıştığı nokta budur. Reformları başarıya ulaştırmak için atılan somut adımlar da anlaşmazlıklara yol açıyor.

Ancak genclinde reformun karşıtları Macaristan'da o kadar kalabalık değiller. Hatta gerçek ücretleri ya da maaşları geçici olarak düşenlerin bile bu sıkıntıları üzüntüyle karşıladıkları halde yenilenme çabalarına karşı olduklarına inanmıyorum.

D.Vukcevic: Yugoslavya'da süren reform, toplumumuzun geleneksel gibi görünen ilkelerine bile **"tam kapasite"** işlerlik kazandırmanın güç olması nedeniyle sık sık engelleniyor. Örneğin, demokratik merkeziyetçilik ilkesini her zaman etkili biçimde uygulayamıyoruz. Yugoslavya, altı cumhuriyetten oluşan bir federasyondur ve bir o kadar cumhuriyet YKB örgütü ile iki de eyalet örgütü vardır. Bunların bazıları yerel çıkarlara öncelik veriyorlar ve bunun sonucunda tüm ülke ve tüm parti için önem taşıyan ancak bölgesel çıkarları az da olsa ihlal eden amaçların gerçekleştirilmesi ile ilgili kararların alınmasında pek de hevesli davranmıyorlar.

J.Shmeral: Sovyetler Birliği'ndeki sıkıntıların kökü, diğer şeylerin yanı sıra partinin henüz kendi çalışmalarında reform yapmamış olmasında yatıyor.

Parti aygıtı da henüz yeni rolünü tümüyle kavramış değil. Bazı üyeler yeni bir biçimde nasıl çalışacaklarını merak ediyorlar. Yalnızca kapı kapı oy toplayarak, belgiler yükselterek ve seçimlerle mi? Benim yanıtım şu olacaktır: Parti'nin stratejisini yaşama geçirmeye çalışmak ve komünistlerin konumları ne olursa olsun alınan tüm kararlara uymalarını sağlamak.

Başarının Güvenceleri

☐ Parti Konferans kararlarının ve yeniden yapılanma çabalarının, sapmalar olmadan tümüyle yaşama geçirileceğinden emin olunabilir mi?

M.Draganov: Politik güvenceler açısından ele alırsak, Bulgaristan'da bunlar, BKP belgelerinde reformun itici gücü olarak tanımlanan parti tarafından sağlanıyor.

T.Halai: Reformun güvencelerini tartışırken çoğu zaman dışsal etkenler sayılıyor. Ama reform sürecinin kendisi, bu sürecin sürmekte olduğu gerçeği de kendi içinde önemlidir. Bu durum, eski yöntemlere dönüşün hemen hemen olanaksız olduğu anlamına gelir. Ve kitlelerin katılımı, reformu kendi içinde güçlendiriyor ve onu geri döndürülemez duruma getiriyor.

M.Draganov: Tümüyle katılıyorum. Belki de bunların apaçık olduğu söylenebilir. Öyle de olsa geçerlidirler. Reform süreci içinde Bulgaristan halkı da değişiyor ve bu, sürecin devam edeceğinin güvencesidir. İnsan faktörü yeni bir nitelik kazanıyor. Parti, eğer kitlelerle ilişki içinde olmak istiyorsa ve haddini bilmez tutumların gelişmesi tehlikesini görüyorsa bu yeniliği dikkate almalıdır: Geçmişte bazı parti liderleri, kitleleri daha iyi bir geleceğe yalnız kendilerinin götürebileceğini savunmuşlardı.

☐ Bu bağlamda yeni bir soru karşımıza çıkıyor: Reformun parti ve halk tarafından güvence altına alındığını söylediğimiz zaman bu, çeşitli sosyalist ülkelerde bir amaç olarak benimsenmiş olan hukukun, hukuk devletinin doğasındaki etkenlerin işlevlerini küçümsediğimiz anlamına geliyor mu?

J.Shmeral: Doğal olarak hukuk devleti bizi, eski yöntemlere dönmekten koruyacaktır. Ama önemli olan, yalnızca vatandaşların devletin karşısında yükümlülükleri olduğunun değil, aynı zamanda, devletin de vatandaşlar karşısında yükümlülükleri olduğunun kavranmasıdır. Devlet ve hukuk, vatandaşları grupçu ve hizipçi çıkarlara

hizmet eden keyfi davranışlardan korumalıdır.

M.Draganov: Asıl olarak sorun, yeni bir hukuk sistemi yaratmak değildir. Ne de olsa sosyalist ülkelerde yasalar vardır. Sorun, bu yasaların her zaman gerektiği gibi uygulanmamış olmalarıdır. Bu nedenle şimdi, varolan yasal çerçeve içinde vatandaşların özgüvenlerini geliştirmekle işe başlamamız gerektiğini düşünüyoruz.

D.Vukcevic: Sosyalizmin, demokrasinin, özyönetimin ve hukuk devletinin başarılı bir gelişimi için etkili bir seçim sistemi de vazgeçilmezdir.

J.Shmeral: Ben, partinin ve hükümetin işlevlerinin, yasalarla güvence altına alınmış, açık ve net tanımlarının yapılmasının özellikle önemli olduğu kanısındayım. Biz bu yolda mesafe katettik. Maddi alanda gıda sorununun çözümü başta gelen gereksinimimizdir. Yönetim alanı bir hizmet sektörünün niteliklerini kazanmalıdır. Yönetim organları ekonomiye emir dağıtmak yerine ona hizmet vermelidir.

D.Vukcevic: Biz, yönetim ve hükümet aygıtlarının önemli ölçüde azaltılması gerektiği sonucuna vardık. Bu, Sırbistan'da şimdiden tamamlandı bile. Kolay olmadı, çünkü kararlarımız, insanların tüm yaşamlarını etkileyecek konularla ilgiliydi. Yine de, çalışmalarının aslında hiç bir yararı olmadığı görevlilere yol vererek, yönetici kadrolarda yüzde 15 oranında bir indirim yaptık. Şüphesiz bu kişiler, daha yararlı işler için yetiştirildiler. Şimdi hepsi de işlerinin başındalar.

T.Halai: Geçici gerilemeler karşısında işçilerimiz için sosyal güvenceyi yaygınlaştırmalıyız. Eğer insanları reformun olumsuz sonuçlarından koruyamazsak ya da onları bazı olası kayıplara hazırlayamazsak bağlaşıklarımızı ve ardından da herşeyi kaybedebiliriz.

Yeniden Yapılanmadan Geri Dönüş Olmayacaktır

☐ Tartıştığımız konuların ışığında ulusal olanla uluslararası olanın diyalektiği hakkında ne diyebilirsiniz?

T.Halai: Uluslararası olanla ulusal olan arasındaki ilişki, her ülkenin hem diğerleriyle ortak hem de kendine özgü çıkarları tarafından biçimleniyor. Bu iki öge birbirine bağlıdır ve birinin aleyhine diğerine ağırlık verilmesiyle bu birlik bozulmamalıdır. Önemli olan, bağımsızlık temelinde ve genel olanla özel olan dikkate alınarak ortak bir yaklaşım bulabilmektir. Bu alanda son üç yıl içinde çok şeyin köklü biçimde değiştiğine inanıyorum.

D.Vukcevic: Her sosyalist ülkenin pratik görevlerin yerine getirilmesinde gerçekten de kendine özgü yöntemleri vardır ve bu dikkate alınmalıdır. Ama ortak çıkarların belirlenmesi, özel sorunların çözümüne de yardımcı olmalıdır.

J.Shmeral: Bu çok ilginç bir düşünce. Enternasyonalizm ile bağımsızlık arasında bir çelişki yoktur. Her ülkenin çıkarının daha geniş biçimde karşılanması, her kardeş partinin deneyimlerine daha fazla dikkat ve saygı gösterilmesi sosyalizmin gelişen çeşitliliği ile çelişmiyor. Tersine, bu birlik, sosyalist ülkelerin her birinin, hatta en büyüğünün dahi kendi başına hareket ederse karşı karşıya olduğu sorunlarla baş edemeyeceğinin kavranması için vazgeçilmezdir.

M.Draganov: Bize göre içinde bulunduğumuz aşamada enternasyonalizm güçlen-

dirilmelidir. Bu, dünya sosyalist hareketinin en iyi niteliklerinden biridir. Ama, enternasyonalizmin özünün de zamanla birlikte değişime uğradığını da akıldan çıkartmamalıyız. Dolayısıyla şimdi ona yeni bir içerik kazandırmalıyız.

D.Vukcevic: Yalnızca politikacılar değil, halk da kardeş ülkelerdeki gelişmeleri izlemeli ve katılmalıdır. Örneğin, Yugoslavya'da kamuoyu Sovyetler Birliği'ndeki perestroyka'yı destekliyor. Perestroyka'nın korkunç potansiyeli, dünyanın SSCB'ni gerçekten tanımasını sağlamasında yatıyor.

Sosyalist dünyanın farklı bir sistemdeki ülkelerle işbirliğine gitmeden de yapabileceğine inanmanın bir hata olduğuna karar verdik bile. Bu önyargı reddedildi. Bugün Avrupa ve dünya daha kolay nefes alıyor. Bu, hem Doğu'nun hem Batı'nın hem de genel olarak dünyanın çıkarına önemli değişikliklerin olduğu anlamına geliyor. Ben bir idealist değilim ve barışın güçlenmesinin uzun ve belki de sonsuz bir süreç olduğunun farkındayım. Ama gerçekçiliği geliştirmek için elimizden gelen herşeyi yapmalıyız.

J.Shmeral: Daha akılcı ve daha elverişli bir sosyalist yol arıyoruz. Düşmanlarımız bunun bir geri çekilme olduğunu, sosyalizmin zamanın sınamasında başarısız olduğunu iddia ediyorlar. Bizim yanıtımız "hayır"dır; bu bir geri çekilme değildir. Yalnızca sosyalizmi daha güçlendirmek istiyoruz. Bazı alanlarda geri kalmış olabiliriz ama deneyimlerimiz kanıtlıyor ki, bilimsel ve teknolojik devrim, toplumsal adalet, özgürlük, ulusların ve bireylerin eşitliği, barış ve evrensel güvenlik sorunlarını uluslarımızın çıkarına uygun çözmenin tek yolu budur.

BATI AVRUPA'DAKİ KOMÜNİSTLER: GERİ ÇEKİLME Mİ, GÜÇLERİN TOPARLANMASI MI?

Soruna İlişkin İki Görüş

WMR, Avrupa kapitalist ülkelerinden çeşitli kardeş partilerin önde gelen isimlerine, kıtadaki komünist hareketin durumuna ve geleceğine ilişkin görüşlerini sordu.

Burjuva kitle iletişim araçları, komünist hareketin şimdi bir bunalım durumunda olduğunu iddia ediyor. Bu doğru mudur? Varolan sosyalizmin bölgedeki etkinliklerinin, SSCB'de ve bazı diğer sosyalist ülkelerde yaşanan süreçlerin, komünistlerin faaliyetleri üzerindeki etkisi nedir? Bir bütün olarak Batı Avrupa'daki ve tek tek ülkelerdeki komünist partilerin etkilerinin artması konusundaki beklentiler nelerdir? Bu konuda komünistlerin tüm kıta çapında birleşik çabalarının, yeni işbirliği biçimleri arayışlarının ve daha aktif etkileşim ve alışverişlerinin ne gibi bir rolü olabilir? Bu süreçlerin gelişimine katkıda bulunmak için WMR ne yapabilir?

Aşağıda Yunanistan ve İtalya komünist partilerinden aldığımız yanıtları sunuyoruz..

İYİMSERLİK İÇİN HER NEDEN VAR

Grigoris Pharakos
Yunanistan YKP, MK Politbüro Üyesi

Gerçekten de, burjuva basınının Avrupa kıtasındaki komünist hareketin bir bunalım geçirdiği iddialarında bir artış oldu. Hatta bazıları hareketin çökerek resmen öldüğü kehanetlerinde bile bulundular. Bu basit iddialara ve yüzeysel sonuçlara, Batı Avrupa'daki bazı komünist parti adaylarının aldıkları oy sayısında bir durgunluk ve hatta bir düşüş olmasından ötürü varılıyor. Hemen belirteyim ki, bunlar arasında kimi farklılıklar olsa da bu iddialar yeni değildir.

Bunalım ve çöküş tahminleri komünist hareketin eski tarihi boyunca çeşitli kez yapıldı. Yalnızca II. Dünya Savaşı'ndan önceki faşist saldırılar sırasında, bazı politikacıların Avrupa'daki komünist hareketin yok edildiği üzerine nasıl hoşnutlukla ısrar ettiklerini hatırlamak yeter. Ancak, yenilgisine karşın, o zaman bile "kahverengi veba"ya karşı direnişte büyük bir rol oynama gücünü kendinde buldu. Savaştan sonra çoğu komünist parti, kıtamızın politik haritasını sosyalizm lehine değiştiren köklü dönüşümleri başlattılar.

Geçmişteki ve şimdiki olaylar arasında şematik bir karşılaştırma yapmaya çalışmıyoruz. Tarihin kendini yinelediğini söylemek çok zordur. Kendimizden hoşnut olmak, komünist hareketin var olan durumunu idealize etmek ya da karşı karşıya olduğu ciddi sorunları gizlemek de istemiyoruz. Bizimki gibi dev bir uluslararası devrimci hareketin, daha derinlemesine ve serin kanlı değerlendirmesini yapmak gerektiği sorundur ve burada ise en az iki somut gerçeği ortaya koymak önem taşımaktadır:

Birincisi, *hareketimizi doğuran tarihsel zorunluluk;* yani kapitalist toplumdan kurtulma ve yeni komünist toplumu yaratma savaşımında örgütlü bir öncünün gerekliliği *hâlâ geçerlidir.* Geçtiğimiz on yıllarda dünyada çok şey köklü biçimde değişti ve insanın kurtuluşu savaşımının koşullarında çok şey değişmeye devam ediyor. Ama bu savaşımın artık gerekli olmadığı, tarihsel olarak geçersizleştiği iddiasının doğru olması çok zordur.

Dolayısıyla, komünist hareketin varlığının hâlâ şu, mutlak ve somut tarihsel gerçeğe dayandığı bir gerçektir: Değişim için savaşan herkesin bir öncüye ihtiyacı vardır ve şimdiye kadar kimse daha iyisini önermedi. Her biri kendi çizgisinde, her zamankinden çetin genel insani sorunların çözüm yollarını arayan ilerici ve barışsever güçler ne kadar geniş olurlarsa olsunlar, komünist hareketin vazgeçilmez rolünü küçümsemiyorlar, ne de oldukça belirgin politik çerçevesini aşındırmaya çalışmıyorlar. Bu nedenle, bunun herhangi bir biçimde önceden belirlenmiş olmasından dolayı değil, global sorunların çözümü ve sosyalizm için verdiği savaşımdan dolayı öncü olarak davranmayı sürdürebiliyor.

İkincisi, bir bütün olarak komünist hareketin ve her ülkedeki komünist partinin rolü, misyonu ve tarihsel konumu konusundaki görüşlerimiz bunlar olduğuna göre, şunu kabul edelim: *Bu büyük devrimci dalganın gelişim tarihinin birbirinden öz olarak farklı tüm aşamalarında, ne tek tip ne de dümdüz doğrular olabilir.*

Gelişimi boyunca, zorluklar ve dönüm noktalarından ötürü onun daha hızlı koşması ya da geçici olarak ters yönde gitmesi kaçınılmazdır. Görüşüme göre, kıtamızdaki komünist hareket bugün, Avrupa'da ve dünyada derin değişimler yaşanırken belki de en zor dönüm noktasından geçiyor.

Hepimiz komünist partilerin -elbette her biri kendi yolundan- zamanımızın gereksinimlerine yanıt vermesi zorunluluğunu duyumsuyoruz. Dünyada şimdi her şey büyük bir hızla uluslararasılaşıyor ve dünya çapındaki büyük sorunlar (özellikle barış sorunu) yepyeni bir biçimde ortaya çıkıyor. Hızla yürüyen bilimsel ve teknolojik devrim, emek ilişkileri, ekonomik ve toplumsal alanlar üzerindeki bilinen etkileriyle birlikte, yeni ve hiç bilinmeyen koşullar yaratıyor, önümüze yeni görevler koyuyor. Eğer günümüzün yüksek istemleriyle başa çıkacaksak, yılların geriliğinin üstesinden gelerek; uluslararası gerçeklikleri inceleme ve özetleme konusunda, kuramımızı yaratıcı biçimde geliştirmede, politikamızı yaşama geçirmede, her zamankin-

den daha sağlam perspektifler geliştirmede her ülkenin kendi gerçeklikleri ve emekçilerin bugünkü gereksinimlerini karşılama temelinde yeni yaklaşımlar bulmalıyız. Son olarak, enternasyonalist değerleri canlandırma ve hareketimizin çerçevesi içinde ortak etkinlikleri güçlendirme gereksinimi vardır.

YKP, 1987 Mayıs ayındaki 12. Kongresi'nde, bunun için etkin çaba harcadı. Parti, ülkemizin somut koşullarında değişim ve sosyalizm için savaşımı sürdürmeye kararlıdır. Bunu yaparken, yalnızca parti içindeki ve bir bütün olarak hareketimizdeki gelişmenin değil, aynı zamanda bu nükleer çağda insan uygarlıklarının, dünyanın kendisinin, her partinin karşılıklı olarak bağımlı yeni uluslararası ve ülke içi gerçeklerin meydan okumasına başarıyla karşı koyabilme gücüne bağlı olduğunun bütünüyle bilincindeyiz.

Bundan dolayı, sosyalist ülkelerde yaşanmakta olan köklü değişimlere, hepsinden önce de SSCB'deki, SBKP 19. Konferansı sürecinde ve kararlarıyla yeni bir derinlik ve taze bir güç kazanan devrimci perestroyka'ya büyük değer biçiyoruz. Bazı sosyalist ülkelerdeki durgunluk olayının ve diğer uzun erimli engelleyici etmenlerin, sosyalizmi bugünkü aşamanın tüm üstünlüklerini ortaya sermekten alıkoyduğu bir gerçektir; elbette ki, bu gerçeğin Batı'daki komünist partilerin gelişimi üzerinde etkisi oldu. Diğer yandan, bence, kapitalist ülkelerdeki komünist partilerin kuramsal ve politik açıdan geri kalmalarının ve var olan sosyalist gerçekleri keskin biçimde reddetme girişimlerinin de sosyalist düşüncenin ve hareketin gelişimi üzerinde olumsuz etkisi oldu ve hareketimiz içindeki yapıcı diyaloğu yavaşlattı.

Sosyalist dünyadaki yenilenmenin pek çok öğesinin, tüm çeşitlilikleriyle bir bütün olarak, komünist hareketi ve düşüncesini zenginleştirdiğini ve yeni, iyimser perspektifler öne koyduğunu düşünüyoruz. Komünist partilerin bu perspektifleri, kendi koşullarında, zamanımızın meydan okuyan sorunlarına karşı koyabilmek için, gerektiği gibi uygulayabilmelerini sağlayacak güce ve deneyime sahip olduklarına inanıyoruz. İyimserliğimiz yalnızca tarihsel gerçeklere ve Avrupa'daki işçi sınıfı hareketinde ortaya çıkan kimi cesaret verici öğelere dayanmıyor. *Dünyada yaşanan değişimlerin sosyalizmin önemini azaltmadığını, tersine, sosyalizmi kapitalist gerilemenin tek alternatifi olarak tarihin ön saflarına getirdiği kanısındayız.*

Sosyalist ülkelerdeki değişimler, özellikle Avrupa'daki komünist partilerin düşüncelerini ve perspektiflerini ne kadar etkilerse etkilesin, elbette ki genel bir uygulama için birer reçete değildir; aynı biçimde kıtamızın kapitalist bölümündeki komünistlerin, üzerinde ilerleyebilecekleri daha önceden katedilmiş biryol da yoktur. Ama bu durum, en geniş uluslararası dayanışma için, Avrupa'nın ve bütün dünyanın komünist partilerinin ortak savaşımları için deneyim alışverişi gereksinimini azaltmaz.

Zaman zaman komünist hareket, kendi kimliğini vurgulamak, bağlarını güçlendirmek ve ortak savaşımı geliştirmek için çeşitli biçimlerden yararlandı. Bu tarihsel deneyimi değerlendirmek ve günümüz için bazı değerli sonuçlar çıkarmak kesinlikle çok yararlı olacaktır. Hareketimizin, şu ya da bu somut aşamada yararlanılan işbirliği biçimlerinin bugün modası geçmiş, hatta zararlı oldukları ortaya çıkabilir. Dolayısıyla, uluslararası ölçekte günümüzün gereklilikleri ve gelecek gözönünde tutularak, özellikle Avrupa komünistleri arasında, her partinin bağımsızlığına tam saygı ve eşitlik temelinde, dayanışma ve işbirliğini geliştirme gerekliliğini vurguluyorum.

Avrupa ve dünyanın yaşamsal sorunlarıyla karşı karşıya olduğumuzu ve insanoğlunun varlığının bu sorunların çözümüne bağlı olduğunu unutmamalıyız. Bu sorunlar, salt canlı bir ilgi alanı değil, aynı zamanda, geniş ilerici ve barışsever güçlerin katkılarını gerektirmektedir.

Ancak bu durum, komünist hareketin kıta çapında daha büyük çabayla oynaması gereken ve oynayabileceği özel rolü hiçbir biçimde azaltmaz. Kardeş partilerle işbirliği ve dayanışmanın gelişmesinden yanayız, ama bunun nedeni, aynı ya da benzer hedefler için çalışan diğer güçlerle, onların arasına bir duvar çekmek değil, herkesi harekete geçiren sorunlar üzerinde en geniş işbirliği olanaklarını arttırmaktır.

Bundan dolayı barış, yumuşama ve Avrupa güvenliği için verilen genel savaşımda komünist partiler arasında işbirliği, diyalog ve etkileşimin gerekliliğini vurguluyoruz. Kıta çapında sosyalist perspektifin yollarıyla ilgili en etkili dayanışmayı, en geniş ve en derin görüş alışverişini görmek istiyoruz. Ayrıca inanıyoruz ki, Ortak Pazar ülkeleri komünist partilerinin, emekçilerin çıkarlarının daha iyi ve daha etkili biçimde savunulması için, uluslararası sermayenin saldırılarına karşı direnmek için, Avrupa'da bölgesel eşitsizliği azaltmak için, tehlikeli askersel bütünleşmeyi önlemek için ve ulusal kalkınma programlarının uygulanmasında olanakları genişletmek için birbirleriyle işbirliği içine girmeleri büyük önem taşıyor (ve biz bu konuda gerekli insiyatifi başlattık).

Özellikle kıtamızdaki komünist partilerin şimdi daha fazla diyaloğa, anlamlı deneyim alışverişine ve ortak savaşımda derin bir dayanışma ve işbirliğine gereksinimleri var. Bu durum, partilerin bağımsızlığını çiğnemez, tersine, her zamankinden daha küçük ve daha bağımlı hale gelen bir dünyada her partiyi zenginleştirir ve güçlendirir. Bütün bunlar bize daha fazla militanlık katacaktır; 2000 yılına yaklaşırken ulusal, uluslararası ve Avrupa çapında barış için, yeni ve adil bir uluslararası düzen için, her Avrupa ülkesinde ilerici dönüşümler için ve sosyalizm için verilen savaşımlarda geniş bir bağlaşıklık politikası için yeni ufuklar açacaktır.

Tüm bu çizgilerde, **WMR** kuşkusuz ki daha da önemli bir rol oynayabilecektir. Geçen Nisan ayında, Prag'da, çalışmalarıyla ilgili uluslararası tartışmalar sürecindeki konuşmalar, sanırım hepimize bu yolda ilerlemek için gerekli hareket noktalarını gösterdi. Dolayısıyla o zaman birlikte vardığımız sonuçların yaşama geçirilmesiyle bir başka iyimser perspektif daha ortaya çıkıyor.

YENİLENMEDE PERSPEKTİFLER

Gianni Cervetti
İtalyan Komünist Partisi Yönetim Kurulu Üyesi, Avrupa Parlamentosu Komünist Grup Başkanı

Her şeyden önce "komünist hareket" teriminin kullanışının hem yersiz hem de zamana uygun olmadığını belirtmeme izin verin.

Komünist Partiler arasındaki ilişkiler tarihinin üç aşamadan geçmiş olduğunu düşünüyoruz: Önce komünist partiler tek bir örgüte, bir uluslararası Partiye, Komintern'e üye oldular. Daha sonra ideolojik ve politik örgütlü bir kamp içine girdiler ki, bu önde gelen bir parti, SBKP tarafından yönlendiriliyordu ve neredeyse koca bir on yıl boyunca bu parti Kominform'u sembolize etti. En sonunda bir "hareket" oluştu. Bu, ilke olarak herhangi bir örgütlenme biçimini reddetti ama, komünistler ve onlara yakın güçlerin ulusal politik örgütleri arasında "ayrıcalıklı" ilişkilerin oluşmasına neden oldu ya da buna yol açtı. Bu durum başlangıçta çok sıkı olan ilişkileri biraz gevşetti ise de "hareketin" varlığı boyunca ilişkiler tümüyle zayıflamadı.

Birinci aşamada, özellikle Avrupa'da böylesi ilişkileri haklı gösteren ve bir bakıma zorunlu kılan nesnel ve ciddi nedenler vardı. Bu tür ilişkiler çerçevesi içinde, doğru kararlar alınmış olmasına karşın, tersine ciddi hatalar yapıldı; çoğunlukla da bu ilişkiler pahasına hata yapıldı. Bu sorun daha önce incelendi ve hâlâ tarihsel açıdan daha kapsamlı incelenmesi gerekiyor. Gerçekten de, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı ile ikinci dünya savaşının sonu arasındaki otuz yıl, özellikleri ve gelişimi açısından son derece özgül bir tarihsel dönemi oluşturuyordu. Genel anlamda, bu dönem, sınıflar ve devletler arasında keskin toplumsal ve ulusal çelişkilerin, şiddetli çatışmaların içiçe geçtiği bir "iç savaş"tı denilebilir. Saldırılara karşı durabilmek için güçleri birleştirecek-Avrupa ya da dünya çapında- bir örgüt kurulmasını zorunlu kılan da işte bu etmendi.

İkinci belli başlı gelişmeler ve bunların en yoğun olanları açısından on yıl, "çeperlerdeki" gelişmeler açısından ise biraz daha uzun süren aşamaya gelince bu dönem "iç savaş sonrası" dönemi olarak nitelenebilir. Komünist partiler arasında ne tür ilişkiler olması gerektiğini, o zaman alınan somut kararların komünist partilerin gücü ve daha sonraki gelişmelerine ne gibi bir etkide bulunduğunu tartışmak gerekir. Ve zaten o zaman bile bir tartışma sürüyordu.

Ancak kuşkusuz, nesnel gerçekler-belli bir dönemde, şu ya da bu biçimde ve her durumda-komünist partiler arasında özel, ayrıcalıklı ya da katı bir biçimde belirlenmiş ilişkilerin varlığını doğruluyor. Ama sanırım, ilişkilerin daha doğru bir biçimde belirlenip kurulmasında belirgin bir yavaşlığın varlığına da işaret etmek gerekir.

Ancak, o zamandan bu yana nesnel argümanların tümü ortadan kalktı. Dünyada birçok şey köklü değişikliğe uğradı. Bu değişiklikler sadece farklı özelliklere sahip ve ciddi sonuçlar doğuran (örneğin, sömürgecilik sisteminin çöküşü ve bilimsel teknolojik devrim) ekonomik, toplumsal ve politik değişiklikleri değil, yenilenme ve insanlığın kurtuluşu için mücadelenin dayandığı temelleri de içeriyor.

Savaşın niteliği, genel olarak da çatışmaların niteliği değişti. Komünist Parti Manifestosu'ndaki önsözde "Avrupa'yı bir hayalet, komünizm hayaleti basıyor" diyen Marx ve Engels şunu belirtiyorlar: "Şimdiye kadar varolan tüm toplumların tarihi sınıf savaşları tarihidir... bu her defasında ya toplumun bir bütün olarak devrimci yenilenmesiyle ya da varolan sınıfların tümünün birlikte zarar görmesiyle sona erdi."[1]

Bugün global çapta doğrudan ortaya çıkan ikinci olasılık en gerçekçi sonuç gibi görünmekte. Aynı zamanda, diyalektik olarak, yeni ve devasa potansiyellerin de ortaya çıktığını gösteriyor. İnsanlığın bugünkü ve gelecekteki yaşamında, henüz sınıflar ortadan kalkmadan bile savaşı -çatışmanın en kötü biçimini- ortadan kaldırma olasılığı ya da şu anda varolan teknolojik ve bilimsel temel üzerinde milyarlarca insanın maddi sorunlarını çözme olasılığını düşünmek yeterlidir.

Dünya karşılıklı bağımlı hale geldi. Komünist partilerin kurulması için etkili ve gerekli bir temel oluşturacak ana konsept (emperyalist savaşın sosyalist devrime dönüştürülmesi) geçerliğini yitirdi. Bu anlayış, işçi sınıfının öteki güçlerinden, ilerici ve sosyalist hareketten zorunlu ve kaçınılmaz olarak uzakta kalmalarının birincil nedeni, ve bu komünist partiler arasında özel, ayrıcalıklı ilişkilerin kurulmasının gerekçesi oldu. Yeni düşünce sadece bir slogan olmaktan öte bir şeydir.

Bu koşullarda bir "komünist hareket" üzerine konuşmanın anlamsız olduğunu sanıyoruz. Bu görüşe karşı bilinen itiraz, toplumu değiştirmede özel bir işlevi olan öncü güçler arasında bir bağ kurulmasının hâlâ geçerli olduğu görüşüdür. Soyut olarak alındığında bu argümanın bir anlamı olabilir ama somutta bu işlev bir öncelik taşımıyor. Bir kez verildiğinde sonsuza kadar sürecek bir şey de değil. Dahası, yeni koşullarda, "anlaşmaların", birliklerin, bağlaşıkların gerek tanımlanmasında ve gerekse belirlenmesinde değişiklik oldu. Yeni sorunlar ve yeni görevler karşısında herkesin kendi yönünü belirlemesi gerektiği için bu bir tercih konusu olmuştur.

Birçok komünist partisinde, partinin etkisinde görülen bunalımın ardında yatan nesnel ve öznel nedenlere gelince, şunu belirtmek isterim: Bu nedenler belki de komünist partilerin yukarıda söylenenleri anlamamış olmalarında ya da büyük ölçüde eksik anlamış olmalarında yatıyor. Elbette bu yanlış anlamanın içinde ya da dışında somut ve özgül durumları her zaman içeren genel bir "neden" de var. Bu yönelimler gerçeğe "egemen" olunmasını zorlaştırıyor ya da olanaksızlaştırıyor.

Ve son bir nokta: Söylediklerim bugün için geçerlidir ama öncelikle belli bir aşa-

(1) K.Marks, F.Engels., *Toplu Yapıtlar*, C. 6, s.481, 482 (İng)

mayı, belli bir tarihsel süreci yansıtmaktadır. Bu ise bunalımı daha da keskinleştirmekte ve sorunların çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. SSCB ve öteki sosyalist ülkelerdeki süreçlerin partilerin faaliyetleri üzerindeki etkisini soruyorsunuz.

Geçmişte böylesi süreçlerin çok ciddi etkileri oldu. Bu durum en başta kendi politikalarını belirlemede, pratik eylemlerinde ve "yaşayan sosyalizm ülkeleri" hakkında değerlendirmelerinde bağımsız bir hat izlemeyen komünist partilerinde olası olumlu gelişmeleri engelleyici bir duruma dönüştü.

İşte bu nedenle, komünist partilerin zayıflamalarının nedenlerinin tek tek partilerin "dışında" olmasından çok, partilerin içinde yatmakta olduğu söylenebilir. Özerklik gerçekte bir kazanımdır, tanrı vergisi değil. Ancak genel bir analizden çeşitli tarihsel aşamalara ve çeşitli partilere gidildikçe, durum biraz farklı görünüyor. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, partilerin etkinliklerinin çapı ve bir dizi partinin geleceği açısından yapılan seçimin çok önemli olduğuna koşku yok.

Öte yandan, dünyadaki ve özellikle Avrupa kıtasındaki gelişmeler, her ne kadar Sovyetler Birliği'nin iç ve dış politikasına çok bağlıysa da, "SSCB'nde bugünkü süreçlerin" bir parti üzerine doğrudan etkisinin olabileceğini ve olması gerektiğini, bunu yansıtması gerektiğini düşünmek yanlış olur. Bu bağlamda Avrupa'da ilerleme ve yenilenmeden yana tüm güçler SSCB'ndeki geleşmeleri canlı bir ilgi ile izliyorlar ve bu bir dizi açıklamada, sayısız olayda kendini gösteriyor. Dahası, bu "ilgi" öyle büyük ki, eğer en kötü niyetli ve arzulanmayan hipotezler- bugünkü Sovyet çizgisinin yenilgisi ya da son bulması- varsayılacak olursa, bu güçlerle farklı Sovyet politikasının temsilcileri arasında herhangi bir ilişkinin varlığını düşünmek artık mümkün değildir.

Tek tek her partinin hedefi elbette birçok etmene, öncelikle de partilerin yenilenme potansiyellerine bağlıdır. Ne anlamda ve hangi alanda? Her ülkenin kendi iç politikası alanında ve Batı Avrupa'da uluslarüstü ölçekte, bu anakaradaki halkların bugününü ve geleceğini büyük ölçüde belirleyen bir çerçeve içinde.

İtalyan Komünist Partisi'nin geleceğini, eskiden olduğu gibi, iki yoldaki mücadelede, partinin daha derinlemesinde analiz yapabilme, kendini zenginleştirebilme ve yenileyebilme kapasitesi belirleyecektir:

Bunlardan birincisi; partinin tüm sol ve ilerici güçlere İtalyan devletinin eskimiş yapılarını değiştirme hedeflerini gösterme gücü ve yeteneği (açık net programatik öneriler ve mutabakat temelinde);

İkincisi ise; İtalyan Komünist Partisi'nin sol güçlerin bir bileşeni olarak temel sorunların çözümüne, en başta da uluslarüstü ilişkiler düzeyinde ve bu alanda kendi katkısını yapmasıdır. Bunlar barış, güvenlik, silahsızlanma ve savunma sorunları, yumuşama ve bölgesel çatışmaların çözümlenmesi, Doğu-batı ve Kuzey-Güney işbirliği, kalkınma ile çevre korumanın birbirine bağlanması, ekonomik büyüme ve iş olanakları yaratılması, kadın ve gençliğin toplumdaki yeni yeri, dayanışma ve toplumsal verimlilik değerleridir. Çeşitli bakımlardan bir kez daha demokrasi sorunları. Batı Avrupa'nın politik birliği ve özerkliği.

Fransa'da başkanlık seçimlerinde olduğu gibi, son gelişmeler, bu sorunların önemini ve çözüm yollarını gösteriyor. Ve elbette, son yıllarda Batı Avrupa'da açık bir biçimde görülen tutucu güçlerin belirgin egemenliğine son verilmesi ve yeni yolların

açılmasında toplumdaki sol ve ortadaki güçler arasındaki ilişkilerin kilit rol oynadığını gösteriyor.

Şimdiye kadar söylediklerimden hareketle, sorun komünistler arasında "kıtasal çapta çabaların ve bağların koordine edilmesi" şeklinde formüle edilemez. Bu çok daha geniş bir sorundur ve elbette coğrafi duruma daha az bağlıdır. İşbirliği doğrudan ilerici ve bir bütün olarak tüm sol güçleri kapsıyor. Özellikle Batı Avrupa'da herhangi bir gücün ya da partinin, yığın örgütünün, kültürel organın politik faaliyetini doğru dürüst yürütebilmesi için bu mantık dışında başka bir yol görmüyoruz. WMR Dergisi bugün gündemde olan sorunların boyut ve nitelikleri konusunda değerli katkılarda bulunabilir.

TARİHİN SEÇİMİ VE SEÇENEKLERİN TARİHİ

Leon Troçki'ye Karşı Nikolay Buharin

Profesör Grigori Vodolazov
SBKP Merkez Komitesi Toplum Bilimler Akademisi, Felsefe Doktoru

Tanınmış bir Bolşevik olan Nikolay Buharin, 9 Ekim 1888'de doğdu. 17 yaşında devrimci harekete katıldı. 1905-1907 devriminde yer aldı. 1906 yılında Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne üye oldu. Birkaç kez Çarlık yetkililerince tutuklandı, iç sürgüne yollandı. Moskova'da Ekim 1917'deki silahlı ayaklanmanın yöneticilerinden biriydi. 1917 yılında partinin Merkez Komitesi'ne seçildi. 1919'da Politik Büro aday üyesi oldu. 1924'de Politik Büro üyeliğine getirildi. Aynı zamanda Komintern Yürütme Kurulu üyeliği yaptı. Ekonomipolitik, toplumbilim ve felsefe konusunda birçok yapıtı bulunan Buharin'e, Lenin yüksek bir değer biçti, onu "Parti'nin en değerli ve en büyük teorisyenlerinden biri" biçiminde niteledi.

Buharin'e karşı 1928 yılında Stalin'in emriyle bir karaçalma kampanyası örgütlendi. Buharin bir "teslimiyetçi" diye tanımlandı, "kolhozların hasmı", "sanayileşmenin düşmanı" diye adlandırıldı. Lenin'i "köylü filozofu" diye tanıtmaya kalkışmakla suçlandı. 1929 yılında Politik Büro'dan çıkarıldı, 1934'te Merkez Komitesi üyeliğinden aday üyeliğe düşürüldü. 1937'de uydurma suçlamalarla partiden atıldı, 1938'de kurşuna dizildi.

1988 yılında Buharin'in politik yazgısı yeni bir dönüş gösterdi: Bütünüyle aklandı ve ölümünden sonra SBKP üyeliği geri verildi. Aşağıdaki yazı, Buharin'in yaşamındaki en önemli dönemlerden birini, onun "kışla komünizmi"ni savunanlara karşı ideolojik mücadelesini ele alıyor.

Stalin'e karşı bir seçenek var mıydı? Bugün bu soru sık sık soruluyor. Neyi kurduğumuz, şimdi de neyi kuruyor olduğumuzu anlamamız açısından önemli bir soru. "Stalin olgusu"nu sadece onun işlediği suçlarla değil, aynı zamanda ve en başta, Sovyet bilim adamlarının giderek daha çok buyrukçu yönetim tarzı diye niteledikleri toplumsal ilişkiler sistemiyle bağlantılı kılan görüş özellikle değer kazanmaktadır. O zaman "Stalin'e karşı bir seçenek var mıydı?" sorusunu şu biçimde yeni-

den formüle etme gereği ortaya çıkar: "Buyrukçu yönetim tarzına karşı bir seçenek var mıydı?"

Birçok araştırmacı, derinlemesine inceleme yapanların çoğu şöyle bir yanıt veriyorlar: Hayır, buyrukçu yönetim tarzının bir seçeneği yoktu. Çünkü 1920'li yıllarda Rusya, ekonomik ve kültürel bakımdan geriydi. İşçi sınıfı sayıca az ve zayıftı. Düşman bir dış çevre vardı. İleri kapitalist ülkelere olabildiğince çabuk yetişebilmek gerekiyordu, vb. Ayrıca buna "ek" bazı etmenler de öne çıkarılıyor: Örneğin Rus köylüsünün "Çar yanlısı psikolojisi, ülkede güçlü, yerleşik demokratik geleneklerin olmaması" gibi. Şurası bir gerçek ki, bazıları, "ne olursa olsun, ekonomik ve askeri açıdan ilerleme sağlandı" diyerek bunu göklere çıkarıyorlar, bazıları ise lanetler yağdırıyor, "ilerleme, ama ne kadar da yüksek bir bedel ödedik bunun için" karşılığını veriyorlar. Ama her iki taraf da, ülkede bundan ilkesel olarak farklı bir gelişmenin olanaklı olmadığı sonucuna varıyor.

İlk Yol Ayrımları

Ülkenin 1930'lu yıllarda koyulduğu yol, 1923'te başlayıp 1928-1930 arasında sona eren ateşli ve keskin tartışma ortamında, stalinci kollektifleştirme girişiminin tamamlandığı, Lenin zamanında partiyi yöneten bütün tanınmış kişilerin görevden uzaklaştırıldığı dönemde seçilmişti. Bu tartışma, Sovyetler Birliği'ne ilk buyrukçu yönetim sistemini getirme girişimi olan Troçkizme karşı bir polemik biçiminde başladı. Bu girişimin o zaman neden başarısız kalıp, değişik biçimde de olsa 1930'lu yılların başında bir daha ortaya çıktığı ve bu kez başarı kazandığı sorusu, ciddi bir incelemeyi gerektiriyor.

Buyrukçuluk ve zorla yaptırma anlayışı, Leon Troçki'nin 9. Parti Kongresi'ne 1920 yılında sunduğu raporda bütün netliğiyle ortaya konulmuş, 1923 ve 1924 yıllarında yazdığı "Yeni Doğrultu" ve "Ekim Dersleri" adlı makalelerde daha da işlenip geliştirilmiştir. Troçki'nin en yakın destekçisi E. Preobrazhenski'nin yapıtlarında, özellikle 1924'te yazdığı "Sosyalist Birikimin Temel Yasası"nda da bunu görüyoruz.

Bu anlayışın özü nedir? Bu anlayışın temel düşüncesi; zorla çalıştırma sisteminin, kışla türü bir toplumsal örgütlenmenin kurulmasıdır. İşçiler de, askerler gibi belirli fabrika ve atölyelere bağlanacak, gerekirse yüksek devlet organlarınca bir yerden bir yere aktarılabileceklerdir. Bu "işçi yığınları", yasa gücünde bağlayıcı planlar biçiminde, yerine getirilmesinin ağır yaptırım tehdidiyle yukarıdan dayatıldığı, katı üretim kotalarıyla görevlendirileceklerdir. Köylerde de, üst yetkililerin belirlediği katı kotalara göre, her alanda zorla çalıştırma yöntemi uygulanacaktır. Üst yetkililer, çiftlik ürünlerinin paylaşımına (daha doğrusu, bu ürünlere elkonmasına) ilişkin bağlayıcı kararlar alabileceklerdir. Başlangıçta, ayrı bir aygıtın geçici olarak yokluğundan ötürü, köylülerin bu "seferber edilişi" "askeri yetkililer" eliyle yürütülecek, daha sonra bu uygulama, parti yöneticilerinin emriyle kırsal alanlara hareket edecek olan "ileri sanayi işçileri" tarafından gerçekleştirilecektir. Eğer kişi, görevlendirildiği fabrikadan ayrılır, başka bir yere giderse, bu hareket "emek cephesinden firar" sayılacaktır. Troçki, yaptırımsal önlemler sistemini de öngörüyordu. Buna göre, kaçaklar için cezalandırmak amacıyla dönük çalışma ekipleri kurulacak, hatta toplama kamplarına kapatılabileceklerdi.(1)

---

(1) Bak: **RKP (B) 9. Kongre Protokolleri**, Moskova, 1960, s. 93-99, 537 (Rusça)

Troçki, bu sistemin ekonomik bakımdan etkin olup olmayacağı konusunu ele aldı. "Zorla çalıştırmanın ekonomik yönden üretken olmayacağı söyleniyor. Ama bu bir burjuva önyargısıdır. Bizim 'sosyalist' zorunlu emeğimiz etkin ve üretken olacaktır, çünkü biz işçinin bu tür çalışmayı özgür, gönüllü ve keyifli bir çalışma saymasını sağlayabiliriz ve sağlamalıyız da."

Buyrukçu yönetim sisteminin troçkist tarzda kavranışının temel ölçütleri bunlardır. Şurası bir gerçek ki, 1920'li yılların ortalarına doğru Troçki ve yandaşlarının bu konudaki görüşleri bir parça yumuşamıştı, ama ekseni ve özü değişmemişti. Lenin, savaş komünizmi *ilkeleri*nin geçici, olağanüstü bir politika olarak değil, bir sosyalist kuruculuk stratejisi olarak hatalı olduğunu belirtir ve NEP yoluyla *kökten* farklı bir kalkınma yolu önerirken, Troçki ve yandaşları, savaş komünizminin bir ölçüde yumuşatılmış biçimlerini görev diye öne koyuyorlardı.

1923 yılındaki 12'nci Parti Kongresi'nde troçkistler, NEP yerine, "ilkel sosyalist birikim" diye adlandırılan politikayı önerdiler. Böylece proleter olmayan toplumsal katmanların, en başta köylülerin sömürülmesiyle ülkenin sanayileşmesi amaçlanıyordu. Bundan ötürü Troçki'nin 1920'de öne sürdüğü ayni (malla) vergiye geçme düşüncesi daha sonra şöyle somutlandı: "Sosyalist devletin görevi... küçük burjuva üreticilerden kapitalizmde olduğundan daha az almamak değildir, tersine, daha çok almaktır."[2] Bunun "artı ürüne elkoyma"dan farkı neydi? Herhalde, yalnızca bir deyim farkı.

Buharin'in İtirazları

Nikolay Buharin, Troçki'nin görüşlerini tam bir eleştiri süzgecinden geçirdi. Troçki'nin düşüncelerine hakettiği yanıtı verebilmek için konunun derinliklerine dalan özel bir teorik boyut bugün mutlaka gerekli görülmeyebilir. Troçki'nin görüşleri, toplumsal adalet ve politik özgürlük ilkeleriyle apaçık biçimde çelişiyor. Başka bir deyişle, Marks ve Lenin'in öngördüğü sosyalizm idealleriyle bağdaşmıyor. 1920'li yıllarda Troçki'yi eleştiren bazıları, örneğin Zinoviev ve Kamenev de bu kanıdaydılar. Ama bu eleştiri gerçekten etkili bir eleştiri değildi. Çünkü troçkistler durumun değiştiğini, klasiklerden yapılan alıntıların yardımıyla durumun anlaşılamayacağını, yeni düşüncelerin ve "yeni bir doğrultu"nun gerekli olduğunu öne sürüyorlardı.

Yalnız Buharin'in yaklaşımı, metodolojik bakımdan pürüzsüzdü. Tartışmanın başından beri tekbaşına Buharin, 1924 yılı geldiğinde ülkede ve dünyada durumun köklü biçimde değiştiğini kabul ediyordu: "Ülkemiz şimdi özel, canalıcı bir aşamaya girmiş bulunuyor. Devrimimizin ardında bıraktığı tarihsel dönüm noktalarından farklı olarak şimdi tarihin yeni bir çatalağzındayız."[3] Troçki ile bu konuda aynı kanıda olduğunu belirten Buharin, tartışan taraflara alıntı hokkabazlığı yapmaktan kaçınmalarını önerdi. Bunun yerine, tartışmayı yeni gerçekliklerin yararlı bir çözümlemesine, geleceğe doğru yeni yollar aramaya yöneltti. Kamuoyundan Troçki ve Preobrazhenski'nin düşüncelerini çok ciddi biçimde ele almalarını istedi. Bu düşüncelerin fildişi kulede üretilmiş spekülasyonlar değil, yeni nesnel durumu kavramaya yönelik ciddi bir girişim olduğunu belirtti. Buharin, parti yöneticilerinin kişisel tutkularının değil, politikalarındaki farklılıkların en önemli şey olduğunu söyledi.

(2) Vestnik Kommunistiçeskoy akademii (Komünist Akademi Haberleri), Moskova, 1924, Sayı 8, s.59.
(3) **Leninizm İçin**, Derleme Makaleler, Moskova-Leningrad, 1925, s. 332 (Rusça)

Troçki ve yandaşları da buyrukçu-zorlama yönetim sistemini sosyalizmin ideali diye göstermeye çalışmıyorlardı. Sadece diyorlardı ki; içinde bulunduğumuz koşullarda bu ideale erişilemez. Şimdiki görev, ülkenin ayakta kalabilmesini sağlayabilmektir. Bu ideale doğru ilerleyebilmenin hiç değilse asgari koşullarını yaratabilmektir. Onlar planlarını zamanın oldukça alışılmamış ve çetin nesnel koşul ve olanaklarına bir yanıt olarak görüyorlardı. Tarihsel durum, yalnızca Marks'ın zamanına göre değil, aynı zamanda Lenin'in Ekim Devrimi öncesi ve sonrasında yaptığı analizlere göre de hissedilir ölçüde değişmişti: Kapitalizm istikrar kazanmaya başlamış, Avrupa'da devrimci durumlar devrimle sonuçlanmamıştı. Birinci Dünya Savaşı ve İç Savaş sırasında yıkıma uğramış sanayi, sayıca azalmış ve oldukça zayıflamış işçi sınıfıyla Sovyetler Birliği, dünyanın tek sosyalist ülkesiydi. Bu durumda nasıl davranmak gerekiyordu?

Öyleyse, diyorlardı Troçkistler; "ideal"e ulaşma çabasından çok, ona yönelik ilk adımları atmak doğru olur. "İlkel sosyalist birikim" stratejisi de işte bundan oluşmaktadır. Evet, doğru, bizim önerdiğimiz önlemler gaddarca bir zorlamayı gerektiriyor. Ama başka ne yapılabilir ki? Ülkeyi ilerleme yoluna başka türlü nasıl çekebiliriz ki? Kaldı ki, yoksuluz, geriyiz, çevremiz düşman dolu, yabancı ülkeler bizi ezmek için ekonomik ve askersel araçlar kullanmaya hazırlar. Dahası, büyük özveriler pahasına da olsa, ileri sıçrama gereğini anlamış, politik bakımdan bilinçli proleter güçlerin sayısı az. Çevremizde engin bir küçük burjuva denizi var. Yavaş yavaş ve düzgün biçimde ilerleyecek zamanımız yok. İleri doğru sıçramalı, rakiplerimiz kadar güçlü duruma gelmeliyiz. Yoksa bizi yıkacaklardır. Preobrazhenski ateşli bir tarzda şöyle yazıyordu: "Yolculuğun bu durağını hızla tamamlayıp sosyalist sistemin kapitalizme karşı doğal üstünlüklerini tümüyle gösterebileceği yol ayrımına ulaşmak için zaman yitirmemek, sosyalist devlet açısından bir ölüm-kalım sorunudur."[(4)] Bundan ötürü, ileri sıçrayışı gerçekleştirebilmek için, "biz" katı bir merkeziyetçiliğe geçmeli, demokrasiyi daraltmalı, otoriter yönetim yöntemlerine başvurmalıyız.

Oldukça ciddi olan bu savlar, düpedüz saçma diye geçiştirilemezdi. Buharin, troçkist savların ağırlığını analiz etmeye çalıştı. Parti Politik Bürosu'nun yönetici "çekirdeği" denilen Zinoviev, Kamenev ve Stalin'in tersine, o, hiçbir zaman Troçki'yi partiyi yıkmak, sosyalizmi zayıflatmak için komplo kuran bir "şer kumkuması" olmakla suçlamadı. Bu tür suçlamalar 1930'lu yıllarda saçmalık düzeyine, ulaşmış, Troçki'ye "faşist cellet", "Gestapo ajanı" gibi etiketler yapıştırılmıştı. Buharin, Troçki'yi kendini işçi sınıfına adamış, ülkesinde ve dünyada sosyalizmin zaferini hızlandırmak isteyen bir devrimci olarak gördü. Ama ciddi biçimde yanılan, hayalleri hizmet etmek istediği davayı tehdit eden bir devrimci. Buharin'in büyük başarısı, Troçki olgusunu, kasıtlı bir kötülükler odağı olarak değil, bir tür tarihsel ve kişisel trajedi olarak yorumlamasındaydı.

"Sosyalizmle Bunun Bir İlgisi Yok"

Buharin'in bilgece ve yerinde gözlemi; "ilkel sosyalist birikim" kavramının sakatlığı nedeniyle en başta Troçki ve yandaşlarının önerdiği araçların, ilan ettikleri amaçlara götürmeyeceği konusundaydı. Buharin şöyle bir mükemmel benzetme yapıyordu: "Troçkistler, çabuk büyüsün diye bitkinin yapraklarını yukarı doğru çeken bahçıvan gibiler."[(5)] Planları, organizmanın özgelişiminin iç güçlerini teşvik de-

ğil, dıştan zor yoluyla "bitkiyi günışığına çekmek"tir. Troçkistlerin programının eylemsel özü, insanları sosyalizme doğru sürüklemek, "sürüyü sopayla cennete götürmek"tir.

Buharin, makalelelerinde sürekli olarak, sosyalizmin yalnızca kitlelerin yaratıcı tarihsel çabaları sonucu gerçekleşebileceğine ilişkin Lenin'in görüşüne atıflarda bulundu. Sosyalizme giden yol, emekçilerin *özgirişim*lerini geliştiren yoldu. Troçkizm ise, eskimiş, zamanını doldurmuş politik ilişkiler ve tarihsel gelişme modellerini ısıtıp öne sürüyordu. Her şeye kadir, her şeyi bilen egemen bir azınlık, geri ve edilgen bir emekçi çoğunluğunu bir yandan okşayıp, bir yandan zorlayarak "parlak gelecek"e doğru itecekti. "Sömürüsüz toplum"u kurmak için, gerçekten tuhaf bir yol, değil mi?

Buharin, sık sık Lenin'in şunu vurguladığını belirtti: Lenin'e göre, halkın demokratik örgütü, sadece sosyalizmin politik sisteminin değil, aynı zamanda gerçek toplumsal mülkiyet sisteminin bütünleyici bir bileşenidir. Böyle bir örgüt olmazsa, bakanlıklardan demokratik, halksever sözlerin yankısı çınlasa bile, devlet egemen bir azınlığın, mülkiyet ise bürokratik bir egemenliğin yalnızca bir aracı durumuna gelebilir. Buharin, halkın demokratik örgütünün, toplumsal mülkiyete istenen bir politik ekleme değil, bu mülkiyetin gerçekleşmesinin zorunlu koşulu olduğunu vurguladı. Bunun tersine, troçkistler ise, daha az demokrasi, daha çok bürokrasi istiyor, komuta-buyruk yöntemlerinden yana çıkıyorlardı.

Buharin gerçekten haklıydı: Nesnel olarak troçkizm, leninizm değildi. Troçkizm, gerçek sosyalizme götüren yol değildi. Troçkizm, bunun yerine, ne kapitalist, ne de sosyalist olan bir ilişkiler sisteminin yolunu öneriyordu. Nasıl bir şeydi bu? Buharin, bunun yanıtını vermedi, çünkü troçkist ilişkiler sistemini hiçbir zaman güncel ve geçerli saymadı. Buharin, troçkizmin kazanma şansı olmadığı kanısındaydı.

Bununla birlikte, Buharin başka bir önemli soruya yanıt verme gereğini duydu. Troçki'nin önerdiği sistem sosyalizm değildi ve sosyalizme götürmezdi. Ama bu yol belki de ülkenin ivedi sorunlarını çözebilirdi? Kaldı ki, bütün gaddarlığına karşın, ilkel sermaye birikim dönemini ileri bir adım sayıyoruz. Öyleyse, benzeri bir akıl yürütmeyle, troçkistlerin "ilkel sosyalist birikim" anlayışına aynı ölçütü neden uygulamayalım ve bunu ilerlemenin zorunlu kıldığı ağır bir bedel olarak niçin görmeyelim?

Çok da haklı ve yerinde bir nedenle Buharin, troçkistlerin toplumsal projesini reddetti. Buharin'e göre, ilkel kapitalist birikim benzetmesi burada geçerli olmayacaktır. Birincisi, yani ilkel sermaye birikimi, *kapitalizm*in oluşumuna özgü koşulların esasıdır. Peki ya troçkistlerin "ilkel sosyalist birikim"i nedir? Bu anlayış, başkalarıyla ekonomik ve politik yönetime eşit temelde katılacak en başta sahip-işçi ilişkisi olmak üzere gerçekten *sosyalist* ilişkilerin temelini atmayı mı amaçlıyor? Daha öncekinden farklı olarak, insanı maddi zenginliği biriktirmenin bir aracı olmaktan çıkarıp onu tarihsel gelişmenin en yüksek değerine dönüştürecek bir fırsat mı yaratacak? Hayır, onun yalnızca adı sosyalist, özünde ise böyle bir şey yok. Bunun yanısıra, troçkistler köylülerin sömürüsü, ekonomi dışı zor, baskıcı yasalar, vb., *ilkel kapitalist* birikime özgü bir dizi yöntemi öngörmekte. Buharin, troçkistlerin programında "proletaryanın ilkel kapitalist birikimin şövalyeleri gibi hareket ettiği"ni[6]

(6) **Leninizm İçin**, s.293.

söylerken yerinde ve geçerli bir noktaya parmak basıyordu. Kapitalizmin tarihsel geçerlilik statüsünü yitirdiği bir çağda, ilkel kapitalist birikime benzer yöntemler artık tarihsel bakımdan haklı olarak gösterilemezdi ve bu yöntemlerin iki ya da üçyüz yıl önce ortaya koydukları ilerleme öğelerine de hâlâ sahip oldukları söylenemezdi.

Bunun yanısıra, Buharin'e göre, köylüleri "harcayarak", köylülerin sömürülmesi ve tarım araçlarından yoksun bırakılması pahasına sanayileşmenin gelişmesine ilişkin troçkist çıkış noktası, tehlikeli ölçüde yanlıştı. Sanayileşmeye büyük kaynaklar ayırabilmek amacıyla köylülere yüksek vergiler konulması ve onların ağır biçimde sömürülmesi, tam tersi sonuçlar yaratabilirdi. Buharin, troçkistlerin *sanayide gelişmenin tarımda ilerlemeye bağlı bulunduğu*nu anlamadıklarını vurguluyordu. Bundan ötürü, Troçki ve Preobrazhenski'nin planları yalnızca tarımda bir çöküntü yaratmakla kalmayacak, bunun sonucu sanayide ve bir bütün olarak ekonomide de krize yol açacaktı.(7) Buharin, burada da yerinde ve çarpıcı bir benzetme yapıyor, troçkistlerin proletaryaya "altın yumurtlayan tavuğun boynunu koparmayı" önerdiklerini belirtiyordu. Çünkü onlara göre, "tavuğu doyurmak, anlamsız bir hayırseverlikten başka bir şey değil"di.(8)

Buharin, troçkist kavram, plan ve düşüncelerin somut durumlarda ekonomik bakımdan geçersiz olmasının nedeninin şu temel düşünceden kaynaklandığını belirtiyordu. Troçkizme göre, uzun bir dönemde işçi sınıfının çıkarları ile yalnızca özel mülkiyet sahibi olarak görülen köylülerin çıkarları arasında tarihsel bir uyuşmazlık vardır. Troçki'ye göre, işçilerle köylülerin bağlaşıklığı geçici ve yalnız geçiş dönemine özgü olabilirdi. Troçki, işçilerle köylülerin yakın bir gelecekte çatışmasını kaçınılmaz sayıyor, işçi sınıfını köylülüğün zararına ideolojik ve maddi bakımdan güçlendirerek bu çatışmaya hazırlamanın zorunlu olduğunu düşünüyordu. Buharin bu konuda şöyle diyordu: "Troçki yoldaşın yanılgısı, işçi sınıfı ile köylüler arasında böyle bir çatışma yalnızca *olası* iken, bu çatışmayı *kaçınılmaz* saymasıdır. Bu hiç de aynı şey değildir. Eğer köylüler için proletarya rejiminin burjuva rejiminden daha az kârlı olduğu ortaya çıkarsa, eğer köylüler proletaryanın yöneticiliğini reddederlerse, çatışma ancak o zaman kaçınılmaz olur. Ama böyle bir çatışma kaçınılmaz değildir ve eğer zafer kazanmış işçi sınıfı partisi, politikasında işçi-köylü blokuna destek verir ve bu blokun güçlenmesine öncelik tanırsa, böyle bir çatışmadan sakınılmış olacaktır."(9)

Seçeneğin Kilit Noktaları

İlkel sosyalist birikim kavramına Buharin'in gösterdiği seçenek, NEP'in sürmesi, derinleştirilmesi, NEP'in "kaskatı bir planlamaya dayalı ulusal ekonomik yapı"da özel girişim için yalnızca küçük bir açılış diye görülmeyip geniş yorumlanmasıdır. Buharin, ekonomi dışı zorlama ve zorla çalıştırma sistemine karşı, aynı zamanda üretim araçlarının sahibi olan işçinin emeğini seçenek olarak gösterdi. Bürokratik bir azınlığın diktatörlüğüne karşı çoğunluğun (emekçilerin) özyönetimi; köylülerin sömürüsüne karşı eşitlik temelinde işçilerle köylülerin sağlam bir bağlaşıklığı; tarımı "harcayarak" sanayileşme yerine, ulusal ekonominin her iki dalının birbirinin gelişmesini özendiren diyalektiği; katı, bürokratik bir merkezi planlama yerine, gi-

(7) Agy, s.303.
(8) Agy, s.304.
(9) Agy, s.353.

rişimi özendiren esnek bir planlama. Buharin'den ne zaman sosyalizmin özünü kısaca anlatması istense, hep Lenin'in şu sözleriyle karşılık verirdi: *Sosyalizm, uygarca işbirliği yapanların düzenidir.*

Buharin, ileri sanayi işçilerine hitabederken, bu dönemde sosyalist kuruculuğun ana yöntemlerini basit ve derin bir biçimde şöyle tanımlıyordu: "Tabanın olan mujikle teması kaybetme; sanayii yavaş yavaş geliştir. Köylü ekonomisinin biriktirdiği bir kopek'in sosyalist sanayi için bir ruble biriktirmenin temeli olduğunu hatırla. Bütün ekonomik ve benzeri politikalarında mujiğe sıkı sıkıya dayan. Mujiği kooperatif hareket yoluyla değiştir, onları kooperatiflerde birleşmeye özendir. Sen, bankaları ve kredileri denetle. Mujiği yoğurmak için onyıllar harca ve onun mülkiyet sahibi olması seni tedirgin etmesin. Köylünün senin bağlaşığın olacağını aklından çıkarma. Senin yeniden biçimlendireceğin bir bağlaşığındır o. Sabırlı ol, acele etme, aşırıya gitme, komünist erdemlerini sergilemekte gösterişe kaçıp mujiği ürkütme: Bu erdemlerden korkarsa, onları kendine sakla, seni izleyebilmesi için ona karşı dikkatli ve akıllıca davran. Ancak o zaman kazanacaksın."[10]

Troçkistler buna alaycı bir tarzda, "saçmalığa varan bir ütopya, Buharin'in skolastik düşüncesinin bir ürünü" karşılığını verdiler. Troçkistler, Buharin, köylüyü destekleyip, Lenin'in deyişiyle; durmadan kapitalizmi yaratan küçük çaplı meta üretimi sistemini kapsamlı biçimde özendirerek sosyalizmi kurmak istiyor diyorlardı. Evet, sorun buradaydı! Troçkistler sorunu oldukça isabetli saptamışlardı. Buharin, troçkistlerin meydan okumasını kabul etti. Lenin'in düşüncelerine dayanarak, ne yazık ki, o zamandan beri tarihin tozlu sayfalarına terkedilmiş mükemmel bir çözüm ortaya koydu. Buharin öncesini yeniden canlandırmaya çalışalım: (Geçerken, Buharin'in amacının genel olarak kulakların -zengin köylülerin- çiftliklerine dayanıp sosyalizmi kurmak olduğuna ilişkin tanıdık savların doğasının ne denli zorlama olduğuna değinmek isteriz.) Suçlama tamamen saçmadır. Tersine, Buharin, "kulak'lara karşı hızlandırılmış saldırıya ilişkin olarak üzülüp sızlananları"[11] kesinlikle eleştirmişti.

Buharin, troçkistlerin yanılgısının "metodolojik kaynağı"nın "soruya *dinamik* değil de, sanki *durağan*mış gibi yaklaşma"larında[12] yattığını ortaya koydu. Başka bir deyişle, troçkistler, devrimci değişim doğrultusunda, insanların toplumsal çevrelerini dönüşüme uğratırken kendilerini de değiştirdiklerini görmezden geliyorlardı. Devrim bir aşamadan öbürüne doğru ilerlerken, köylülerin geçirdikleri dönüşüm de işte böyleydi. Hiçbir şey köylüye dayatılamazdı; köylü sosyalizmi kabul etmeye "zorlanamazdı". Köylü, kendi özçıkarından hareket ederek mücadeleye katılmaya özendirilmeliydi. Köylü kendi mücadelesi, kendi etkinlikleri doğrultusunda kendini yoğuracak, yeniden yapacaktı. Biz marksist-leninistlerin ödevi, bu süreci hızlandırabilmek için yalnızca en uygun sloganları, en elverişli araçları bulmaktı.

Buharin, böyle bir stratejinin klasik örneği olarak da, Ekim Devrimi'nden sonra Bolşev lerin, Sosyalist Devrimcilerin (SR) tarım programını kabul etmelerini gösterdi. Bir proleter devriminin sosyalist olmayan bir tarım programı uygulaması, dıştan bakıldığında çelişkili gibi görünüyordu. Bolşevikler bu programı kabul etmekle, ger-

(10) Agy, s.371.
(11) Nikolay Buharin, Agy, s.19.
(12) **Leninizm İçin**, s.303.

çek demokratların yapması gerekeni yaptılar. Çünkü onlar için geniş halk kitlelerinin istemleri birer yasa hükmündeydi. Yalnızca kazandıkları pratik deneyim sonucuyla kitleler, kendi istemlerinin yetersizliğini kavrayabilecek, köylülerin hayalleri dağılacak, gözlerini işçi sınıfı programının yararlarına açabileceklerdir.

Buharin'in vargücüyle savunduğu Leninci politika işte böyleydi. Buharin, bu politikanın devrimin toplumsal tabanını daraltmayıp genişleteceğini, işçilerle köylüleri çatışmaya götürmeyip onların çıkarlarını gitgide daha çok biraraya getireceğini ısrarla savunuyordu. Bununla birlikte, o, bu sürecin hiç de herhangi bir toplumsal çatışmaya yolaçmadan ilerleyeceği savında değildi. Soğukkanlı gerçekliğiyle böyle bir çatışmanın kaçınılmaz olabileceğini kabul ediyordu. Kırsal alandaki güçlerin devrimden sonra yeniden kümelenmekte olduğunu yazdı. Ama doğru bir politikayla böyle bir yeniden kümelenme ana yığınları etkilemeyecek, onlar devrimci işçi sınıfının bağlaşığı olarak kalacaklardı. Buharin analizlerini şöyle özetledi: "Zaferlerimizi, parti, Troçki'nin değil de, Lenin'in yolunu izlediği için kazandık ve tam da Lenin'in çizdiği bu yolda ilerleyeceğiz. Köylülere güvenerek onları arkamızdan çekeceğiz ve böylece sosyalizme varacağız."(13)

Yavaş Gelişme Temposunun Savunucusu mu?

Troçkistlerin Buharin'e yönelttikleri bir başka suçlama da, onun yavaş bir gelişme hızını savunduğudur. Ama yine hedefe isabet kaydedilememiştir: Neye göre "yavaş"? Bu işin içinden çıkabilmek için, yine Buharin'in ünlü benzetmesini hatırlayalım: Biz altın yumurtlayan tavuğu şimdilik doyurmak isterken, siz troçkistler onun kafasını koparmak istiyorsunuz. Doğru, siz troçkistler tavuğun etini ulusa bir an önce, hemen şimdi vermek istiyorsunuz. Peki sonra? Bir süre sonra tavuk yenmiş, ülke etsiz, yumurtasız kalmış olacak. Ülkeyi açlığa mahkum edeceksiniz. İşte sizin yüksek oranda kalkınma temponuzun gelip dayandığı yer burası. Hızlanma uğruna, köyün "boynunu koparamayız"; bugün tüyü yolunabilecek her şeyin tüyünü yolamayız. Çünkü *sosyalist sanayi*de "birikim" konusu, *köylülerin çiftliklerin*deki "birikim" konusuyla kaçınılmaz olarak sıkı sıkıya bağlıdır."(14)

Buharin, kesinlikle "düşük hızlar"dan, "ayaklarımızı sürümek"ten yana değildi. Bu, Buharin'le ilgili bir başka uydurmadır. Buharin, "olanaklı en yüksek sanayileşme oranına erişmek için çaba göstermemiz"(15) gerektiğini belirtti. Bu sözleri havada da bırakmadı, "sanayi alanında gelişmenin güç ve *çapı*"nda bütün öteki ülkeleri geçen Birleşik Amerika'nın, önemli ve öğretici tarihsel deneyimini örnek vererek bu tezini kanıtladı da. Buharin dedi ki: "Troçkizmin ideologları safça şunu öne sürüp duruyorlar. Diyorlar ki: 'Her yıl tarımdan sanayiye ne kadar büyük kaynak aktarılırsa, genel olarak sanayide o kadar büyük gelişme oranı sağlanabilir.' Ama besbelli ki, bu sav çürüktür. *Uzun erim*de en yüksek oran, sanayinin hızla gelişen tarım temelinde büyümesi sonucu sağlanacaktır. Sanayi ancak o zaman gelişmesinin rekor düzeyine ulaşacaktır."(16)

(13) Agy, s.364-365.
(14) Agy, s.303.
(15) Nikolay Buharin, **Bir Ekonomistin Notları**, s.43.
(16) Agy, s.20.

1927 yılında yapılan 15'inci Parti Kongresi, bu tartışmayı özetleyip şu sonuca vardı: "Tarımdan sanayi alanına azami kaynak aktarma istemi yanlıştır, çünkü böyle bir istem, yalnız köylülerle politik bir bozuşma anlamına gelmekle kalmıyor, aynı zamanda sanayiye hammadde sağlanmasının temelini zayıflatıyor, onun iç pazarına ve dışsatımına darbe vuruyor, bir bütün olarak ekonomik sistemin dengesini sarsıyor. Günümüzde böyle bir durum, yavaş gelişme hızı anlamına geliyor, sanayileşmenin zararına dengenin bozulması demek oluyor."[17]

Ülkede buyrukçu bir yönetim sistemi kurma girişimi (kışla komünizmi), 1923-1927 yılları arasında işte böyle püskürtülebildi. Lenin'in başlattığı "kitlelerin yaratıcı etkinliği olarak sosyalizm" politikası üstün geldi. Ne var ki, 1930'lu yıllara girerken, bu politika, buyrukçu yönetim tarzının yeni saldırılarına dayanamayıp yenilgiye uğradı. Bu kez sözkonusu olan saldırının Stalinci biçimiydi. Niçin böyle oldu?

Tarihin Zikzakları

Rusya'daki devrimci harekette iki ana eğilim uzun süredir varolageldi: Biri; Zaiçnevski, Neçayev, Tkaçev, vb.nin temsil ettiği otoriter, "kışla komünizmi" eğilimi, öbürü; Radişçev, Hertzen, Lavrov, Dobrulyubov ve Çernişevski'nin temsil ettiği kitlelerin tarihsel girişimine değer biçen demokratik eğilim. Bu iki tür yönelim, politik düşünce ve dünya görüşü, devrimciler kitlesinin iki temel katmanının toplumsal ve kültürel koşullarındaki farklılıkları yansıtıyordu. Katmanlardan biri, emekçilerin gelişmiş, kültürlü, Marks'ın deyimiyle "uygarlığın meyveleri"ni koruyabilecek ve ona bir şeyler katabilecek kesimiydi. Öbürü ise, toplumsal merdivenin altlarına, dibine düşmüş olanlar, yani gerçek "dışlanmışlar", "uygunsuzlar"dı. Onların toplumsal düzene karşı duydukları nefret, çoğu durumlarda toptan yıkıcı bir nitelik taşıyordu. Ezilenlerin bu kesimi, bir yandan ezenlere karşı eşsiz bir özveri ve yiğitlikle mücadele edebilirlerdi ve nitekim öyle de yaptılar. Ama öte yandan bu insanların, eski düzende çoğunlukla uğradıkları insanlıkdışı davranım yüzünden, kendi ahlâk anlayışlarını yeni sistemin genel yasası düzeyine çıkarmaları ve buna göre davranmaları tehlikesi vardı. Bunun sonucu, Marks ve Engels'in belirttiği gibi, eski tiksinçliğin yeni biçimde canlanması pekala olanaklıydı.

Lenin de bunu çok iyi anlıyordu. Rusya'daki devrimci kitleleri yüceltmiyor, bu tür eğilimlerin var olduğunu biliyordu. Ama önemli olan, diye düşünüyordu Lenin, işçi sınıfının daha ileri, kültürlü kesiminin ve onun politik partisinin geri toplumsal katmanların bu kaynayan enerjisini yapıcı bir yöne akıtabilmesiydi. Büyük bir sabır ve çürütülmez savlarla, Lenin, ekonomik konularda, milliyetler politikasında, kültür sorunlarında ve nihayet dünya devriminin geleceğine ilişkin beklentilerde ültra-devrimci tutumları eleştirdi. Böylesi, çok çetin bir politik çalışmayı gerektiriyordu. Çalışmanın başarısı da, birçok bakımdan, partinin "Eski Muhafızları"nın birlik ve kenetlenmişliğine bağlıydı. Lenin, ardıllarından bu birliği korumalarını istedi. Dedi ki: Eğer birbirinize düşer, bölük pörçük olursanız, buna yol verirseniz, çevrenizi saran sabırsız, uygarlaşmamış, küçük burjuva denizini denetim altına alamazsınız. Ve son yıllarda içini sürekli kemirip duran şu soruyu sordu Lenin: "Devrimden geri çekilme", bir "Termidor" anlamına mı gelecek?.

---

(17) **Öneri ve Kararlarıyla SBKP'nin Kongreleri, Konferansları ve Merkez Komitesi Toplantıları**, Cilt 4, Moskova, 1984, s.277 (Rusça)

Başka birçok öğüdü gibi Lenin'in bu öğüdü de, ardıllarınca görmezden gelindi. Buyrukçu, dayatmacı yönetim tarzının bellibaşlı ve en başta gelen nedeni; gerek toplumda, gerekse partide, küçük burjuva, kültürel ve politik bakımdan geri güçlerin sayıca olağanüstü üstünlüğü, parti birliğinin çözülmesi ve bunun sonucu partinin "eski muhafızlar"ının nerdeyse tümüyle ortadan kaldırılmasıydı. Ne yazık ki, Lenin'in doğrultusunun daha iyi savunulması ve geliştirilmesi (ki, Buharin'in yapıtlarında simgeleniyor) ve parti içindeki demokratik eğilim de bellibaşlı hata ve eksikliklerden uzak değildi. Bu da, partinin bağlaşıklığını, emekçilerin ileri katmanlarının yaklaşık hastalık mikrobuna, stalinizm'e karşı kendini savunabilmesini zayıflatıyordu.

Neydi Bu Eksiklikler?

Buharin, troçkizm'i yalnızca kuramsal bakımdan hatalı görüşlerin bir toplamı diye eleştiriyordu. Eleştiri gerçi mükemmeldi. Ama Buharin, Troçki'nin önerdiği baskıcı-zora dayalı sistemin büyük kudrete sahip toplumsal güçlerin duygu ve özlemlerinin yalnızca özgül, pratik bir ifadesi olduğunu gösteremedi. Partinin dikkatini *bu noktanın üzerine* çekemedi. Gerçekten de, en başta gelen ödev, yalnız troçkizm'in bir eleştirisini yapmak değil, aynı zamanda bu güçlerin inatçı baskısına karşı nasıl direnilebileceğini, doğru yolun nasıl izlenebileceğini, devrimin iki büyük "kıta"sının nasıl tek bir anakarada biraraya getirilebileceğini açıklamaktı.

Bunun yanısıra, Buharin, buyrukçu yönetim tarzının özünü troçkizm'in biçiminden ayırmadı. Bundan ötürü parti, özel olarak troçkizm'e karşı bir bağışıklık kazanırken, savunmaya dönük bir tepki geliştirirken, genel olarak buyrukçu sistemin özüne karşı bir bağışıklık geliştirilemedi. Bundan ötürü, buyrukçu tarz, başka bir yerden, stalinci biçimde yeniden doğarken, bunun aynı soydan bir tehlikenin göstergesi olduğunu çok az insan kavrayabildi. (Geçerken belirtelim ki, Troçki ile Stalin'in görüşlerinin nerdeyse toptan birbirine benzediğine ilişkin olarak şu sıralar basında sık sık ileri sürülen savlar da, bir başka "aşırılık" örneğidir. Ama bu, Brejnev politikasının özgül yanları gibi, başlı başına ele alınması gereken bir konudur.)

Gerek ülke, gerekse dünyadaki durum, Buharin'in önerdiğinden daha hızlı bir gelişme hızını gerektiriyordu. Ayrıca, 15'inci Parti Kongresi'nde kabul edilen hızlanma programını zenginleştirecek, derinleştirecek, yetkinleştirecek olanaklar da vardı. En başta NEP, uluslararası ekonomik ilişkiler alanına uzatılabilirdi. Lenin'in yakın çalışma arkadaşı, ülkenin dış politikasının mimarlarından biri olan Leonid Krasin, 1923 yılından beri bu konuda ısrar ediyordu. Krasin'in önerileri, cesurca ve geniş kapsamlıydı. Krasin, 13'üncü Parti Kongresi'nde, Ekim Devrimi'nden sonra iptal edilen Çarlık Rusyası'nın Batı'ya olan borçlarını ödeme yükümlülüğü karşılığında, dış kredi sağlamanın, yabancılara işletme hakları tanımanın pekala mümkün olacağını özellikle önermişti. Ancak bu düşünceler hemen saldırıya uğradı: Böyle olursa Sovyetler Birliği kapitalist ülkelere "bağımlı" duruma gelirdi. Bu tür öneri, bir proleter devrimciye hiç yakışır mıydı? Buharin bile, Krasin'in görüşlerine "şöyle bir bakıp geçti."

Dahası, Buharin, sosyalizm içinde devlet kapitalizmine ilişkin Lenin'in görüşlerini tümüyle kavrayamadı ve geliştiremedi. Buharin gençken ve "epeyce sol"dayken, "devlet kapitalizmi"nin, sermayenin bir bağlaşığı olarak devletin sermayeyle bir-

likte ortak sömürücü bir role sahip olması anlamına geleceğini Lenin'e göstermeye çalıştı. Buharin'e göre, bundan ötürü bir işçi-köylü devletinde devlet kapitalizmi mümkün olamazdı, bu teorik bir yanılgıydı, vb. Bunun üzerine Lenin, haklı olarak Buharin'i esnek olmamak ve yeterince diyalektik düşünmemekle suçladı. Buharin, Lenin'in yeni ve tamamiyle eşine raslanmadık toplumsal bir ilişkiye işaret ettiğini görememişti: *Sosyalist* bir devlette işletmeciliğe izin veriliyor, ama bu işletmecilik düzenleniyor ve sınırlanıyordu.

Son olarak da, Buharin'in, 1929 yılına kadar ortaya çıkan bazı yeni ve karmaşık sorunlara yeterince inandırıcı yanıtlar veremediğini söyleyebiliriz. Durum hiç de basit değildi. Tarım serpilip gelişiyordu. Ama sanayi, tarıma yeterince işlenmiş mal sağlayamıyordu. Dahası, Buharin'in doğrultusu şu soruya da yanıt getirmiyordu: *Ekonomik* kaldıraçlar yardımıyla köylüler sanayileşme sürecine etkin biçimde nasıl katılabilirlerdi? Buharin, sanayide kooperatifçiliğe ilişkin olarak Lenin'in düşüncelerinin gerçekleştirilmesi için de uygun bir biçim bulamamıştı. Bazılarına göre, Lenin kooperatifçiliği yalnızca tarımda ve küçük üretimde önermişti, sanayi ise başlı başına devletin alanıydı. Kısacası, kooperatifçilik çabaları sanayiye ulaşmadı. Ne de, ticari canlılık ve özyönetim öğeleri, emek üretkenliğini artıracak özendiriciler sanayinin yolundan geçmedi. Oysa Lenin'in uygar işbirlikçiler (kooperatifçiler) sistemi diye yaptığı sosyalizm tanımlaması, kentler için de, kentlerin kırsal alanlarla ilişkileri için de geçerliydi.

Oysa bunların hiçbiri gerçekleşmedi. Fırsatlar kaçırıldı. Kooperatifçilik sanayi alanına da yayılacağına, kentlerdeki "kışlalar" kırsal alanları istila etti ve Stalin tarzı kollektifleştirme başladı. Buharin'in savunduğu sosyalist kalkınmanın demokratik yolu, uzun yıllar tıkandı. Ama iki toplumsal "kıta"nın, iki politikanın (otoriter ve demokratik) çatışması süregeldi. Ekim Devrimi'nde ve devrimden sonra Lenin'in liderliğinin yarattığı düşünsel itki ve etkiler ortadan kaybolmadı.

Şimdi Leninci doğrultunun yeniden doğuşu sürecinde, Buharin'in yapıtları tarihsel gerçeğin yeniden kurulmasına önemli ölçüde yardımcı oluyor. Buharin'in buyrukçu-dayatmacı yönetim tarzını eleştirisi öylesine güçlü, inandırıcı ve canlı ki, hiç kuşku yok, bu eleştiri, marksist kuramsal düşünce hazinesinin en değerli köşetaşlarından biri olacaktır.

KANADA'NIN SINIFSAL YAPISINA YENİ YAKLAŞIMLAR

Gerry van Houten
Kanada Komünist (KKP) MK Üyesi Partisi

Bilimsel-teknolojik devrim üretici güçlerde, hem iş araçları ve aletleri hem de emeğin kendisi bakımından köklü bir dönüşüme yol açtı. Bilimsel teknolojik devrim, bir yandan maddi üretim düzeyini, hem niceliksel hem de niteliksel olarak yükseltti. Diğer yandan ise, sanayideki işçi sınıfının görece ağırlığını azaltarak emekçilerin diğer katmanlarının rollerini arttırdı.

Kapitalist dünyada, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana geçen dönemde bilimsel-teknolojik devrim, kabaca iki evreye bölünebilir. Bu iki evrenin başlangıç işaretleri, 1943 yılında ilk bilgisayarın geliştirilmesi ve 1971'de mikroçipin bulunmasıydı.

İlk aşamanın belirgin özelliği; ağır sanayilerde, imalatta ve ulaşımda hem üretimin, hem de üretkenliğin hızlı ve ivmeli artışıydı. Birçok sanayide mekânizasyon ve otomasyon öyle bir hızla ilerliyordu ki, 1960'ların başında otomasyonun, şimdiye kadar görülmemiş bir teknolojik işsizlik düzeyi yaratacağı endişesi giderek yayılıyordu. Endişeler emekçiler arasında o kadar büyüktü ki, otomasyon ve teknolojik işsizlik sorunu Komünist Parti de dahil bütün işçi sınıfı hareketi içinde büyük ilgi topladı.

1960'larda işsizlik yavaş yavaş tırmandığı halde beklenen düzeyde gerçekleşmedi. Bunun üç nedeni vardı: İlk olarak, 1960'larda kapitalist ekonominin görece başarısı ulusal ve dünya pazarlarında talebin artmaya devam edeceğini garantiledi ve böylece sanayi üretkenliğindeki hızlı artışa karşın yeni işler ortaya çıktı.

İkinci olarak, işçi sınıfının 1960'larda daha yaygın eğitim ve sağlık olanakları için verdikleri savaşımın başarısı, bilimsel-teknolojik devrimin daha iyi eğitimli ve daha sağlıklı bir işçi sınıfı gerektiren gelişimi ile çakıştı. Maddi üretim alanındaki işlerin sayısındaki artış hızı, daha önceki on yıllık dönemlere oranla yavaşlamış olduğu halde, ticaret ve hizmet sektörlerindeki (özellikle eğitim ve sağlık hizmetleri) hızlı genişleme, sanayi alanındaki artan işten çıkarmaları kendine çekmeye yeter de artardı bile.

1950'lerde ve 1960'larda bilgisayarların üretici güçler üzerindeki etkisi çok küçüktü

çünkü son derece pahalıydılar. Yalnızca hükümetlerin ya da çok büyük şirketlerin onları alınaya gücü yeterdi. Yüksek teknolojinin diğer türleri ise henüz gelişimlerinin bebeklik aşamasındaydılar.

1950'lerde ve 1960'larda Kanada'nın sınıfsal ve mesleksel yapısı yüzyılın başında başlamış olan bir gelişmeye tanık oldu, ama çok daha ivmeli bir hızda. Kırsal alanda tekelleşmenin ve mekânizasyonun artmasına bağlı olarak, yalnızca Kanada'nın işgücü içinde çiftçilerin oranı düşmekle kalmadı, aynı zamanda mutlak sayılarında da azalma oldu. 1931'de çiftçiler, çalışan Kanadalıların yaklaşık 1,1 milyonunu (yüzde 20) oluşturuyorlardı. 1981'de çalışan nüfusun yalnızca yüzde 4'ten biraz fazlasını oluşturan 481.600 çiftçi vardı.

1950 ve 1960'larda sanayi proletaryasının mutlak sayısında bir artış olduğu halde işgücü içindeki oranı, 1931'de yüzde 38'den, 1971'de yüzde 32'ye düştü. Ayrıca, sanayi proletaryasının yapısında önemli bir yenilenme oldu; inşaat, işleme ve imalat işçilerinin sayısı önemli ölçüde artarken, ormancılık, madencilik ve ulaşım işçilerinin sayısı azaldı.

Diğer yandan, büro, ticaret ve hizmet sektörü çalışanlarının sayısı 1951 ile 1971 arasında iki mislinden fazla arttı. İşgücü içindeki oranları yüzde 27'den yüzde 35'e yükseldi. Uzmanların sayısı ise neredeyse üç misli arttı ve bu artış içinde en büyük payı, eğitimcilerle sağlık hizmetlerinde çalışanlar oluşturdular.

Savaş sonrası bilimsel-teknolojik devrimin halen içinde bulunduğumuz ikinci aşamasının belirgin özelliği ise; özellikle de mikroçip teknolojisinin bulunarak ticari kullanıma açılması ile yeni teknolojilerin yaygın biçimde hizmete sunulmasıdır. 1970'lerde ve 1980'lerde bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler bunun çarpıcı bir örneğidir.

Kanada'nın ilk bilgisayarı 1951 yılında Toronto Üniversitesi'nde kuruldu. Yüzlerce kırılabilir parçası bulunan ve bir ders salonu büyüklüğünde bir odayı kaplayan bilgisayar korkunç miktarda elektrik tüketiyor ve sık sık da bozuluyordu. Mikroçipler sayesinde şimdi bilgisayarlar normal bir prize bağlanarak bir masanın üzerine yerleştirilebiliyorlar. Küçük oldukları halde 1951'deki bilgisayarın en iyi halinden çok daha güçlü ve verimliler. Ayrıca, küçük işyerlerinin ve hatta tek tek kişilerin alabilecekleri kadar ucuzladılar. Ama en önemlisi, 1951 bilgisayarı, çalıştırılması ve bakımı için çok sayıda kalifiye işçi gerektirirken, modern masa-üstü bilgisayarı, bilgisayar bilimine yakın olmayan kişiler tarafından çalıştırılabiliyorlar ve görece az bakım gerektiriyorlar. *Tüm Kanada çapında bu ve diğer yeni teknolojiler üretici güçlerin kökten dönüşümüne neden oldular. Kaçınılmaz olarak, ülkenin sınıfsal ve mesleksel yapısında bunun etkileri oldu.*

1970'lerde sanayi proletaryası sayıca mutlak olarak büyümeye devam etti. Aslında, bir bütün olarak işgücünün büyüme hızından biraz daha hızlı bir oranda büyüdü. İçeriğinde çok az bir değişim olması ilginçtir, ancak işleme ve imalat sanayi işçilerinin sanayi işçi sınıfı içindeki ağırlıklarının biraz yükseldiğini de belirtmek gerekir. Bu oran 1980'lerin ilk yarısında, Kanada'nın ABD'ye yaptığı, imalat ve yarı-işlenmiş malların ihracındaki büyük artışa bağlı olarak daha da büyüdü. Bu arada büro, ticaret ve hizmet sektörü çalışanları sayısal olarak daha da büyüdüler.

1970'lerde eğitim ve sağlık hizmetlerindeki artış hızında da keskin bir düşüş ol-

du; bu dönemdeki artış, 1951-1971 dönemindeki artış hızının yalnızca dörtte biri kadardı. Bu gelişmenin, görünen ilk nedenleri sağlık hizmetleri ve eğitim alanındaki hükümet kesintileriydi ama daha temel nedenler teknolojik işsizliğin artmasında ve *mesleklerin vasıfsızlaşmasında* yatıyordu.

Temelinde mikroçip ve yeni iletişim teknolojilerine dayanan mikroelektronik, bir dizi yeni iş kategorisi yaratmıştı (bilgisayar programcıları, sistem analizcileri, vb.) ama aynı zamanda yarattığından daha fazla sayıda işin de ortadan kalkmasına ya da çok az uzmanlık gerektirecek kadar basitleşmesine neden oldu. Örneğin, mikroçipin ilk bulunduğu yıllarda yüksek kazançlı, yüksek vasıflı ve erkeklerin egemen olduğu dizgicilik işleriyle, genellikle az kazançlı, yarı vasıflı ve kadınların yaygın olduğu sekreter-daktilo türü işler arasında büyük bir fark vardı. Bilgi-işlemciler (her tür yazılı metnin hazırlanmasında büyük kolaylıklar getiren bilgisayar programları - Çev.) bu durumu tümüyle değiştirdiler. Bu programlar basın sanayinde öyle bir devrime yol açtı ki, şirketler kendi olanaklarıyla, basım ve yayının, bir zamanlar matbaalarda yapılan çeşitli aşamalarını atlayabiliyorlar ve bunu, bilgisayar programcılığı konusunda eğitim görmüş, bir zamanlar orta düzey dizgicinin yaptığı işi yapabilen, ama yine az kazanan kadın sekreterlerle gerçekleştirebiliyorlar.

Yeni teknolojiler aynı zamanda işsizliğin uzun erimdeki artış eğilimini de şiddetlendirdi. İşsizlikte, kapitalizmin ekonomik döngüsünden kaynaklanan dalgalanmalar sürerken, teknolojik-yapısal işsizlik giderek artan bir rol oynuyor. Son 20 yıl içinde her yeni döngüsel bunalımdan önce yaşanan üretim patlamasında, işsizlik düzeyi bir öncekine oranla daha yüksekti. 1980-82 ekonomik bunalımından önceki son patlama yılı olan 1979'da işsizlik oranı yüzde 7,5'ti ve ardından neredeyse yüzde 12'ye kadar yükseldi. Ekonomik döngüdeki 5 yıllık patlama aşamasında işsizlik oranı ancak yüzde 7,8'e düşebilmişti. Bu bağlamda, 20-23 Mayıs 1988 tarihleri arasında toplanan KKP 27. Kongresi süren yüksek işsizlik düzeyinin, emekçilerin zararına, tekelci sermaye tarafından kendi kârlarını maksimize etmek amacıyla kullanıldığını vurguladı.

Aslında, şirketler artan ölçüde *yarım günlük işçi* kullanma yoluna gitmeselerdi işsizlik oranı çok daha yüksek olurdu. 1987'de yarım gün çalışan işçilerin sayısı iki milyonu geçmişti. Bu işçilerin çok büyük bir bölümü, aslında tam gün çalışabilecekleri işler aradıkları halde bulamıyorlardı.

Yarım günlük istihdam artışındaki bu sıçramanın iki ana nedeni vardı: Birincisi; gerçek ücretlerin düşmesi, son büyük yedek işgücünü, yani kadınları işgücü pazarına girmeye zorluyordu. Tüm yarım gün çalışanların üçte ikisi kadındı ve geri kalanların çoğu da genç erkeklerdi. İkincisi; işverenler yan ödemelerden kurtulmak için bu durumdan yararlanıyorlardı. Yarım gün çalışanlar genellikle daha düşük ücretler aldıkları, dişçi ve sağlık hizmetleri ya da sigorta ve emeklilik gibi haklardan nadiren yararlandıkları için, işverenlerin "işgücü maliyeti"nin tasarrufunun bir aracı olarak gördüğü yarım gün çalışanları işe alma istekleri oldukça güçlü. Tam gün işçilere yapılan yan ödemeler ise, çoğunlukla gelirlerinin yüzde 15'i ile 25'i arasında değişiyor.

1970 ve 1980'lerde bilimsel-teknolojik devrim, işsizlerin sayısının artmasına ve çok sayıda işin vasıfsızlaşmasına neden olmakla birlikte, yeni iş kategorilerinin oluşma-

sını ve diğerlerinin de hızla genişlemesini sağladı. Örneğin, 1961'de bütün Kanada'da yalnızca 700 sistem analizcisi ve bilgisayar programcısı vardı. 1971'de bu sayı 22 bin'e çıktı ve 1981'e kadar üç kat artarak 61 bin'e yükseldi; 1980'lerin ilk yarısında da bilgisayar ve bilgi-işlemciler kullanımının tüm ekonomide hızla yaygınlaşmasına bağlı olarak artmaya devam etti. Mühendislik teknologları ve teknisyenleri arasında daha da hızlı bir artış oranı kaydedilmişti ve 1970'lerde sayıları dört katına çıkmıştı, ancak daha sonra bu artış hızı yavaşladı. Bu istatistikler ilk bakışta etkileyici görünse de, aslında Kanada diğer gelişmiş kapitalist ülkelerin gerisinden gidiyor. 1983'te Kanada'da bin kişilik işgücü başına 2,7 araştırma bilimcisi ve mühendis düşüyordu. Hollanda, İsveç, Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti, ABD ve Japonya'da ise bu oranlar sırasıyla, 3,7, 3,9, 3,9, 4,8, 6,4 ve 7,4'tür.

Bu durumun ana nedeni Kanada'nın ülke içindeki istemi karşılayabilmek için yüksek teknoloji dışalımına bağımlı olmasıdır. Bu nedenle Kanada'da bilgisayarları ve diğer yüksek teknoloji malzemesini çalıştırmayı ve onarmayı bilen işçilere büyük talep varken, temel araştırma yapanlar da dahil, bu tür araçları geliştirenlere duyulan talep daha azdır.

Bilimsel - teknolojik devrimin ikinci aşaması, işçi sınıfının bileşenlerinin yeniden yapılanmasına neden olmakla kalmadı, aynı zamanda *küçük burjuvazinin de hızla genişlemesine yol açtı.* 1969 yılında 10 milyon doların altında malvarlığı olan 128.300 işletmeye karşılık, 10 milyon doların üzerinde malvarlığı olan 1.000'in üzerinde işletme vardı. 1983'te 394.200 küçük işletme ile çoğuna Kanada'nın az sayıdaki tekelinin sahip olduğu 3.700 büyük işletme vardı. Gerçekten de, 1983'te 500 tekel, toplam varlığı, Kanada'da tüm şirketlerin toplam mal varlıklarının neredeyse yarısına tekabül eden 3.200 şirketi denetliyordu. Bu artış, 1968'de en büyük 500 şirketin elinde bulundurduğu yüzde 42,9'luk orana göre önemli bir artıştı. Başka bir deyişle, şirketleri yoğunlaşması da küçük işletmelerin sayısındaki artışla birlikte ilerledi.

Ayrıca, ticaret ve hizmet sektörlerindeki büyüme hızı, 1960'lara oranla önemli ölçüde yavaşlanmış olduğu halde, yeni küçük işletmelerin üçte ikisi bu iki sektör içinde kurulmuştu. Bu gelişme, 10 milyon doların altında mal varlığı olan işletme sayısının 3,5 kat arttığı inşaat sanayinde daha da belirgindi. Bu sektörler biraraya getirildiğinde küçük işletme sayısındaki artışın yüzde 80'inin bu sektörlerde gerçekleştiği görülüyor. Bu durum işgücünün bileşenleri, görünüşü, doğası ve iç yapısı üzerinde iz bıraktı.

Başka bir deyişle, Kanada ekonomisindeki ve işçi sınıfının bileşenlerindeki yapısal değişiklikler, *işçi sendikalarının hareketini yeni bir durumla karşı karşıya bıraktı.*

Birincisi; teknolojik işsizliğin artışı, tekellere, işçi sendikalarına karşı savaşımlarında kesin bir üstünlük sağladı. İşgücü pazarında, ekonomik döngünün üretim patlaması aşamalarında bile işçi arzının talebi kat kat aşması, tekellere, yaşamını sürdürebilmek için az kazançlı ya da yarım gün, her tür işi kabul etmek zorunda kalan geniş bir işçi ordusu sağlıyor. Bu koşullar, örgütlü işçilerin daha yüksek ücretler ve daha fazla yan ödeme istemlerini yükseltmelerini çok daha zorlaştırdı. İşverenin, daha yüksek ücret yerine iş güvencesi olan işçilerden koşulların kabulünü istemesi gelenekleşti.

İkincisi; yeni teknolojiler çok sayıda sanayide örgütlü sendikalarda, özellikle ma-

dencilik, ormancılık, demiryolları ve basın sanayilerinde, sendika üyeliklerini ciddi biçimde azalttılar. 27. KKP Kongresi'nin Politik Raporu'nda da vurgulandığı gibi, bu durum doğrudan, yeni teknolojilerin, *çoğu işçilerin sendikalaştığı eski sanayiler yok olurken, yeni sanayilerin doğmasına* neden olduğu gerçeğine bağlıydı. Böylece, tekelci sermaye, bilimsel-teknolojik devrimden yararlanarak sanayide örgütlü işçi sendikalarının geleneksel temellerini baltalıyor. Büyük işadamları ayrıca ekonomideki bu yapısal değişikliklerin, işçi sınıfının haklarını ve etkinliklerini baltalamak için daha elverişli koşullar yaratacağını umuyor.

Üçüncüsü; yeni iş kategorilerinin ortaya çıkması ve diğerlerinin de hızla büyümeleri, yalnızca varolan üçüncül sanayilerdeki değil, aynı zamanda geniş ve yoğun biçimde yüksek teknoloji kullanan işyerlerindeki örgütsüz işçileri örgütleme sorununu sendikal hareketin karşısına çıkardı. Yeni teknolojiler sayesinde, tekeller, az sayıda çok işçi çalıştıran büyük tesisler yerine, çok sayıda son derece uzmanlaşmış küçük işletmeler kurma olanağı buldular. Bu koşullar yöneticilerin işçileri denetlemelerini kolaylaştırıyor ve sendikaların onları örgütleme girişimlerine engel oluyor.

Dördüncüsü; yeni teknolojiler, uluslar ötesi tekellerin hem ülke içinde hem de uluslararası alanda düşük ücretli yerlere yönelme yeteneklerini önemli ölçüde arttırmalarını sağladı. Uluslarötesi tekeller, işçileri istemlerini azaltmaya ve hatta koşulları kabul etmeye zorlamak için çekip gitme tehditlerini kolaylıkla kullanıyorlar.

Beşincisi; işçi hareketi, Kanada'nın yüksek teknolojili sanayisinin büyük bölümünün ABD silah sanayine parça sağlamaya yönelik olduğu gerçeğini gözönüne almalıdır. Kanada'da bu sanayi dalı, Kanadalı tekelci sermayenin en Amerikancı kesimini temsil ediyor. Bu kesim, ABD silah pazarında büyük kârlar yapmak uğruna, Kanada'nın bağımsızlığını ve halkının yaşam standartlarını feda etmeye hazırdır.

Altıncısı; federal ve eyalet hükümetlerinin kesinti politikalarına karşı sosyal programları savunmak, daha dolaysız biçimde işlerin ve yaşam standartlarının savunulmasına bağlı hale geldi. Hükümetler, bir politik intihar olacağından hiçbir zaman açıkça söyleyemezler ama gerçekte, işsizlerin, yarı vasıflıların ve vasıfsız işçilerin eğitime ihtiyaçları olmadığı, dolayısıyla da kesintilere gidilebileceğini düşünüyorlar. Aynı biçimde, bu tür insanların yüksek düzeyde bir sağlık bakımına ihtiyaçları yok, çünkü eğitimsiz ya da az eğitimli işçiler hastalandıklarında ya da öldüklerinde, işsizler ya da yarım gün çalışan işçilerden oluşan büyük yedek güçten yerlerine kolaylıkla yenileri bulunabilir.

Yedincisi; işsizliğin ve yarım gün çalışmanın artması, federal ve eyalet hükümetlerini işçi sendikalarına karşı tekellerden yana açık tutum alma konusunda cesaretlendirdi. Toplu sözleşme süreçlerini baltalamanın, sendikal hakları zayıflatmanın ve sık sık grev kırmaya yönelik yasalardan yararlanmanın hepsi de, sendikaların yalnızca kendi üyelerinin değil, genel olarak Kanada emekçilerinin çıkarlarını savunma güçlerini baskı altına almaya ve onları uluslarötesi tekellerin kâr amaçlı dar çıkarlarının gölgesine itmeye yöneliktir.

Bilimsel-teknolojik devrimin işgücünün sınıfsal ve mesleki yapısında yol açtığı değişiklikler *Komünist Parti'nin strateji ve taktiklerinde değişimi* zorunlu kıldı. Komünistler, sanayi işçi sınıfının dönüşüme uğramasına ilişkin yeni konularla karşı karşıya olmanın yanı sıra, emekçi nüfusun toplum içindeki ağırlıkları artan kesimleri-

nin özel ve özgül sorunlarıyla da karşı karşıyadır.

Kanadalı komünistler, farklı toplumsal katmanların doğası gereği farklı çıkarları öne koyduklarını ve çoğu Kanadalının henüz kendi sorunları ile başkalarınınkiler arasındaki bağları kurmadıklarını akıldan çıkartmıyorlar. Komünistlerin karşı karşıya bulundukları zorlu görev-burada ayrıca sendikal hareketi de eklemek gerekir-bu değişik akımları, ilerici bir politik değişim gerçekleştirebilecek tek bir güçlü akıntı içinde birleştirmektir.

Son yıllarda işçi hareketi kadın hareketiyle, yerli halklarla ve yerel ve özyönetim örgütleriyle daha yakın bağlar geliştirdi. Bu ve diğer örgütler, Mulroney hükümeti ile ABD emperyalizmi arasında varılan serbest ticaret anlaşmasına karşı birleştiler. Ancak, bu tür bağlaşıklıkların güçlendirilmesine ve Kanada toplumunun, politik partiler dahil, en geniş kesimlerini içermesine gerek var.

Tekelci sermayenin bazı kesimleri ve küçük işadamları da içinde, çeşitli toplumsal akımları nesnel olarak birleştiren şey, değişik biçimlerde de olsa, politikalarıyla, Kanada halkının ekonomik ve toplumsal refahını ve ülkenin bağımsızlığını tehdit eden ABD'nin uluslarötesi egemenliğine ve Kanada tekelci sermayesinin Amerikan yönelimli egemen kesimine karşı verilen ortak savaşımdır.

Bu nedenle komünistler, var olan nesnel koşullarda ve insanların politik bilinçlerinin düzeyinde gerçek bir ilerici değişimi gerçekleştirmenin en iyi yolu olarak, yeni tutucu parlamento dışında, *bir halk hareketinin, bir halk koalisyonunun* oluşturulması çağrısında bulunuyorlar. Komünistler, Kanada halkının bağımsız ve egemen bir ülkede daha iyi bir yaşam için verdikleri savaşımda çok önemli bir rol oynamaya devam ediyorlar ve edecekler.

KURTULUŞ TEOLOJİSİ VE MARKSİST DÜŞÜNCE

"Kurtuluşun kilisesini ya da kurtuluş teolojisini şöyle tanımlayabilirim: Hıristiyanlığın çok güzel, çok çekici, çok kahramanca ve çok görkemli tarihiyle ve kökleriyle yeniden bütünleşmesi. Diyebilirim ki bu durum, Latin Amerika'da bütün sol için, bu olayı çağımızda yaşanan en temel olaylardan biri olarak dikkate alma yükümlülüğünü getiriyor."

Fidel Castro[1]

Prof. Stepan Mamontov
WMR Kurul Üyesi

1000'li yıllar sona ererken toplumbilimciler şu paradoksla karşı karşıyalar: Bilimsel teknik devrim süreci ve toplumsal değişim çabaları içinde felsefi materyalizmin etkili zaferlerine tanık olmuş bir dünyada, dinsel bilinçte, özellikle de yoksul, "tali" ülkelerdeki bilinçte ciddi bir uyanış var. Bunun pek çok örneği var: Latin Amerika'da ve Arap ülkelerinde inançlıların dinsel belgiler altında politik yaşama kitlesel katılımları; gelişmiş kapitalist dünyada çeşitli "kilise"lerin ve mezheplerin ortaya çıkması; kilisenin ya yöneticilerle işbirliği yaptığı ya da muhalefet konumlarından vazgeçmediği bazı sosyalist ülkelerde din adamlarının süren ve hatta artan etkinlikleri.

Bu, genel nedenleri yalnızca tahmin edilebilecek oldukça geniş kapsamlı bir süreçtir. Kilisenin genişleyen etkinliğinin ve burjuva kitle iletişiminde irrasyonalizmin yaygınlaşmasının yanı sıra daha ciddi nedenler de var. Bunlar arasında bilim ve teknolojinin başdöndürücü gelişiminin bedeli, doğal çevrenin mahvedilmesi, kitlelerin pragmatizmden ve "makina" uygarlığının aşırı duyarsızlığından psikolojik olarak yorgun düşmeleri, yıkıcı savaşların günümüzdeki dehşeti ve en önemlisi de, İncil'deki "dünyanın sonu" kehanetinin gerçekleşmesi olarak görülen insanoğlunun nükleer yokoluşu tehlikesi sayılabilir. Ayrıca, dünyanın çeşitli bölgelerinde dinsel faaliyetlerin canlanmasına yol açan kimi yerel, bölgesel etkenler de bulunabilir. Bu durum Lenin'in şu ünlü görüşüyle uyum içindedir: "Dinsel maskeler ardına gizlenmiş politik protestolar, gelişimlerinin belli bir aşamasında tüm ulusların ortak bir özelliğidir."[2]

(1) **Fidel y la religion**, Conversaciones con Frei Betto, La Habana 1985, s. 291.
(2) V.I.Lenin, **Toplu Yapıtlar**, C.4, s.243.

Protestoların devrimci olabilecekleri gibi tutucu da olabileceklerini göz önüne alırsak, örneğin İslamcı hareketin nedenler, işlevler ve amaçlar bakımından Hıristiyanlığın mezheplerine, özellikle de Latin Amerika'daki Katolikliğine benzemediğini görürüz.

Bu yüzyılın ortalarında, ya da daha kesin söylersek, Küba devrimi zaferinin hemen ardından, dünyadaki tüm katoliklerin yaklaşık yarısını kapsayan Latin Amerika Katolikliği yeni düşünceler için bir "deneme sahası" haline geldi. Ayrıca dini dogmaların, yani İkinci Vatikan Konseyi (1962-1965) tarafından açıklanan *aggiornamento* politikasının yenilendiği yer oldu. İnançlıların, gerçekten yığınsal kitle örgütlerinin -halka yakın Hıristiyan cemaatleri- ortaya çıkarak, Hıristiyanlığın ilkel ideallerini, politik savaşçılarını ve şehitlerini yeniden canlandıran (değişmiş olan tarihsel koşullarda) ve "yeni" bir kilise ile "yeni" bir dini ruhun ortaya çıkmasını öneren hareket, yakıcı toplumsal çelişkilerin bulunduğu bir bölge olan Latin Amerika'da ortaya çıktı.(3)

Bunlar aslında kilise içindeki bölünmenin bir başlangıcıydı. Bu bölünmenin bir tarafında, halka yakın din adamlarından ve inançlıların en yoksul kesimlerinden oluşan, Katolikliğin bir tür "perestroyka" gerçekleştirerek arınmasını isteyen bir grup vardı. Öteki tarafta ise 1968 ve 1979 yıllarında toplanan ve belgelerinde yenilikçilerin pek çok önerisine yer veren Latin Amerika Piskopos Konseyi'nin İkinci ve Üçüncü Konferanslarında patlamaya yüz tutan çelişkilerin şiddetini azaltmayı başaran Roma Heyeti bulunuyordu.

Milyonlarca Latin Amerikalı katoliğin ve bölgedeki dini yapının bazı üyelerinin antikapitalist ve hatta bazan devrimci konumlar benimsemeleri, Vatikan tarafından dehşetle izlenen bir süreçti ve bu süreç, uzun yıllar boyu resmi kiliseyi sağlam bir siper olarak kullanan kapitalizmin genel bunalımının bir başka belirtisiydi.

Yeni Eğilimin Kaynakları

Dini kurumların, çağdaş dünyanın ekonomik ve politik gerçeklerine ayak uydurma sürecinin, ister istemez kilisenin kuramı ve Hıristiyanlığın dogmaları üzerinde büyük bir etkisi oldu. Geleneksel teoloji, günün gereklerini karşılayamaz duruma geldi. Bunun nedeni onun yaşamdan kopuk olması, baskı altındaki inançlı kitlelerin yaşamsal çıkarlarından ve tarihsel deneyimin gereklerinden uzak kalmasıydı. Papa XI. Pius'un emekçilerle kilise arasında giderek büyüyen uçurumun "büyük bir skandal" olduğunu söylemesinin ardında haklı nedenler vardı. Katolik inanç dünyasının bunun ardından gelen bunalımı, ana teması insanlığı etkileyen toplumsal değişimlerle teolojik düşünceleri bağdaştırma isteği olan, çeşitli yenilikçi teolojilerin ortaya çıkmasına yol açtı. Ayrıntılar bir yana, bunların arasında, örneğin; "laik gerçeklerin teolojisi", "tarih teolojisi", "gelişme teolojisi", "politik teoloji" ve hatta köktenci "devrim teolojisi" bile vardı. Ama bunların içinde en etkili olanı ve dinsel olmayan geniş çevreler dahil, heryerde en iyi bilineni *kurtuluş teolojisi* idi. Bu teoloji 1960'ların ortalarında Latin Amerika'da halka yakın Hıristiyan topluluklarının de-

(3) Ayrıntı için Bak. Alvaro Oviedo, Stepan Mamontov, "Kurtuluş Teolojisi: Yeni Bir Karşıtlık mı?" **WMR**, No. 3, 1986, s.83-86 **(Derginin Notu)**

neyimlerinin özü olarak yaygınlaştı.

Kurtuluş teolojisi ilk kez, "tarihsel deneyimlere eleştirel bir bakış" temeline dayanan bir görüşler sistemi olarak, 1964 Mart ayında Latin Amerikalı dinbilimcilerin Petropolis'deki (Brezilya) bir toplantısında, Perulu bir rahip olan Gustavo Gutierrez tarafından ortaya kondu. Rahip Gutierrez 1971'de, yeni akımın bir tür manifestosu niteliğinde, **Kurtuluş Teolojisi, Perspektifler**(4) başlıklı temel yapıtını yayınladı. Yirmi yıldan daha az bir süre içinde bu görüşler, Üçüncü Dünya'nın diğer bölgelerindeki inançlılar arasında hızla yayıldı. Bu durum bir kez daha, dinsel "hür düşüncenin", emperyalizme ekonomik olarak bağımlı halkların trajik koşullarıyla doğrudan bağlı olduğunu gösterdi.

Afrika'da bu akım Zaire'ye, Tanzanya'ya, Gana'ya ve özellikle de "Zenci kurtuluş teolojisi"nin apartheid'e karşı savaşımla sıkı sıkıya bağlı bulunduğu Güney Afrika'ya ulaştı. Hindistan'da, Pakistan'da, Sri Lanka'da, Filipinler'de ve Güney Kore'de yörenin yaygın dilleri -çeşitli kollarıyla birlikte Budizm ve İslam- ilk olarak Latin Amerika Katolikliğinde başlayan yeni kurtuluşçu düşüncelerin etkisi altına girdiler. Üçüncü Dünya Dinbilimcilerinin Evrensel Birliği, büyüyen dini dayanışmanın bir göstergesi olarak 1976 yılında kuruldu.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde de kurtuluş teolojisine duyulan ilgi düzenli bir biçimde artıyor. Bu artış yalnızca aydın çevreler içinde değil, yüksek düzeyde sanayileşmiş toplumlardaki "yeni yoksullar" denen, emekçilerin en yoksul kesimleri arasında da geçerlidir. Bu kesimler, işsizler, emekliler ve göçmen işçilerden oluşuyor. Ayrıca çevreci ve antinükleer hareketler içindeki dinsel grupları da eklemek gerek.

"Cennette mutluluk" vaatleri dağıtmak yerine "dünyada bir cennet" oluşturmak için somut adımlara geçiş, yeni anlayışın en güçlü ögelerinden biri. Kurtuluş teologları, etten kemikten insanlar uğruna verinsiz doktriner dogmatizmden bir eylem felsefesine doğru önemli bir adım attılar. Kuşku götürmez biçimde yeni politik düşünceye doğru yol alan ve dünya basınında yer alan haberlere göre hızla evrensel bir nitelik kazanan kurtuluş teolojisinin başarısı, her şeyden önce yaşamla organik bağlar kurmuş olmasına ve halk kitleleri arasında, özellikle de az gelişmiş ülkelerin ataerkil nüfusu içinde derin kökler salmış olmasına bağlıdır.

Kurtuluşun Üç Düzeyi

Bu konu üzerine yazılmış çok sayıda çalışma bulunduğu halde, dünya çapındaki kurtuluş sürecinin en belirgin ve en geniş biçimde kabul edilen dinsel yorumu, ilk olarak Gutierrez tarafından yapıldı. Bu çalışmanın daha kapsamlı biçimde ele alınmasında yarar var, çünkü, onun olaylara bakışı kurtuluş teolojisi ile marksizm arasındaki değme noktalarını (ve hatta alanlarını) ortaya koyuyor.

O halde, kim, neden kurtulacak? Ve bu yeni teolojinin rolü nedir? Bu soruların yanıtları, diğer şeylerin yanı sıra, marksistlerle inançlılar arasındaki, Fidel Castro tarafından da ısrarla yinelenen stratejik bağlaşıklık anlayışının kavranmasına yardımcı olacaktır. Ama önce kurtuluş teolojisi ile maddeci yaklaşım arasındaki ortak özel-

---

(4) G.Gutierrez, **Theologia de la liberacion. Perspectivas**, Lima, 1971.

liklerinden biri üzerinde duralım. Bu, yalnızca bir düşünsel faaliyet ya da bir uysallık değil, "gözyaşları vadisi" karşısında, geleneksel kilise tarafından yüzyıllar boyu vaadedilen öteki dünyadaki yaşam anlayışını da içeren aktif bir tutumun benimsenmesidir. Tanınmış Brezilyalı dinbilimci Leonardo Boff şunları söylüyor: "Cennetle ilgilenmek dünyayı unutmayı gerektirmiyor; tersine, cennet dünya üzerinde, yaşamla ne yaptığımıza bağlıdır."[5] Gutierrez, Marks'ın "filozoflar dünyayı çeşitli biçimlerde *yorumladılar;* asıl sorun ise onu *değiştirmektir*"[6] diyerek ifade ettiği ünlü görüşüne atıfta bulunuyor, bu görüşü benimsiyor ve çağdaş Hıristiyan teolojisi üzerinde marksist düşüncenin etkilerini açık biçimde kabul ediyor. Gutierrez onun toplumsal pratikle bağlarını sık sık vurguladı ("ortodoksluk" yerine "ortaprasis") ve o kurtuluş teolojisini, "kendisini dünya üzerine düşmekle sınırlandırmayıp, dünyanın dönüştürüldüğü sürecin bir ögesi durumuna gelmeyi gözeten"[7] bir doktrin olarak tanımlıyor.

Dünyanın dönüşümünü sağlamak gerçekten de zorunludur: En iyimser tahminlere göre yalnızca Üçüncü Dünya ülkelerinde 500 milyonun üzerinde açlık çeken insan var; bir milyar insan aşağılık bir yoksulluk içinde yaşıyor; 1.5 milyar insan asgari sağlık hizmetlerinden yoksun; 500 milyon işsiz var; 814 milyon kişi de okuma-yazma bilmiyor.[8]

Gutierrez ve izleyicileri, görevlerinin yalnızca bu koşulları lanetlemek olmadığı, aynı zamanda "Tanrı'nın Evlatları" olarak insanlığın kurtuluşu için savaşım vermek olduğuna inanıyorlar. Bu savaşım, birbirleriyle ilişki içinde, karşılıklı olarak bağımlı üç düzeyde ele alınıyor: *Sosyopolitik* düzey (ezilen sınıfların ve halkların kurtuluşu); *tarihsel-antropolitik* düzey (tarihsel süreç içinde, bağımsız insanın her boyuttaki kurtuluşu); ve *dinsel yada kutsal* düzey (günahlardan kurtulmak ve Tanrı ile birlik içinde yaşam). "Bütünsel" kurtuluşun bu üç düzeyini, özellikle de ilkini incelerken, kurtuluş teologları toplumbilimlerden, özellikle tarihsel maddecilikten geniş biçimde yararlanıyorlar.

Sosyopolitik düzeyde kurtuluş çağrısı, toplumsal gelişmenin özellikleri ve itici güçleri ile ilgili temel nitelikteki marksist önermelerin kabul edilmesine dayanıyor. Gutierrez'in ve Boff kardeşlerin yazılarından yapılan şu alıntılar, tarihin marksist yorumuna yaklaşımlarında ne kadar önyargısız olduklarını gösteriyor. Gutierrez de, Marks gibi asıl sorunun "insanlığın ezenlerle ezilenler; üretim araçlarının mülkiyetini elinde bulunduranlarla emeklerinin meyvelerinden mahrum kalanlar ve uzlaşmaz toplumsal sınıflar biçiminde bölündüğünü; sınıf savaşımının bir gerçek olduğu ve bu konuda tarafsızlığın olanaksız olduğunu" söylüyor. Sorun, "çoğunluğun işgücüyle yaratılmış artıdeğere azınlık tarafından el konmasına son vermektir. Bastırılmış, yüzeysel, sahte eşitlikler yerine daha adil, özgür ve insancıl bir sosyalist toplum kurmaktır" diyor. Gutierrez, insanlığın karşı karşıya olduğu görevlerin bunlar olduğuna inanıyor ve ekliyor: "Bugün adil bir toplum kurmak, kaçınılmaz olarak gözlerimizin önünde süregiden sınıf savaşımında bilinçli ve etkin yer al-

(5) Leonardo Boff, **Iglesia: carisma y poder** Bogota, 1987, s.179.
(6) Karl Marks, Frederick Engels, **Toplu Yapıtlar,** C.5, s.5.
(7) G.Gutierrez, **Teologia de la liberation, Perspectivas,** Salamanca, 1985, s.40-41.
(8) Bak. Leonardo Boff y Clodovic Boff, **Como hacer Teologia de la Liberacion,** Bogota, 1986, s.10-11.

mak anlamına geliyor... Açıkça görülmelidir ki, sınıf savaşımını yadsımak, egemen kesimlerin tarafını tutmakla eş anlamlıdır... Kilise sınıf savaşımın reddettiği zaman nesnel olarak yönetici sistemin bir parçası haline geliyor." Daha sonra Gutierrez şunları söylüyor: "Daha adil ve daha insancıl bir dünya için verilen savaşımdan kaçınmak, Tanrı'ya yapılan en büyük sadakatsizliktir."[9]

Boff kardeşlerin tarihsel süreçle ilgili görüşleri de şöyle: "Yoksulluk, bazılarının sömürüldüğü -bunlar emekçi insanlardır- ve bazılarının da üretim sisteminin *dışında bırakıldığı* -bunlar işsizler, yarı-işsizler ve marjinal kesimlerin tümüdür- bir ekonomik örgütlenmenin ürünüdür... Tarihsel-yapısalcı olarak da adlandırılan bu yoruma göre yoksulluk, *alternatif* bir toplumsal sistem içinde tasfiye edilmesi gereken *kollektif* ve *çelişkili* bir olgudur. Bu durumdan çıkış yolu, sosyoekonomik sistemin temellerini dönüştürecek olan bir *devrimdir*. Burada yoksul kişi 'özne' olarak ortaya çıkar."[10]

Ancak, kurtuluş teologlarının tarihe "sınıfsal" yaklaşımlarını ele alırken, çoğu zaman sınıf kavramına bilimsel yaklaşımdan uzak düştüklerini ve herhangi bir toplumu genel olarak ezenler ile ezilenler biçiminde böldüklerini akıldan çıkarmamak gerekir.

Kurtuluş teologlarının düşüncelerini pratiğe geçirme isteklerini kanıtlayan başka ilginç görüşleri de var. Bu istek, sol ile işbirliği konusunda somut gelişmelerin yolunu açıyor. Bu tür gelişmeler, aralarında Şili, Nikaragua, El Salvador ve Brezilya'nın da bulunduğu pek çok Latin Amerika ülkesinde gerçekleşti bile. "Hareketin itici gücü nasıl oluşacak?" sorusuna yanıt olarak Boff kardeşler, *"strateji ve taktikleri* belirlemenin..., Tanrının Evlatları'nın hareketini toplumda varolan diğer *tarihsel güçlerin* hareketleriyle birleştirmenin..., ve karar ile davranış arasındaki çizgiyi aşabilmek için insanları ayağa kaldıracak ve savaşıma çekecek çağrılar yapmanın"[11] zorunluluğundan söz ediyorlar.

Tarihsel-antropolojik düzeyde kurtuluş da yine, insana tarihin ve üretim faaliyetinin bir ürünü olarak bakan marksist yaklaşımı çağrıştırıyor. Gutierrez ve izleyicileri, insanın evrimini kesintisiz bir kurtuluş süreci olarak görüyorlar. Bu süreç içinde insanlar kaderlerini bilinçli biçimde belirliyorlar, istenilen toplumsal değişimlere dinamizm katılıyorlar ve ufuklarını genişletiyorlar. Ve bu da doğal olarak, "insanın tüm boyutları gelişmeden; kendi yaşamını ve tarihini kendi yaratan insan oluşmadan olanaksızdır. Zaman içinde gerçek ve yaratıcı bir özgürlüğün kazanılması sürekli bir kültürel devrim, yeni insanın yaratılması ve niteliksel olarak değişik bir toplumun ortaya çıkması anlamına gelir."[12]

İnsanın tarihsel düzeyde kurtuluşu sürecinin amacı ve sonucu, insan için yeni bir ahlaksal modelin yaratılmasıdır. İnsanın bugünkü kusurluluğunun kanıtı ise, ahlakın kitlesel biçimde ihlal edilmesidir. Bu durumu hem dinbilimciler hem de marksistler böyle görüyorlar ve insanlığın zayıflıklarının nedenlerini arayarak bunların üstesinden gelmenin yollarını bulmak istiyorlar. Kurtuluş teologlarının, antropogene-

---

(9) G. Gutierrez, Agy. s. 352-353, 355-356, 352.
(10) Leonardo Boff y Clodovis Boff, Agy. s.36-37.
(11) Agy. s.51-52.
(12) G.Gutierrez, Agy. s.68.

sis (insanın evrimi) konusundaki yaklaşımlarında marksistlerle benzerlik taşıyan en önemli nokta, varolan bir toplumsal oluşumun bu evrim süreci üzerinde canalıcı etkisi olduğu görüşüdür. Sol kanat kilisenin kapitalist sistemin adaletsizliklerine getirdikleri eleştirilerin (ki bunlar Papa tarafından da paylaşılmaktadır) ve "yeni insan"'ın yaratılmasında olası bir toplumsal alternatif olarak gördükleri sosyalizme duydukları kalıcı ve iyimser ilginin temeli budur.

Şu sözler, en etkili Latin Amerikalı psikoposların biri olan Meksikalı piskopos Sergio Mendez'in görüşlerini yansıtıyor: "Sosyalist sistemin, gerçek kardeşlik, adalet ve barış gibi hıristiyan ilkelerle daha fazla bağdaştığını düşünüyorum... Latin Amerika'nın sosyalizmin hangi biçimini seçeceğini bilmiyorum ama bu çizgiyi izlemelidir. Ben, bu çizginin demokratik sosyalizm olması gerektiğini düşünüyorum."[13] Boff kardeşler ise, şu sözlerle daha tedbirli davrandıklarını gösteriyorlar: "Kurtuluş teolojisi bu dünyada yeni bir toplum istiyor ve bunun için savaşım veriyor: Hem kapitalizme, hem de sosyalizme alternatif bir toplum, özgür ve bağımsız bir toplum, kısaca hür insanların toplumu."[14]

Bu tanınmış liderlerin ve diğer kurtuluş teologlarının bu tür sözleri, hiç bir şekilde sosyalizmin varolan tüm modellerini koşulsuz onaylamaya hazır oldukları anlamına gelmiyor. Gerçekten de, bu tür modellerin çoğuna karşı oldukça eleştirel bir tutum içindeler. Bunun nedeni, stalinizm ve Mao Zedung'un "kültür devrimi" ile işlenen suçlara, ekonomik aksaklıklara, insan haklarının hafife alınmasına, milliyetçi ve dinsel sorunlara ve benzerlerine bağlı olarak sosyalist kuruluşun bilinen maddi ve manevi başarısızlıklarıdır.

Kurtuluş teolojisi hareketinin politik açıdan alacalı olduğunu da hesaba katmak gerekir. Bu hareketin içinde bazı yeminli antikomünistler de var. Bunlar, pek çok dindar insan gibi, "kaba maddeciliğin" ve özünde Tanrı'ya ait olan, insanın manevi yaşamı ile evrensel insani değerleri "önemsememeleri"nin, yaşayan sosyalizmin en büyük "günah"ları olduğunu düşünüyorlar. Bu nedenle, örneğin Gutierrez, şu sözlerinden ötürü Ernesto Che Guevera'dan sempatiyle söz eder: "Sosyalizmin ve komünizmin kurtuluşu yalnızca mükemmel fabrikalara sahip olmak için sürdürülmüyor", aynı zamanda maddi üretim süreci içinde biçimlenen "bir bütün olarak insan"ın çıkarı için sürüyor.[15]

Bugün, uluslararası komünist hareketin, genel insani değerlerin vurgulandığı ve çeşitli ideolojik gruplarla diyaloğun istendiği yeni politik düşünceye geçiş sayesinde, dini çevrelerin en demokrat ve ileri görüşlü kesimleri ve karşılıklı anlayış ve işbirliğinin yolları açılıyor. Fidel Castro'nun sık sık söylediği gibi, "Tanrı'nın yasalarının, neredeyse tüm emirlerinin altına pekala imzamızı atarız", "bunlar bizim kendi ideallerimize çok benziyorlar."[16] Komünist ahlak ve toplumsal deneyim, Hıristiyanlığın ahlaksal önermelerinin tanınmasıyla çelişmiyor, yalnızca onları idealist, "kutsal" yorumlardan arındırıyor. Gutierrez bunun farkındadır ve insanın tüm "ahlaksal boyutları"nın en üst düzeyde gelişimiyle, zaman içinde özgürleşmesi ve kurtuluşu tari-

---

(13) Agy. s.156
(14) Leonardo Boff y Clodovis Boff, Agy. s.110.
(15) Bak. G.Gutierrez, Agy. s.317.
(16) **Fidel y la religion**, s.258.

hine baktığı zaman genç Marks'ın çalışmalarından şu biçimde söz eder: "İnsani değerlere bu tür bir yaklaşımın yalnızca Hıristiyan yazarlara özgü olduğunu varsaymak hata olur. Marksizmin ufukları görüşlerin birliğini gösteriyor."[17]

Tarihe, onu "Tanrı'nın kutsal lütfu" olarak gören geleneksel dinsel yaklaşımın tersine, antropolojik yaklaşım, kurtuluş teologlarının İsa'yı daha insancıl hatlarda ortaya koymalarında da görülüyor. Burada, Engels'in ilkel Hıristiyanlığın[18] devrimci karakterini ve inançlıların çağdaş kitle hareketleriyle bağlarını vurgulayan görüşlerini yineliyorlar. Kurtuluş teologlarına göre, "hıristoloji"nin ana görevlerinden biri; yalnızca İsa'nın emirlerini incelemekle kalmayıp onun, bir savaşçı ve yoksulların lideri olarak gerçek yaşamını inceleyerek, Roma İmparatorluğu'nun yönetimine karşı kitle hareketlerinin yükseldiği bir ortamdaki gerçek tarihsel anlamını da kavramaktır. Sonuç olarak, kurtuluş teologları kutsal tarihle "laik" tarihi tek bir bütün olarak görüyorlar. Frei Betto'nun, kendisi de içinde, tüm kurtuluş teologlarının, adı İsa olan politik tutuklunun izleyicileri olduğunu söylemesinin nedeni budur. Gutierrez'e göre de yeni kilisenin görevi kitleleri misyonerlikle politikleştirmektir.[19]

Sosyopolitik ve tarihsel-antropolitik düzeylerde kurtuluş teolojisi ile marksizm arasındaki bağlantı oldukça açıktır ama dini, ya da kutsal düzeyde sözkonusu olan teolojik ahlak-bilimdir. Gerçektende, ateistler ve devrimciler ezilen sınıfların ve halkların özgürlüğü için savaşmak ve tarihsel olarak belirlenmiş toplumsal bir çevrenin bir ürünü olan bireyin özgürleşmesi ve en üst düzeyde kendisini gerçekleştirmesi için savaşma görevlerini kabul ediyorlar; "günah"lardan kurtulmak ya da "Tanrı ile birlik içinde yaşam" ise bambaşka konular.

Aynı "Tanrı" kavramı gibi, "günah" kavramı da tarihe maddeci bir yaklaşımla bağdaşmıyor ama burada bile kurtuluş teologları ile marksizm arasında önemli bağlantılar var. "Günah"ı insanın bir kusuru olmaktan çok, toplumun adaletsiz örgütlenişinden kaynaklanan bir sosyotarihsel "evrensel" kötülük olarak görüyorlar. "Günah, baskının toplumsal yapısında, insanın insanı sömürmesinde, halkların, ırkların ve toplumsal sınıfların bağımlılaştırılıp köleleştirilmesinde yatıyor. Sonuç olarak günah kendisini tam bir yabancılaşma ve adaletsizlik ile sömürü koşullarının kaynağı olarak ortaya koyuyor... Günah, köklü bir kurtuluş (özgürleşme) gerektiriyor ve bu, zorunlu olarak politik kurtuluşu da içeriyor."[20]

"Günah"ı, özünde "günahkar" olan belirli bir toplumsal sistemin doğal bir ürünü olarak görmek, genel olarak egemen sınıflara hizmet veren resmi kilisenin "kutsallığı"na da şüphe düşürüyor. Bu nedenle pek çok kurtuluş teologunun yazılarında, kilisenin katı hiyerarşik yapısından, elitçiliğinden, kilise içi demokrasinin yoksunluğundan ve din adamları ile halk arasındaki bağların kopukluğundan kaynaklanan çeşitli aksaklıkları, kimi zaman açık, kimi zaman kapalı, oldukça keskin biçimde eleştiriyorlar. Leonardo Boff şöyle yazıyor: "Kilise insanı sinirlendirecek kadar kendisiyle ilgilenmektedir ve dolayısıyla insanoğlunun büyük sorunlarına karşı tümüyle ilgisini yitirmiştir... Şu anda kilisenin başında bulunan ve meşruluklarını yi-

---

(17) G.Gutierrez, Agy. s.317.
(18) Bak. Karl Marks, Friedrich Engels, **Toplu Yapıtlar**, C.22, s.447-473.
(19) G.Gutierrez, Agy. s.348.
(20) Agy. s.237.

tirmiş liderler bu sözlerden çok rahatsız olacaklar ama kilise kurumu iktidar sınavında başarılı olamamıştır.''(21) Gerçekten de, kurtuluş teolojisinin başarıları, halka yakın Hıristiyan topluluklarının hareketlenmesi ile birlikte Vatikan'ın bu yeni hareketler karşısında oldukça hoşgörülü bir tutum içine girmesi, kilisenin değişik yüzleri olduğunu kanıtlıyor: Kilise içinde, tutucu çoğunluk ile, ilerici teologlara göre, kurtuluş yolunda dinsel düzeyde önderlik edecek yeni ve gerçek anlamda halkçı bir kilise yaratmak isteyen köktenci, zaman zaman da devrimci-demokrat azınlık (burada yönetim hiyerarşisinin bazı üyeleri de var), bölünme belirtileriyle birlikte, bir arada yaşıyorlar.

Suçlamalar ve Gerçekler

Ezilen kitlelerden yana yapılan kararlı seçim ve toplumun gelişimi konusunda esrarengizlikten tümüyle arınmış bir yaklaşım olan cesur teolojik düşünce, tahmin edilebileceği gibi, resmi kilisenin ve din adamlarının en tutucu kesimlerinin tepkisini çekti. Vatikan'ın, kurtuluş teolojisini kamuoyu önünde dikkatlice değerlendirmesine (birtakım önermelerinin kabul edilmesi de dahil) karşın, bazı dini çevreler açıkça saldırgan bir tutum içine girdiler. Bir zamanlar Engizisyon denen ve şimdi Sadakat Doktrini İçin Vatikan Cemaati adını alan kuruluş tarafından oluşturulan şu suçlamaları getirdiğinde sağ-kanat Katolik basın bunların üzerine atlayarak hemen şişirdi: Kurtuluş teologları marksist ideolojiden onu hiç eleştirmeksizin yararlandılar; İsa figürünün mitolojik yanını hiçe sayarak onu fazlasıyla tarihselleştirdiler; dini politikleştirdiler; kilise içinde bölünmeye neden oldular; sınıfsal barış doktrinine karşı çıktılar ve teolojiyi devrimin hizmetine verdiler.

Kurtuluş teologları bu eleştirileri başları dik karşıladılar. Marksizmden eleştirildiği biçimde yararlanmadıklarını, onu yalnızca insanın ezilmesinin ardında yatan ekonomik, sınıfsal ve ideolojik etkenleri dikkate alan yöntemsel bir "araştırma aracı" olarak kullandıklarını ısrarla vurguladılar. Boff kardeşler şöyle diyor: "Kurtuluş teolojisi marksizmin kararlı bir eleştiricisi olarak kalacaktır. Marks da (diğer marksistler gibi) birlikte yürüdüğümüz bir yoldaş olabilir ama hiç bir zaman öğretmenimiz olamaz.''(22) Gutierrez, İsa figürünün değerlendirilmesinde ve bilimsel-tarihsel biçimde incelenmesinde onu yalnızca bir zamanlar politik inançları için acı çekmiş bir insan olarak görmenin yanlış olacağını çünkü herşeyden önce onun emirlerinin "kutsal" evrenselliğinin göz önüne alınması gerektiğini söylüyor: "İsa'nın yaşamı ve ölümü, politikayla bağlı olduğu için dinselliğini yitirmez''(23) diyor Perulu teolog.

Gelenekselcilerin bakış açısından kurtuluş teologlarının belki de en ciddi ve en tehlikeli "günah"ları, eski kilisenin bölünmesine neden olacağı söylenen bir yeni kilise kurma istekleridir. Kurtuluş teologları bu suçlamayı kesinlikle reddettiler ve Roma Heyeti'ne sadakatlarını vurguladılar. Ama, din adamlarının istekleri ne olursa olsun, toplumdaki gerçek bölünmenin bir yansıması olarak Katolik kilisenin derinden bölünmüş olduğunu yinelemeyi sürdürdüler ve şunları söylediler: "Kilise ancak varolan adaletsiz sistem ile bağlarını kopartırsa, Latin Amerikalıların gözünde Hıristi-

(21) L.Boff, Agy. s.89-90.
(22) L.Boff y C. Boff, Agy. s.39.
(23) G.Gutierrez, Agy. s.309.

yan cemaati tarafından yayılan sevgi mesajında dürüst ve güvenilir duruma gelebilir.''(24)

Kurtuluş teologları, karşıtların varolduğu bir toplumda sınıf savaşımının kaçınılmaz olduğunu kabul ediyorlar ve dolayısıyla kilisenin, işçilerle kapitalistleri işbirliğine davet eden toplumsal doktrinini reddediyorlar. Bu görüşün, Hıristiyanların evrensel ''komşuyu sevme'' ilkesine gölge düşürdüğü yolundaki suçlamaları Gutierrez şöyle çürütüyor: ''Bütün insanları sevmek, çatışmalardan kaçınmak ya da aralarında yüzeysel bir uyum sağlamak anlamına gelmiyor. Ancak, ezilenlerle dayanışma, önüne ezenleri kendi iktidarlarından, kendi hırslarından ve kendi bencilliklerinden kurtarma hedefini koyarsa evrensel bir sevgi gerçekleşebilir... Ezenlerin sevilmesi ancak onları kendi insafsızlıklarından, kendilerini kurtarmakla gerçekleşebilir. Ve bütün bunlar, kararlılıkla ezilenlerden yana olarak, yani ezen sınıfa karşı savaşarak gerçekleşebilir.''(25)

Bazı tahminler, insanların üçte ikisini inananların oluşturduğunu ve bu oranın Latin Amerika da dahil, Üçüncü Dünya ülkelerinde daha da yüksek olduğunu gösteriyor. Burjuva devletine ya da başka bir iltimaslı katmana değil de, tesellilerine ve desteklerine gereksinim duyan herkese hizmet etmeyi görev bilen kurtuluş teologlarının yükselttikleri ve toplumsal adaleti savunan ses, dünyanın bu yoksun ve acı çeken bölgesinden yükseliyor. Ateşli tartışmalardan doğan ''yeni kilise'' ile ilgili önermeleri, yaratıcı marksizm tarafından oluşturulan ve yaşamın içinden doğan insancıl idealler ve sonuçlarla çelişmiyor. Bunlar ayrıca dinsel hoşgörüsüzlüğü reddeden yeni politik düşünce ile de geniş biçimde uyum içindedir. En ileri görüşlü kurtuluş teologlarının, kilisenin dar sınıfsal çıkarların hizmetine girmesinde bir yaşamsal zorunluluk olmadığı yolundaki iddialarına katılmak gerekir: ''Kilise, tarihsel blokla bağlarını koparmayı haklı gerekçelerle başarabilir ve kendisini devrimin hizmetine sunabilir.''(26) Bu, marksistlerle inananlar arasında diyalog ve işbirliği için değer biçilmez umutların yolunu açıyor.

---

(24) Agy. s.181.
(25) Agy. s.357.
(26) Boff, Agy. s.164.

kere toplanırlar. Fakat üyelerinin çok çeşitliliği (örneğin kurucuları arasında diktatör Franko'nun kardeşi ve Goebels'in ikinci karısından oğlu vardı) ve yeterince kesin bir yapıda olmaması, yeni bir grubun kurulmasının koşullarını yarattı.

Bundan ötürü Üçlü Komisyon 1973'de ortaya çıktı. Akıl hocalığını, büyük bir çokuluslu mali gruba başkanlık eden ve o zamanlar Chase Manhattan Bankası'nın başkanı olan David Rockefeller yapmıştı. Pek çok Bilderberg'ci bu komisyonun üyesi oldu, fakat yeni komisyonun yapısı Bilderberg kulübünden farklıydı. Önde gelen üç kapitalist merkezin temsilcileri (dolayısıyla ismi de buradan geliyordu) katılıyordu: ABD, Batı Avrupa ve Japonya'nın yöneticileri komisyonun üç gruptan ortaklaşa başkanıydılar.

Komisyonun üyelik yapısı da değişmiştir ve geçen birkaç onyılda güçleri büyük ölçüde artan uluslarötesi şirketler temsilde daha da etkinlik kazanmışlardır. Komisyonda -kapitalist dünyanın sanayi üretiminin üçte birinden, dış ticaretinin yarıdan fazlasına sahip- 11 bin uluslarötesi şirket, tabii ki en büyükleri temsil ediliyor. Bunlar iş dünyasında lider konumlarıyla devler arasındaki devlerdir. Kapitalist ülkelerin pek çok seçkin politikacısı ve tanınmış bilim adamı, üniversite hocası ve diplomatı da komisyonda yer alıyor. Japon **Yomiuri** gazetesi, komisyonun Tokyo'daki son oturumuna Kuzey Amerika'dan ortak başkan David Rockefeller, Batı Avrupa Hareketi Başkanı Georges Berthoin ve Japonya'dan İsamu Yamoshita da içinde 180 kadar üyenin katıldığı haberini veriyordu.

Komisyonun öteki üyeleri arasında bir zamanlar ABD Ulusal Güvenlik Başkan Yardımcısı Zbigniew Brzezinski, yine bir zamanlar ABD Savunma Sekreteri Harold Brown, Belçika eski Dışişleri Bakanı Henri Simonet, Fransız Uluslararası İlişkiler Enstitüsü müdürü Thierry ile Montbrial ve eski Asya Gelişme Bankası başkanı Takesni Watanebe de yer alıyor.

Komisyon Ne Yapar?

Oturumları üstüne az sayıda da olsa, yayınlardan ve kamuoyuna ulaşan bazı rapor metinleri ve öteki belgelerden, komisyonun çıkarlarını yansıtan açık bir tablo ortaya çıkar. Komisyonun düzenli olarak tartıştığı üç grup sorun vardır. *Birincisi,* dünya kapitalizminin üç merkezi arasındaki ilişkiler ve bu ülkelerin iç gelişme sorunları. *İkincisi,* gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkiler. *Üçüncüsü,* Doğu-Batı ilişkileri. Pek çoğu kendi çerçevesinin dışına taştığından bu üç grup sorun arasında kesin bir ayrım yoktur, yani bütün sorunlar global paketlerde biraraya getirilir. Fakat komisyonun on beş yıllık faaliyetinde bu üç grup sorun her zaman önde gelmiştir.

Komisyon üyelerinin tartışmalarında kapitalist sistemi korumak ve pekiştirmek için güçlükleri yenmenin yollarını bulmayı gözettikleri söylenebilir. Liderleri, komisyonun bu sınıf karakterini hiç gizlemiyorlar. Fakat komisyonda aynı zamanda her bir emperyalist merkez ve grubun çıkarları da savunuluyor. Bir gazeteci birkaç yıl önce oturum gelişmeleriyle ilgili izlenimini şöyle aktarıyordu: Tam bir anlayış birliği vardı, boğucu hava nedeniyle ceketlerin çıkarılmasında herkes anlaşmıştı ancak önceki tüm konularda görüşler farklıydı.

Tokyo'daki son oturumdaki hava da aynıydı. Basın *dünya kapitalist ekonomisinin genel durumu*nun ana başlıklardan biri olduğu haberini veriyordu. Komisyon, ge-

çen yılın sonbaharındaki borsa çözülmesinin Kapitalist ekonomi ve mali durumuna son onbeş yılın en ağır darbesini vurduktan sonra toplanıyordu. Bu durum komisyon tartışmalarını ve sonuçlarını da etkiledi.

Komisyonun oturum üstüne yayınladığı ortak bildiri batı ülkelerinin dış ticaret, mali durum ve sanayi yapılarında ilerde ciddi çalkantı tehlikesine işaret etti. "Ticaret ve ödemelerdeki dengesizlik dünya ekonomisi için ciddi bir tehlike oluşturmaya devam ediyor."(2) Bildiri buna uygun olarak gelecekte benzer çalkantıları giderecek önlemlerin gerekliliğine dikkat çekiyordu.

Bu önlemler nelerdir?

Komisyonun programında yeni hiçbir şey yok. Asıl olarak, Batı basınının "tehlike sinyali" olarak adlandırdığı 33 uluslararası uzmanın Aralık 1987'deki bildirisinde yer alan ve Batıda zaten bilinen başlıca önerileri tekrar ediyor. Bu uzmanlar, ABD'yi ticaret dengesi ve Federal bütçe açıklarını düzeltme; Japonya ve FAC'ni de rakip ortaklarıyla ticaretlerindeki aşırı fazlalığı ortadan kaldırmaya çağırma anlamına gelen ulusal politikanın zayıflıklarını giderme önerilerinde bulunmuşlardı. Uzmanlar, bu sorunlar çözümlenmezse "üçüncü bir borsa çözülmesinin daha geniş ve daha yıkıcı sonuçları olabileceğini" ve "gelecek birkaç yılın Batı için 1930'lardan çok daha tehlikeli olacağını" söylüyorlardı.(3)

Komisyon üyelerinin görüşüne göre, geçen birkaç ayda ABD bütçe açığını azaltmak ve Japonya ile FAC'nin dış ticaretini dengelemek için bazı adımlar atılmıştı, fakat bunlar açıkça yetersizdi. Komisyonun sonuç bildirisinde duyulan kaygı açıktır: Bugünkü ABD ticaret ve bütçe açığını ve FAC ile Japonya'nın dış ticaret fazlasını önemli düzeyde azaltmadaki eksiklik, artan korumacılığa, para piyasaları ve hisse senedi değişimlerinde istikrarsızlığa ve bir ekonomik durgunluğa yol açabilir.

Komisyonun üyeleri önerilerde çoğunlukla birleşirken, ABD, Batı Avrupa ve Japonya arasındaki ilişkiler gibi somut sorunlarda tümüyle farklı konumlar aldılar. Son yıllarda en keskin çelişkiler de burada, özellikle *ABD ile Japonya arasındaki ekonomik ilişkilerde* ortaya çıkmıştı.

Karmaşık İlişkiler

Komisyonun Nisan oturumu, ABD ile Japonya arasında sert savaşım için bir arena oldu. ABD temsilcileri, ABD'ye Japon mal girdisinin hacmini azaltmaya ve Japon rakiplerinin pazarlarını ABD mallarına açmalarına inandırmak için herşeyi yaptılar.

Basın haberleri, pek çok katılımcının Japonya ile ABD arasındaki bugünkü ekonomik sürtüşmeden duydukları kaygıyı dile getirdiklerini yazıyor. Rockefeller, yabancı şirketlerin ve bankaların, Japonya tarım ve mali pazarlarına girmekteki ciddi sorunlarına işaret ediyor.

Ortak bildiri, Japon dış ticaret dengesindeki ihracat fazlalığını gözönüne alarak, Tokyo'nun yerel pazarlara mal arzı sınırlamalarını kaldırmasını istedi. Katılanlar, aynı zamanda, Japonya'nın "uluslararası güvenliğe" askersel olmayan bir temelde katkı-

---

(2) **Le Figaro**, 12 Nisan 1988.
(3) **Le Monde**, 17 Aralık 1987.

da bulunmasını istediler.

Bu önerilerin Japonya üzerinde herhangi bir etkide bulunabileceğini söylemek zordur. Oturum sırasında Japon temsilcileri, Japonya'nın ticaret fazlalığının diğerleri için hiçbir tehlike oluşturmadığını iddia ederek iç talebi genişletmek ve ithalatı artırmak çabalarından sözettiler. Fakat 13 Nisan'da, yani oturum sona erdikten sonra Japon **Daily Yomiuri**, ABD'deki artan kaygıya karşın yurtdışındaki Japon yatırımlarının daha da genişletilmesi gereğini vurguladı. Londra'da yayımlanan **Times**, -yeni ekonomik stratejinin temel öğelerinden biri olarak- Japonya'nın dünya üzerindeki yatırımları arttıkça politik çıkarlarının da daha fazla genişleyeceğini yazdı.

Komisyon, *Asya-Pasifik Bölgesi'nin sorunlarını* uzun uzadıya ele aldı ve katılanlar, dünya ekonomik gelişmesinin merkezinin Atlantik'ten Pasifik'e kaymakta olduğunu söylediler. 1970'lerin sonunda ABD'nin Pasifik'teki Asya ülkeleriyle ticareti Avrupa ile olan ticaretini zaten aşmıştı. Özellikle Güney Kore, Tayvan, Hong Kong ve Singapur hızlı bir biçimde gelişiyordu ve onların sorunları komisyonun gündeminde önemli bir madde oluşturuyordu. Neden?

Bu dört ülke 1980'lerin ilk yıllarında politik özgürlükleri ve sendikal hakları sınırlayarak emekçi halkın acımasızca sömürüsü de içinde bir dizi etmeni kullanarak kendilerini gelişmiş kapitalist ülkeler arasında sıralayan ekonomik göstergelere ulaştılar. "Yeni sanayileşen ülkeler" (YSÜ'ler) olarak tanınmaya başladılar.(4)

YSÜ'ler dünya emperyalist ekonomisindeki konumlarını güçlendirmek için ekonomilerini yeniden yapılandırdılar ve basit tekstil ürünleri, ayakkabı, oyuncak vb. yerine program kontrollü makine aletleri, ev gereçleri ve karmaşık kompüter sistemleri ihraç etmeye başladılar. Zamanla ihracatlarını birkaç kat artırmayı başardılar ve adeta ABD ile öteki ülkelerin pazarlarına aktılar. Oturum sırasında kamuoyuna açıklanan bilgiler, bu dört YSÜ'nin, ABD'nin büro ve haberleşme malzemesi ithalatının yüzde 27'sine (AET ithalatının yüzde 12'sine) ev araç gereci ithalatının yüzde 24'üne (AET ithalatının yüzde 18'ine) sahip olduklarını gösteriyor. Japonya'nın yüzde 29'uyla karşılaştırıldığında, tekstil ürünleri, ayakkabı, oyuncak vb. geleneksel ürünlere ek olarak ABD'nin ithal ettiği sanayi ürünlerinin yüzde 16'sı bu dört YSÜ'den geliyor. Bu dört ülke, ABD'nin dış ticaretinde Japonya'dan önde geliyor. ABD bu ülkelerle birkaç yıldır olumsuz bir ticaret dengesine sahip. Artan dış ticaret kazançları, YSÜ'lerin Tayland, Filipinler, Endonezya ve Malezya gibi daha az gelişmiş ülkelere sermaye ihraç etmelerini olanaklı kılıyor.

Bu durum, ABD ve Batı Avrupa'lı işadamları ve politikacılar arasında artan bir endişe kaynağıdır ve onlar yerinde bir adlandırmayla "genç kaplanlar" veya "ejderler" denilen bu yeni ve tehlikeli rakiplerinin saldırısına karşı yerel iş dünyasının çıkarlarını koruyacak önlemler için tekrar tekrar çağrıda bulunuyorlar.

Bu çelişkiler oturumda da yansıtıldı. Eski başbakan Yasuhiro Nakasone, ABD ve Batı Avrupa temsilcilerini "korumacı ve Asya karşıtı düşünceleri"nin getirebileceği tehlikeler konusunda uyardı ve ABD'nin Güney Kore ile Singapur'u Uluslararası Para Fonu ve öteki uluslararası kuruluşlara kabul etme önerisine karşı çıktı. Komisyon

---

(4) Bak. **Le Figaro**, 15 Nisan 1988.

ana raporunda, Güney Kore ve Singapur'u Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyeliğine kabul etme önerisi yeraldı. Komisyon bu öneriyi tavsiyeleri arasına aldı.

Daha Geniş Görüşler

Komisyon aynı zamanda azgelişmiş ülkelerdeki genel durumu ve Doğu-Batı ilişkilerini ele aldı. Bildirisinde, üye devletlerin azgelişmiş ülkelere daha çok kaynak aktarılması gereğini vurguladı ve sosyalist ülkelerle dış ekonomik ilişkiler konusunda önerilerde bulundu.

Bu çağrılar 1987 sonunda borçları 1 trilyon 190 milyar doları bulan azgelişmiş ülkelere ne getirebilir? Dünya Bankası'nın bir yöneticisi, Üçüncü Dünya'nın borç sorunun bir çözüme doğru ilerlemediğini ve gerçekte pek çok yönden daha da ağırlaştığını söyledi. Dünya Bankası Başkanı Barber B. Conable'ın geçen Nisan ayında uyardığı gibi, borçlu ülkeler faiz yüklerine ve borç ödemelerine gittikçe daha fazla para ayırıyorlar, bu da borç veren ülkelerin çıkarlarını tehlikeye atıyor. Yoksul ülkeler borçlarına daha fazla pay ayırmaya zorunlu kaldıkça, mal ve hizmet satın alacak paraları azalıyor ve daralan talepleri gelişmiş ülkelerin kendi ekonomik büyümesini de tehlikeye sokuyor.

Bu durum kimi üyelerin oturumdaki açıklamalarına ışık tutuyor. Örneğin Japonya Başbakan Vekili ve Maliye Bakanı Kiichi Miyazawa, ülkesinin borçlu ülkelere yardım etmede ortaya çıkacak yükün bir kısmını üstlenmeye hazır olduğunu söyledi, fakat, öteki sanayileşmiş ülkelerin sorunu çözmede belirli bir görüşünün olmadığını vurguladı.

Komisyonun Doğu-Batı sorunları tartışması hakkında fazla bir bilgi yok. Bildiri, Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya'nın Batı'nın güvenlik çıkarları için işbirliğini güçlendirmesinin önemini vurguladı ve Doğu ile ilişkiler üstüne üçlü danışma görüşmesinin sürmesi gerekliliğini işaret etti.

Doğu'nun komisyon oturumundaki "varlığının" başka bir dolaylı belirtisini, seçkin bir üye, ABD Federal Rezerw Sistemi eski başkanı Paul Volcker bir basın toplantısında açıklıyordu. **Tokyo Shimbun** gazetesi, Volcker'in daha güçlü bir Genel Gümrük ve Ticaret Antlaşması, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nı kapsayacak yeni daha kapsamlı bir dünya para ve ekonomik sisteminin yaratılması düşüncesini öne sürdüğü haberini veriyordu. Buna SSCB, Çin ve YSÜ'lerin katılabilecekleri düşüncesini seslendiriyordu. Gazete bu açıklamanın, ABD-Sovyet ilişkilerinin daha iyiye gitme eğiliminin güçlendiği koşullarda yapılmış olması nedeniyle dikkat çektiğini yazıyordu.

Fakat komisyonun, iki sosyopolitik sistemin barış içinde birarada yaşama yolunu mu destekleyeceği, yoksa komisyondaki tutucu bağnazlığın umursamaz savunucularının mı üstün geleceğini zaman gösterecektir.

Özetlenecek olursa, komisyonun ABD, Japonya ve Batı Avrupa yönetici çevreleri için ortak bir yol belirlemesine yardım eden önemli bir merkez olduğu söylenebilir. Oturumlarının emperyalist stratejinin oluşturulmasında kesin bir etkisi vardır.

Fakat komisyonun kendisini sınırlayan şeyler de vardır. Kapitalist dünyanın var

olan sorunları nedeniyle faaliyeti çelişkilidir. Bir Paris gazetesi **Le Point,** 1987 sonbaharındaki durumu şöyle betimliyordu: "Borsa çözülmesinden parasal bunalıma ve oradan da genel ekonomik bunalıma; Batı'nın ilerlemekte olduğu cehennemvari döngü işte böylesinedir. Güven ölmüştür. Tek çıkış yolu dünya ekonomisinin üç devinin: ABD, Japonya ve FAC'nin hızlı ve somut yanıt vermesidir. Bu başarılamadığında, Batı'nın politik gücünün kendisi tehlikeye atılmış olacaktır."(7)

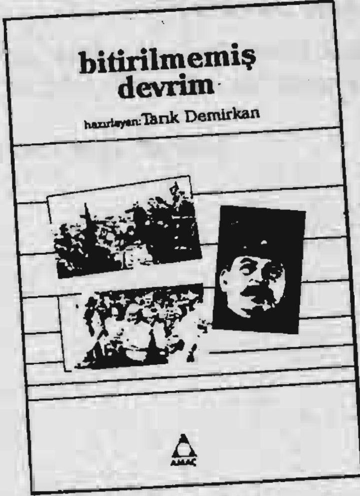
Üçlü Komisyon durumu değiştirmeye çalışıyor. Fakat Nisan oturumu üstüne raporlar "Cehennemvari döngü"nün, "Batı'nın politik gücü"nü hala tehdit ettiğini gösteriyor.

Profesör **Jean** Noir

(7) **Le Point,** 2-8 Kasım 1987.

AMAÇ'tan haberler...

yeni kitaplarımız...

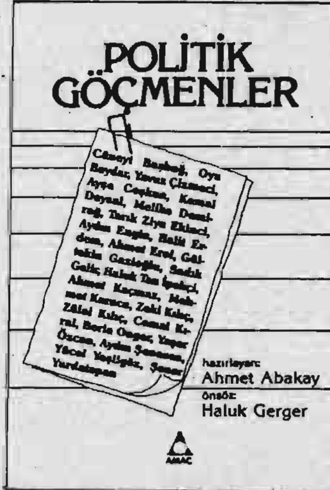
NÂZIM HİKMET yaşamı, eseri, sanatı
Asım Bezirci (288 sayfa, 5200 lira)
Nâzım Hikmet'in tüm yapıtlarının ve hakkındaki yayınların tam listesiyle.

BİTİRİLMEMİŞ DEVRİM
Tarık Demirkan (182 sayfa, 3800 lira)
Stalin dönemini, "birinci ağızlar"dan tartışan, türkçede ilk kitap.

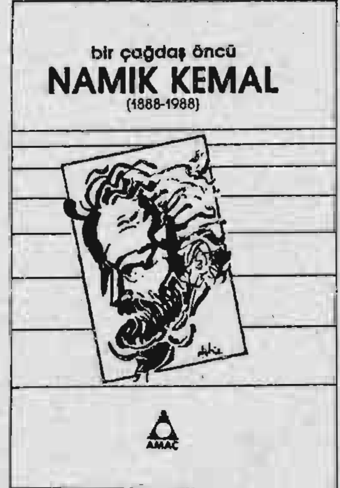
Politik Göçmenler

Hazırlayan: Ahmet Abakay, Önsöz: Haluk Gerger, Cüneyt Başbuğ, Oya Baydar, Yavuz Çizmeci, Ayşe Coşkun, Kemal Daysal, Melike Demirağ, Tarık Ziya Ekinci, Aydın Engin, Halit Erdem, Ahmet Erol, Gültekin Gazioğlu, Sadık Gelir, Haluk Tan İpekçi, Ahmet Kaçmaz, Mehmet Karaca, Zeki Kılıç, Zülal Kılıç, Cemal Kıral, Beria Onger, Yaşar Özcan, Aydın Şenesen, Yücel Yeşilgöz, Şanar Yurdatapan.
3800 lira

bir çağdaş öncü: Namık Kemal (1888-1988)

İlhan Selçuk'un önsözüyle, Fakir Baykurt, Server Tanilli, Nermin Menemencioğlu, Irène Melikoff, Paul Dumont, Serol Teber, Demir Özlü (Namık Kemal'in ölümünün 100. yılına bir kitap.)
1750 lira

İstekleriniz için Çatalçeşme Sk. 15/1, Cağaloğlu, İstanbul (522 11 96)'a yazın.
Postayla isteklerinizde ederi kadar posta pulu gönderin.
Ödemeli istekler karşılanmamaktadır.

amaç aydınlanma dır...